

د خداي تعالي د علمه و تلای شى نو د خداي تعالي علم په هرشي بازدي
محيط دی پر ټولوبه خپل قديم علم سره پوهيني خداي تعالي
فرماتي:

وَمَا يَخْرُبُ عَنْ رَّتِكَ مِنْ مِثْقَالٍ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا أَصْعَرَ مِنْ ذَالِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ط

«نه پتیني ستاله پر ور دگاره خخه د ذرس په مقدارنه په حمکه
اونه په اسمان کبني او نه خواکوچني او نه خوارلوی مگر ليکل شوي
دي په بنکاره او خرگند کتاب کبني».

يعني هيچ یو کوچني ذرسه او خوارلوی شياني او قن هعنو خوار
کوچني شياني په حمکي او اسمان کبني نشته چه د لوی خداي،
د محيط علم خخه غایب وي بدکه د اتوں شياني د الله له علمه
خخه را کنسته شويدي. د (ما کان و ما يکون) احوال په کتاب
مبين (لوح محفوظ) کبني ثبت دی خوارکوچني شياني په کائنا توکبني
د الله له د علمه خخه پت نه دي.

کلام:

کلام حم د خداي، د اني لي او ذاري صفت خخه یو صفت دی چه
د دفعه خخه په داسی نظم تعبير شوي دی چه قرآن نوميزي
او له حروف خخه مرکب دی مثلاً: که سري امر یانهه کوي
او یا کلوم خبرا فا ده کوي دا سري په خپل نفس کبني داسی معنی موی

چه هغه معنی نور و ته د الفاظ او عبارات تو په واسطه افاده کوي
 یا بئی د لیکلوبه واسطه بنای او همدغه معنی چه د دی سری په نفس
 کبئی شته د علم د صفت سره مغایرت لری چکه کله کله انسان له
 یو شي خخه اخبار کوي دده علم او پوهه له هغه خخه مخالفه وي
 او دارادی د صفت سره هم مغایره ده چکه کله کله سری بل ته د
 چینوا یجا با تو په نسبت دیو فعل امر کوي چه اراده بئی نه لری
 نو همدغه نفسی معنی کلام دی ، خدای تعالی په صفت موصوف

دی که چه فرمائی :

وَكَلْمَةُ أَدْلَهُ مُؤْسِىٌ تَكْلِيمًا ۖ

ترجمه : او وی کری خدای ج ، د موسی ، سره خبری .

سمع :

سمع هم د خدای ج ، د ذای او ازی صفت و خخه یو صفت
 دی چه خدای تعالی اصوات ، توسی او کلمی پخپلی پخوانی
 او قدیمی سمعی سره اوری او د خدای تعالی د پاره نوی سمع
 د مسموع د حدوث په وخت کبئی نه حادث کینی نو خدای تعالی
 سمیع دی چه هیچ یو مسموع د خدای تعالی د سمع خخه نه شوای
 غایبید لای خدای ج ، فرمائی :

إِنَّ أَدْلَهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ طٌ

ترجمه : په تحقیق سره چه خدای ج ، او رید و نکیدانادی .

بصـر :

بصـرهـم د خـدـاـی تـعـالـی دـاـنـیـی اوـذـاـی صـفـتـوـ خـخـهـ یـوـ صـفـتـ
دـیـ چـهـ خـدـاـی تـعـالـی شـکـلـوـفـهـ اوـرـنـگـوـنـهـ خـپـلـ قـدـیـمـ بـصـرـسـرـهـ وـینـیـ
اوـدـخـدـاـی تـعـالـی دـپـارـهـ نـوـیـ بـصـرـسـرـهـ دـبـصـرـ دـحـدـوـثـ پـهـ وـختـ
کـبـنـیـ نـهـ حـادـثـ کـیـنـیـ نـوـ اـللـهـ تـعـالـیـ بـصـیرـدـیـ چـهـ هـیـخـ یـوـ بـصـرـ
دـیـ چـهـ هـیـخـ یـوـ بـصـرـ دـخـدـاـیـ رـجـ، دـبـصـرـهـ خـخـهـ نـهـ شـوـایـ غـائـیـلـلـاـیـ
خـدـلـیـ تـعـالـیـ فـرـمـاـئـیـ :

إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ط

ترجمـهـ : پـهـ تـحـقـيقـ سـرـهـ خـدـاـیـ رـجـ، اوـرـیـدـ وـنـکـیـ، بـیـنـاـ اوـلـیدـ وـنـکـیـ دـیـ.
بـیـ شـکـهـ اوـشـبـعـیـ هـرـشـیـ وـینـیـ اوـ اوـرـیـ بـیـ مـگـرـ لـیدـلـ اوـ اوـرـیـلـ
پـیـ دـخـلـوقـ پـهـ شـانـنـهـ دـیـ چـهـ پـهـ سـتـرـگـوـ اوـغـوـنـوـ پـوـرـپـیـ اـمـهـ وـلـرـیـ
اوـیـاـ دـلـیـرـیـ وـالـیـ اوـنـدـیـوـالـیـ پـهـ نـسـبـتـ خـلـهـ توـ پـیـرـ پـهـ کـبـنـیـ پـیـسـنـ
شـیـ .

اـرـادـهـ :

اـرـادـهـ هـمـ دـخـدـاـیـ تـعـالـیـ دـاـنـیـیـ اوـذـاـیـ صـفـتـوـ خـخـهـ یـوـ صـفـتـ
دـیـ اوـهـغـهـ دـاـسـیـ یـوـ صـفـتـ دـیـ چـهـ دـ فعلـ اوـ تـرـكـ دـدـوـوـ خـواـوـوـ
خـخـهـ یـوـیـ خـواـتـهـ تـرـجـیـحـ وـرـکـوـیـ پـهـ دـاـسـیـ حـالـ کـبـنـیـ چـهـ قـدـرـتـ
نـسـبـتـ دـوـاـیـ وـخـواـوـوـ تـهـ مـتـسـاـوـیـ اوـبـرـاـبـرـوـیـ، خـدـاـیـ تـعـالـیـ اـرـادـهـ
کـوـنـکـیـ دـیـ پـهـ خـپـلـیـ قـدـیـمـیـ اـرـادـیـ سـرـهـ اوـپـوـلـ دـعـغـهـ شـیـانـ چـهـ
وـ وـ یـاـ پـهـ مـاـتـلـوـکـیـ اوـ وـرـوـسـتـهـ وـخـتوـکـبـنـیـ مـوـجـوـدـیـ یـ. دـخـیرـ

او شر دگتی او تا وان لوی او کو چنی خخه یول د خدای تعالی‌زج، په

ا را دی سره دی خدای تعالی‌جل جلا له فرمائی :

إِنَّ رَبَّكَ فَعَالٌ لِمَا يُرِيدُ ط (سوره پروج آیه ۱۶)

ترجمه : هر آینه ستا پر وردگار کرو نکی دی دھر هغه شی چه غواچا

ئی . حمد ارسلانه په بل ایات شریف کی اللہ، زج، فرمائی :

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ فسبحانَ الذِّي يَعِدُه مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ط (آیه ۲۳ سوره آیس آیه ۴۳)

ترجمه : د خدای زج، حکم دادی هر کله چه و غواصی دکوم شی پیدا کلون و واپی دھغه د پاره چه موجود شه نه موجود بین ی نو پاک دی هغه ذات چه قدرت ئی په لاس کښی دی دھر شی سلطنت او دده خوانه بیاگر حوال کین ی.

۲- فعلی صفتونه

د خدای تعالی‌ فعلی صفتونه هغه دی چه ثبوت ئی د خدای تعالی د پاره ضروری نه وی او دھغه خخه بی د خدای زج، ذات ته کوم نقصن ذه راجع کین ی نه خدای تعالی په اصل صفت او د هغه په صند او نقیض هم موصوف کید ای شی تکه احیاء چه صند پی ا مانت دی یا تخلیق او ترن یق چه صند پی عدم تخلیق او عدم ترن یق دی یا رحمه چه صند پی عصب دی.

هغه دلیلو نه چه د خدای تعالی پر وجود او وحدانیت باندی دلالت لری تکه اسمانو نه، محققی او ددوی انتظام او حرکات او-

دا سی نور د خدای تعالیٰ پر نور و صفتونو با ندی هم دلیل دی چکه
 هخنه ذات چه اسمانونه بئ په دی لوی والی او سیاری (ستوسی) بئ په
 دی منظمو حرکاتو خلق کری او حمکه بئ سره له هخنه متحرک وضعیته
 چه بئ لری د انسانا نو د پا سره یو بی اضطرابه او بی تشویشه مقر او
 استوگنئی گر حؤی ده او د کال خلور فصلوته بئ بیل خصوصیتونه
 ور کری او گتیور با را نونه بئ په خپل وخت کبینی تا کلی او د بشر د
 لار بنودنی د پا سره بئ پیغمبران او اسمایی کتا بونه را استوی
 دی . د ایول د دی دلیلونه دی چه د کائنا تو مبداء او خالق د اسی
 چه قدیر ، علیه ، حکیم ، سمیع ، بصیر ، اراده کوونکی (مرید)
 او متكلمه ذات دی چه د خپل حیات ، قدرت ، علم ، حکمت ، سمع ، بصر
 ارادی او کلام په اقتضاء سره بئ د اسی عظیم الشانه مخلوق په دی
 متین او پینگ نظم او نسق سره پیدا کری دی خدای تعالیٰ چ، فرمائی:
 آَللَهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَنْزَلُ
 إِلَّا مِنْ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ
 قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا

ترجمه : خدای چ، هخنه ذات دی چه پیدا بئ کرل او وو اسمانونه
 او حمکه د هخنه په شان د هخنو په منج کبینی د خدای چ، حکم نازنبلی
 خو پوهیبئ چه خدای چ، پیدا کری دی هر شی د علم له رویه
 یعنی د او و اسمانو او او و حمکو د پیدا کولو (بنایی د او و حمکو
 خخنه او و سیاری مقصد او تکه چه نتنی علماء د مریع ، نرحل

او را نس او داسی نور و په نسبت گمان کوي چه غرونه در یا بونه او و دانه
لری) او د ادله د تکوینیه او تشریعیه احکام او اجر او عالم د تدبیر
او انتظام د پاره په دغه آسمانونوا و حُمکو کبُنی مقصد دادی چه
دادله تعالی دعلم او قدرت صفتونه خر گند شی نور صفتونه
ددغه د و صفتونه سره په یوه نوع اره لری چه د دعنو د و صفتونه
خر گندیده د یقلاو صفتونه خر گندیده و متضمن دی.

هخه شیان چه د خدای تعالی په نسبت نا ممکنه دی

او د ا هخه صفتونه دی چه نفع لری او د خدای، اتصاف په
دی صفتونه سره مستحبن دی چه دعنو صفتونه د عقاید و دعلم په
ا صطلاح سلبیه صفتونه واپی او هخه لامدینی صفتونه دی.
۱- خدای، په یوه جهت کبُنی نه دی تکه : ببر، گونه، سبکته،
بنی خوا، کینه خوا د مخه او قرشا ..

۲- خدای، په مکان کبُنی نه دی چه وجود پی بی له مکانه نا
ممکن قی که خدای، وجود او مکان و لری نو با ید جهت او مکان
پی قدیمه وی او قدیمه بی د خدای تعالی د ذات او صفات و خخنه
بل شی نشته او هم ممکن مکان ته اره تیالری او اره تیاد امکان دلیل
او د وجوب منافی ده.

۳- خدای تعالی جسم نه دی محکه که خدای تعالی جسم شی باید

مکان ولری او خدای تعالی د مکان خخه پاک دی او هم جسمیت
د ترکیب د حدوث مقتضی دی او خدای، ج، د حدوث خخه پاک
دی.

۴ - خدای تعالی جو هر او عرض نه دی. گه جو هر یت د تمنکن
مستلزم دی او خدای تعالی د مکان خخه پاک دی او جو هر یت په
فرض که انسام و نه منی جزء لا یتجزئی گرچه او که انسام و منی
جسم کیبی چه ترکیب و رته لازم دی او ترکیب د احتیاج او این تیا
مقتضی او د وجوب منافی دی په دوار و صور تو نوکنی ا ستعاله
لار میبی.

۵ - خدای تعالی د بل کوم شی سره اتحاد نه لری گه ددوئ -
مخالفو شیانو اتحاد نا ممکن دی او هم هر کله چه عنی له خدای، ج،
خخه نور قول موجودات ممکنات دی نو د خدای، ج، اتحاد دغیر
سره د واجب دا امکان یا د ممکن د واجب موجب کیبی او دا
دوازه مستحیل دی.

۶ - خدای تعالی په زمانه کنی نه دی یعنی د خدای، ج، د وجوه
زمانی وجود نه دی چه حصول پی بی له زمانی ممکن نه وی گه
زمانه حادثه ده او خدای، ج، قدیم دی او د قدیمه ذات د وجود
توقف پر حادث ا مر با فدی با طل دی.

۷ - خدای، ج، پربل کوم شی کنی حول نه منی گه حلول د احتیاج
موجب دی او احتیاج د واجب سره منافی دی او هم د اللہ تعالی

حلول د هغه محل د قدم مستوجب دی او هر کله چه غیر د خدای
تعالی، او د ده د صفتاتو نه نور قول موجودات حادث دی
نمود خدای؛، حلول په غیو کښی محال او نا ممکن دی.

۸- خداي تعالی د حوا د شود قيام محل کيداي شهشی حکمه د خدای
تعالی، صفتونه کمالی صفتونه دی که د خدای؛، د صفتونه
حیفي حادث شي نو په هغه وخت کښی چه حادثو صفتونه وجود نه
در لود د خدای تعالی ذات خلوة د کمال د صفتونه خخه
لامز ميربي.

جنت

جنت او د وزخ دواړه حق دی دواړه مخلوق دی مغکښې
پیدا شوي دي فاني کېږي نه په دې معنۍ چه ختم شي په دی
باړه کې الله، فرمائی:

وَ سَارِيْ حُوَّاً مِّنْ مَخْرِقَةٍ مِّنْ سَرْكَمْ وَ جَنَّةٌ عَرْضُنَاهَا السَّمَوَاتُ
وَ الْأَرْضُ أُعِدَتْ لِلْمُتَّقِينَ ط (پاړه، ۴، سوره ال عمران ايه ۱۳۶).

ترجمه: منهوي کري طرف د بخشش له طرف د الله، فرمائی، خپل او
هغه جنت ته چه پلن والي د هغه په مثل د اسمان او حکمکي دی
تیاس کري شویدي د پاړه د پر هيزيګا رانو. د وزخ په باړه

کې الله، فرمائی:

وَ اسْقُوا النَّاسَ الَّتِيْ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ط (پاړه، سوره ال عمران ايه ۱۳۶).

ترجمه: دهخه او ر خخه و ویرینئی چه تیار کری شوی دی د
پا سه د کافرانو. د ابی هریثه مرض، خخه روایت دی:
اَذَا كَانَ اَوَّلُ لَيْلَةً مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ صُفِّدَتِ الشَّيَّا طِينٌ وَ
وَمَرَدَةَ الْحِنْ وَغَلَقَتْ اَبُواَبَ النَّارِ فَلَمْ يَفْتَحْ مِنْهَا بَآبَ وَ
فُتَّحَتْ اَبُواَبَ الجَنَّةِ فَلَمْ يَعْلَقْ مِنْهَا بَآبَ (رواہ الترمذی والنسائی)
ترجمه: کله چه اوله شپه دروشی مبا رکی سیماشتی شی و ترک
شی شیطانا ن او سرکشان د جنتیا تو خخه او بندکری شی دروان
داور چه یوه دروانه حهم بیرقه نه وی. ددی مبا رک حدیث او-
بن موی وايا تو خخه په خرگند د ول معلومیبی چه جنت او دونخ
محکمی پیدا شوی دی او موجود دی هر چهار کښی چه وی فرق نه لهی
د چهار له نگاه د خدای ج، دقدرت له نسبت سره کوم تشویش
نه لرو.

د برخ احوال

برخ حجاب ته ویل کیزی که الله، ج، فرمائی:
بَيْنَهُمَا بَرُّنَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ط (سورة الرحمن ایهه ۲۰، ۲۷).
ترجمه: د دواړو جهاونه منځ پرده ده چه یو دبل سره نه
ګډه یېږي.

د عالم برخ احوال هم نه موبن نه په پرده کښی دی که مراحت
وی او که عذاب مومنې د رک کولاوی نه شو. ددی ایات او

حدیث خخه دوازده ثابت شوی دی د فر عونیانو په باسره کچ
اـلـلـهـ،ـجـ،ـفـرـمـائـیـ : چه سبا او بیگا غذات ته و پـاـنـدـیـ کـوـلـیـ شـیـ.
د شـهـیدـاـنـوـ پـهـ هـکـلـهـ دـسـنـقـاـ وـفـرـحـتـ ثـبـوتـ هـمـ شـوـیدـیـ

اـلـلـهـ،ـجـ،ـفـرـمـائـیـ :

بَلْ أَحْيَاكُمْ مِّنْ مَوْتٍ وَّرَقْوَنَ طَفَّالَةً مِّمَّا أَتَاهُمُ اللَّهُ^{وَاللَّهُ}
(سوره اـلـعـمـرانـ پـاـرـهـ ۴۰ . آـیـهـ ۱۷۰)

بلکه شـهـیدـاـنـ شـرـ وـنـدـیـ دـیـ پـهـ نـزـدـ دـپـرـورـدـگـاـ دـوـیـ تـهـ سـنـقـ وـرـکـوـلـیـ
شـیـ دـخـدـایـ،ـجـ،ـچـهـ وـرـکـوـهـ خـوـشـحـالـهـ دـیـ.

د بـرـنـخـ شـرـ وـنـدـ

د انسان د مر ینی او د حشر د ور جی ترمیع شـونـدـ تـهـ د بـرـنـخـ شـرـ وـنـدـ
وـائـیـ . پـهـ دـیـ شـرـ وـنـدـکـیـ دـاـنـسـاـنـاـنـوـ دـاـپـاـرـهـ مـاحـتـ ،ـنـعـمـتـ یـاـعـذـابـ
اوـ نـعـمـتـ ثـبـوتـ پـهـ توـاتـرـ سـرـهـ ثـبـوتـ شـوـیدـیـ پـهـ حـیـنـیـ وـخـتـ کـبـنـیـ
دـکـشـفـ پـهـ ذـرـیـعـهـ دـاـحـالـتـ خـرـگـنـدـیـنـیـ پـهـ اـبـتـادـ دـدـیـ شـرـ وـنـدـکـبـنـیـ
دـ مـلـاـئـکـوـ پـهـ وـاسـطـهـ دـاـنـسـاـنـاـنـوـ خـخـهـ دـخـدـایـ،ـجـ،ـدـیـنـ اوـ دـپـیـعـمـبـرـ(صـ)
پـهـ هـکـلـهـ پـوـبـنـتـنـیـ کـیـنـیـ دـیـ تـهـ دـقـبـرـفـتـهـ وـیـلـکـیـنـیـ .

د قـبـرـعـذـابـ

د بـرـنـخـ پـهـ شـرـ وـنـدـکـبـنـیـ اـنـسـانـانـ پـهـ دـرـیـ قـسـمـهـ وـیـ .
۱- مـسـلـمـانـ ۲- کـافـرـ ۳- مـنـاـفـقـینـ دـبـیـضـفـ().

۲ - داچه حضرت عمر، رض، پنځله هم حافظ دی او در واياتو
څخه ثابته ده چه حضرت ابو بکر صیديق، رض، حضرت عمر، رض، د
حضرت نبید، رض، سره ددې کار د پاره مقرر کړي یدي کوم -
سرې چه کوم ايات ساوسې حضرت نبید، رض، او حضرت عمر، رض،
دواړه به بئی په مشترک دول سره گوری او اخلي به بئی . په حواله د

فتح الباری جلد، ۹، صفحه، ۱۱۰

۳ - ترڅخه پورې به د چالیکلی ایت ټبول نه شي ترڅخه د وو قابل
اعتبار اشخاص او شا هدانو د دې شاهدی نه وی ورسکې چه دا ایت
بئی دا حضرت صلی اللہ علیہ وسلم څخه لیکلی دی .

په حواله د تفسیر اتفاق جلد، ۱، صفحه، ۱۴

عمر له ده څخه به وروسته هغه تول لیک شوی ایاتونه د هغه د
مجموعه سره مقایسه کښې چې د مختلف اصحابو کرامو څخه جمع شويده .
په حواله د البرهان في علم القرآن للذكرشی جلد، صفحه، ۲۵۰

جمع کول د قرائکرید په خلافت د

حضرت عثمان (رض)، کښې

په کوم وخت کښې چه حضرت عثمان (رض)، خلیفه شو نو
اسلام د عربو څخه تر سو م او ایران حتی تر لري لري
علاقو پورې ورسیده . د هری علاقې خلک به چه په

د پېښتنو په حُوا بَ کښي مسلمان کا میاب شي . خپل خداي،
 پيشني د دين پا بندوي د سنتو پيو و د منسته حُواب و هر کوي په نتیجه
 کي د خداي، د نعمت او راحت و هر گرئي د اتنګ قبر و مرته پراخه
 سکل او مکنار شي په دغه شروند کښي خوشحاله وي هتي شهید دي
 شروند ته نور خلک هم دعوت کوي او واي :
 يَا لِيٰتَ قَوْمٍ يَعْلَمُونَ بِمَا عَفَرَ لِيْ سَبِّيْ وَ جَعَلَنِيْ مِنَ
 الْمُكَرَّسِيْنَ ط (پاره ۵.. ۲۳.. ۱۰.. ۲۷.. یه .. سوره)

ترجمه : اي کاشکي قوم نرما پوهيدى په هغه بخشش چه رب
 نرما په هکله کريدي او د معز نينو خخه ئي گرئولي يم . او دوي
 هم ئانونه شهيدان کري واي . داد شهيد دعوت او هغه دي
 نرموېن عفلت خداي، دې نرموېن په شهادت کښي نصيب وکري .
 بشکاره کافر و رخطا شي د پېښتنو په حُواب کښي (ههلا لا آدمري)
 واي .

هر چه منافق (بي صرف) دې هغه خوک دې چه په ش به ئي اسلام
 (او په نرمه کي ئي کفروي . دې منافقانو په با ره کښي الله،
 فرمائی :

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدُّرُكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّاسِ ط

ترجمه : منافقین به په لا مدنې ئي طبقه دو ناخ کښي وي .

د خدای تعالیٰ ر ویت (دیدار)

که خه هم هغه شیان چه دخداي تعالیٰ په نسبت ممکن دي خورا
ديز دی مگر هغه موضوع چه دعايد و پوهان او عالمان تردی
عنوان لا ندی خیر نه کوي دخداي، رويت دی.

د اهل سنت والجماعت مسلما نان پردي خبرې با ندی معتقد چه د
خدای، رويت او دیدار په دنیا کښې عقلا ممکن دی مگر شو گامه تنع
الواقع دی او پیشیدل او وقوع په داختر په ورخ په قطعی نصوصو ټا بت
دی . مگر داغمت یوانې د مسلما نانو د پا سره دی او کافران بیخی حینې
محروم او بی برخی دی هغه دلیل چه ا مکان پی په دنیا کښې ثا بتوي دامباک
آیت دی :

رَبِّ أَرْبَيْنَ أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرَأَيْ وَلَكِنْ أَنْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنْ
اَسْتَقَرَ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَأَيْ فَلَمَّا تَجَلَّ رَبِّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ
دَكَّاً وَخَسَّ مُوْسَى صَحِّقاً ط (پاره ۹۰، سوره اعراف آیه ۱۴۳).

ترجمه : ای س به ن ما و بنا یه ماته خپل ھان خو و گورم تامنه و
خدای، وویل ھایشكله به ونه وینی ما او و گوره غرہ ته که
و دسینې پر خپل ھای نو وبه گوری ما نوکله چه تجلی و کره -
پور د گار دده دغره خواته وئی گرھا وه توکر توکر (سیزه سینه)
پر ھمکی هوا س او ولویده مومنی عليه السلام بی سده .
دامباک آیات سره له دې چه دخداي، رويت پن نه

متتحقق کید لو با ندی په دنیا کښی دلالت کوي د خدای تعالی درویت
امکان ددو لاند ینیو نقطه تظره ثابتوي.

۱- داچه که د خدای تعالی سرویت د ممتنعات تو خخنه وي نویو
او لو العزم او جلیل القدسه پیغمبر چه د بشر لامبسوونکی او
هادی دی او د وی حقه عقايد و ته رابولی خنگه ممکن کیده
شی چه دیوه امره خخنه چه خدای تعالی، چه په نسبت مساحیل دی بی
خبر وي او یا داسی یو امر چه د هخنه پر استحالی باندی علم -
ولري و غواصي.

۲- داچه خدای تعالی، د حضرت موسی عليه السلام په
حواب کښی خپل سرویت دغره په استقرار او تینگوالی پورې
مخلق و فرما يه هر کله چه دغره استقرار په خپل ذات کښی د
ممکنا تو خخنه دی نو هغه سرویت چه په هغه پورې معلم شوی
دی هم باید د ممکنا تو خخنه وي . د خدای تعالی، د سرویت وقوع د
اخرت په وړجه په لاندی آیتونو سره ثابتني.

وَجُوَّا يَوْ مَئِذٍ نَّا ضَرَّا إِلَى سَرِّهَا نَّا ضَرَّةٌ^{۱۴} پاره ۲۱، سرمه القيمه
ترجمه: د یو مخونه دقیامت په وړجه قازه خپل پروردگار منته
لید و نکي وي . یعنی د مومنا نو خپرې په هغه وړجه تراوتازه
او په د یو مخوشحالی کښی وي او د دوی ستگي د حقیقی مبارک
محبوب په دیدا سرو بنا نه کیني .

كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ سَرِّهِمْ يَوْمَئِنْ لَمَّا حَجُّوْنَهُ

د ریمہ پر خلہ
دینیات

ترجمه : حقه ده چه کافران به دخپل پروردگار له دیداره خخه په
خخه ورخ ممنوع وي . يعني دقیامت په ورخ دا بدختان دخپل
اکلاس او در واغو نتیجه هر و مر و وینی په داسی شان چه مؤمنان د
حق سبحانه تعالی د دیدار په شرف مشرف او دوی به احیینی محروم
او محجوب کیني .

هر کله چه دپورتنئ مبارکی آئی سیاق دتحقیر او سپکتیا او د
کافرانو د مجازاتو بیان دی چه دخداي تعالی له دیداره خخه ده غوی
محرومیت دقیامت په دول د دوی دجزا په دول بیان شوی دی نو
لامنه ده چه مسلمانان ددی تحقیر او مجازاتو خخه پاک وي او -
خدای تعالی رج ، و وینی او هم دی دامت اجماع پر دی ده چه د
خدای تعالی سرویت حق دی او د اخرت په ورخ ساتلو نکی او
پیش کید و نکی دی چه د اجماع د قطعی د لیلو نو خخه یو د لیل دی
او هم بی دالا خدینی حدیث مؤید دی چه وائی :
إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هُذَا الْقَمَرُ لَا تَضَأُ مُؤْنَ فِي
سَرْفٍ يَتَّهِ .

ترجمه : يعني په تحقیق سره شردی چه و وینی خپل پروردگار
دقیامت په ورخ لکه چه و وینی همدغه د خوار لسمی شپی
سپوښی ، په داسی حال چه یو د بله سره از د حام نه کوي
د خدای تعالی جل جلاله په د پدار کښې .
تمت بالخير وبخوا نه تعالی رج .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط

سُرِيْزَه

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَقِّينَ وَالصَّلَاةُ وَ
السَّلَامُ دَائِيْمًا أَبَدًا عَلَى إِمَامِ الْمُرْسَلِينَ وَخَاتَمِ النَّبِيِّنَ سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِيْنَ وَصَاحَابَتِهِ الْأَبْرَارِ أَجْمَعِيْنَ ط

پس له حمده او صلوٰۃ او سلام خفه دایو مختصر کتاب چه
مشتمل دی په یو خو فصلونو باندی چه د اسلام د پنهه بناو خنه
بحث کوي قول در سونه د دی کتاب د حنفي ۱۱۱، فقهی خنه ماخذ
شوی دي هغه ماخذونه چه موېن ور خخه په مختصر د ول استفاده
کريده هغه عبارت د قدوري، کنز، نور الايضاح، هدايه خنه
دي فقط مطلب او معنۍ موېن ور خخه په پښتو ش به ليکلي او بيان
کريده دا د دی لپاره چه لوستونکي ور خخه په اسانه او ساده -
الفاظو باندی استفاده وکړي او په اخر کښې به نه دا وایم
چه اړله تعالی دی اول ماشه او بیا تو لو محترمو لوستونکو او شاکرد
ته د لوستلو او عمل کو لو توفيق راکړي امين يا رب العالمين
و من الله التوفيق .

مولوی سید شاه حسين (هاشمي) عفی عنہ د اسلام میا تر مسئول.

د اسلام پنځه بناوې

اسلام پنځه بناوې لري چه با يد هر مسلمان وربا ندي ايمان ولري او په پوره اخلاص سره پري عمل وکړي . د اسلام پنځه بنا ګاهي عبارت دي ۱- د شهادت کلمه ۲- لونځ ۳- سوشه ۴- نزکوټه ۵- حج خخه .

د شهادت کلمه

آشَهَدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ
ترجمه : شاهدي او رکوم چه بي له پاک خداي، ح، خخه بل خداي نشته او حضرت محمد صلي الله عليه وسلم دخداي، ح، بنده او پيغمبر دي .
تفصيل په : با يد هر مسلمان دغه کلمه په ش به ووائې او په تړه کې پري یقين او باور ولري چه خداي، ح، حنټا شته او یوانزې ذات دی چه شريک او سیال نه لري او د ټولو شيانو پيد آگوونکي دی . با يد د حمد غه ذات عبادت وشي او محمد صلي الله عليه وسلم دخداي، ح، بنده او پيغمبر دي . د عبد الله صاحب بنوي او د - عبد المطلب صاحب ملسی دي . خداي جل جلاله د بنده ګانو دلاس - بنو وپي د پا سره سالینې دی او قرآن په ده ، من ، باندي دانسانانو دلاس بنو وپي د پا سره نازل کړي دي .

نو پس خرنګه چه د اسلام د پنځه بنا ګا نو خخه د وهمه بناء لونځ دی نو د لمانځه د شروع نه لو مرې موښ د او دا سه

په شروع پيل کوو. هکله چه اوں او دس د لماته د پا سره شرط دي
نو په دي سبب اوں د او داسه په فرایضون پيل کوو او بيا په سنتو
او مستحباتو با ندي او حمد اړنکه مکروهات او مفسدات په
بيا نو.

دا او داسه فرضونه په لاندی ايات کريمهه سره ثابت دي.

وَإِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَعْسِلُوْ وَجْهَكُمْ وَأَيْدِيْكُمْ إِلَى الْمَرْأَقِ
وَأَسْكُنُوْ بِرْوَسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ط
دا او داسه فرضونه خلوردي.

۱- د ټول نخ پريميئنچل دي د تندی د و یښتا نو د شنه کيد و دھاي
څخه د نېټي لاندی پورې او د ډيو غوبن د نېټي څخه د بل غوبن د
نمۍ پورې.

۲- د دواړه ولاسو نو پريميئنچل دي د څنګلو تو پا په پورې.

۳- د سرد خلورې حصې مسحه کول دي.

۴- د دواړه پېښو پريميئنچل دي د ښنکه و تر پا یاه پورې.

دا او داسه سنتونه

دا او داسه سنتونه د یارس د ی چه په لاندی ترتیب سره بیا نېږي.

۱- نیټ کول : او دس کوم چه پاک شم او لمونځ راته سروا شی.

۲- بسم الله ويل دي.

- ۳- د دواهه ولا سونو پر پرمیتھل دی تر مهه وند او پورا ی .
- ۴- د حنولی پر پرمیتھل دی .
- ۵- مسوالک و حمل دی .
- ۶- د پونزی پر پرمیتھل دی .
- ۷- د گوتق په واسطه د گیری خلا لول دی .
- ۸- د دواهه و غوبن و بون مسحه کول دی .
- ۹- د لا سونا او پسنو د گوتق خلا لول دی .
- ۱۰- د هر عزی دسری چلی پر پرمیتھل دی .
- ۱۱- په هعنه ترتیب او دس کول او داندا مو بون پر پرمیتھل دی
کوم چه په آیت شریف کبئی سا غلی دی .
- ۱۲- پر له پسی داندا مو پر پرمیتھل دی .
- ۱۳- د ټول سر مسحه کول دی .

داود اسله مستحبات

- داود اسله مستحبات یو ولس دی چه په لاندی د ټول سره بیا نبی .
- ۱- دنیا وی خبری به نہ کوی او هغه دعا گانی به واپی چه په حدیث
شریف کبئی سا غلی دی .
- ۲- د حنولی پر پرمیتھل دی په بنی لا س سره .
- ۳- د پونزی پر پرمیتھل دی په چپ لاس سره او د چپ لاس خچه
گوته به پکبئی وهی .

- ۴- د حورت پهول دي په بيت الخلاكيني او يا د استنجا په وخت كبني.
- ۵- نخ او شا به ناه كوي په بيت الخلاكيني او په وخت د استنجاء
كبني قبلی ته. او هم به قبلی ته مخاغن ناه كبني ئي په ابا دئي كبني او
هم په صحر كبني.
- ۶- مخاغن به ناه كبني نه لير او مسپون ميدته.
- ۷- په او داسه كبني مخاغن كبني ستل دي قبلی ته نه په استنجاء كبني.
- ۸- كله چه بيت الخلا ته جئي توچپه پښه به مخکني كوي او چې
مله مل وچي موښي پښه به مخکني كوي.
- ۹- او به شيندل دي دگو تو په سرونو په پرتوګ باندی.
- ۱۰- لاس مبنيل دي په ديوال يا په خاوره ورسنه د استنجاخه.
- ۱۱- لاس په يميختل دي ورسنه د مبنيلو خڅله په خاوره با مندي

او بيا به وائي :

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا وَالْإِسْلَامُ نُورًا وَدَلِيلًا
إِلَى اللّٰهِ وَإِلَى جَنَّاتٍ التَّسْعِيَةُ الْلَّهُمَّ أَحَصِّنْ فِرْجِي وَصَهْرَقَلْيَ
وَمَحَصْ ذُنُوقِي .

دا و داسه مکروهات

دا و داسه مکروهات شپن دي چه په لاندي ترتيب سره بيا نوي.

۱- په زوره په مع باندی دا و بو شيندل دي په ويستو ساختو

- ۱- په او بوكبني پونه سون کول.
- ۲- پونه په پيمينځل په بني لاس سره او خوله پريپيمينځل په
چپ لاس سره بي له عذره.
- ۳- خبری کول په وخت دا ستنجاکبني.
- ۴- تشي بولي او غتت او دس مانقول په هخه او بوكبني چه پاکي
وي.
- ۵- نظر کول دي خپل عورت ته.
- ۶- هخه کارونه چه منع دي په او داسه کبني
دوسه ا صراف کول په او داسه کبني چې پريپيمينځل دسې
کرتو هخه نړيات وي.
- ۷- دوسه کمی کول په او بوكبني چه پريپيمينځل داندا موټوئي
په شان د غور ولو وي.
- ۸- مسکه کول په غيره موږ و هخه په پښو باندۍ حکه چه دا
عمل د شيعنه ګا نودي.
- ۹- مسکه کول په هخه موږ و چه دسې گوتق د پښو هخه
نړيات خيريوالي ولري.
- ۱۰- بربندول د عورت دي.
- ۱۱- استنجاکول په بني لاس سره په ځي د کوم عذر هخه.

اسلام مشرف شول نو د هخو جا هدینو د اسلام یاد تاجران
خخه به ئی د قرآن پاک نزد ه کرە کولە چە هخو ی تە د اسلام دا -
پوره نعمت حاصل وى .

پە د ی ھای گنبی بە دو ی داسی و یل چە قرانکریم پە اوە
، ۷، قسمە قرائت سره نازل شویدى ، او مختلفو اصحابو کرامو د
حضرت محمد صلی الله علیه وسلم خخه د مختلفو قرائتو نۇمطابق
یادکری نو پە د ی اساس ھرا صحابى محترم بە خپلو شاگردانو
تە د خپل قرائت مطابق قرانکریم لوستلو نو د د ی فرمۇبى
پە اساس پېچىلە حضرت عثمان رف، ھم د حضرت محمد رف، خخه
قرانکریم لوستلى دى . پە د غە سبب د قرائتو نۇ د غە اختلاف
تلرى ممالکو پورى خپرس شوى و ولیکن چە ترکوم حده پورى
خلك د د ی اختلاف خخه خبردار نۇو، چە قرانکریم پە، ۷، قرائتو نۇ
سره نازل شویدى تىرى د ی وخته پورى د د ی اختلاف پە وجە خە
خوابى نە و ئى پيدا شوى لىكىن كله چە دا اختلاف د لرى ممالکو
پورى خپرس شو نۇ د اخبار پە پوره توگە نە وە مشتمىھورە چە
قرانکریم گوندى پە اوە حرقو نۇ نازل شویدى . پە د ی وخت
گنبى د خلکوتى منج جىڭرى پيدا شوى . ھىنى خالكى بە خپل قرائت
صحىح او دېل قرائت لىرە غلط ويلو .

د د ی جىڭر و خخه د يو طرف نە دا خطرە پيدا شوھ چە، ۷، وارو
متواتر قرائتو نۇ لرە غلط ويلو سره پە كلكە غلطى گنبى مبتلاشى

داوداسه ما تو و نکی

داوداسه ما تو و نکی نهنه شیان دی چه په لاندی چوں بیا نیبی.

۱- دانسان د شرم دخای خخه دکوم شی وتل او دس ما توی.

۲- د بدن خخه د وینویا نزو وجا سری کیدل.

۳- په چکه خوله قی کوں.

۴- هخه وینه چه دخوی خخه را وچی او لارهی پری غالبی نه وي.

۵- په چه ویده کیدل دی چه په کوم شی با ندی بی تکیه کری وی که

ھغه شی تری لری شی او هخه ولوینبی.

۶- بیهوشی ده.

۷- مسستی.

۸- لیو نتوب دی.

۹- په لمانحه کنپی په نروفه نروفه خنليل دی. په نروفه که خندا

ھغه خندا ته واپی چه د لموخه کو ونکی دخنگ ملگری بی واوري

اوکه دخنگ ملگری بی وانه وری او یوانزی پچپله بی واوري

نو او دس بی نه ما تیبی او یوانزی لموخه بی فاسدینبی. او

که پچپله بی هم وانه وری نونه بی لموخه بی فاسدینبی او نه بی

او دس ما تیبی مکروه کیبی.

عُنْصُل

د قول بدن پریمینھلو ته غُسل واپی.

د غُسل فرضونه دری دی.

- ۱- د خوچی پر یمینخُل دی.
- ۲- د پورزی پر یمینخُل دی.
- ۳- د ی قول بدن پر یمینخُل دی.

د غُسل سنتونه

د غُسل سنتونه شپن دی.

- ۱- د لاسونو و ینخل دی تر مر وند و پورزی.
- ۲- استنجاکول دی.
- ۳- لیری کول د بخاست دی که چيرته په بدن دده با ندی وي.
- ۴- اودس کول دی که خرنگه چه سری د لمانځه لپاره او دس کوي.

- ۵- اړوک د او بودی په سراو ی قول بدن با ندی درې کر ته.
- ۶- پښې و ینخل دی ورس و سته له غُسل خڅه. که چيرته د پښو لا ندی ټئي او بهه د نډ و د ساینې ټي نوبیا به یو طرف ته شي او خپلی پښې به و ینځي.

د غُسل اداب

د غُسل اداب شپن دی.

- ۱- په د اسی ټهای کښې به غُسل کوي چه خوک ټئي نه و ینې (په پرده کې).
- ۲- نظر به نه کوي خپل عورت ته.

- ۳- خبری به نه کوی دچا سره.
- ۴- قدمونه به وروستا پیمینجی.
- ۵- خان به وچوی په یو دستمال سره.
- ۶- په نبی کریم صلی الله علیه وسلم به درود دو واپی پس لەخسل

خنه.

د غُسل واجبوونکي

معه کارونه چه غُسل پري واجبیني په دوه قسمه دي.

۱- حکمي غُسل.

۲- حققي غُسل.

۱- حکمي غُسل:

تکه خرنگه چه یو سپری دخوبه را پاخیني او په خپل فرش
يا جاموباندي مني او يا مذي ويئي ليکن احتلام ورتنه نه
وي ياد. نو حکم کولاي شي چه غُسل دي وکري.

۲- حققي غُسل:

وتل د مني دي د سپری او بىكىچىنى په ضيقه دخوند او
شهوت سره. كه په ويئنه وي او كه په خواب كېنى وي
او همدا رنگه حىض او نقا س هم حققي غُسل دي.

هخه غُسل چه سنت دي په خلو قسمه دي:

- ۱- د جمعي د لاما نخه د پاسه غُسل سنت دي.
- ۲- د دوا په واخترو نو لپاسه غُسل سنت دي.

۲۰- د عرفی دو رئی غسل سنت دی.

۲۱- د احرام غسل سنت دی . یعنی کله چه احرام تری نولومري به غسل وکری . او داغسل د میقات خڅله شروع کیښي .

تیمہ

تیم پاکی خاوری ته د پاکوالی په نیت قصد کولو ته واپی .

د تیم فرضونه درې شیان دی .

۱- د تیم نیت کول فرض دی .

۲- اول کرت د منځ لپاره .

۳- دو هم کرت د لاسونو د پاره .

تیم کوم وخت سواکینې :

تیم هغه وخت سپری ته سواکینې چه او به ورته ضرس سسوی . او یا د او بوجڅله د یو میله په اندامزه لیږي وي . ځکه که او بوسی یچی نو لموخه ترې قضاوکینې . او یا د قافلې خڅه پاتی کینې او یا د ځنا ورو او د سبمن ويره وي . او یا او به د مره یخې وي چه د استعمال خڅله پې د مرګ او یا د کوم اندام د تلف کید و ويره وي نو په دې ټولو - صورت نوکښې تیم سوا دی .

د تیم نیت او عملی طریقه

نیت می کری تیم کوم چه پاک شم نا پاکی رانه جداشی او لمزنخ
 راته رواشی . د تیم خخه ورسوته به دواپه لا سونه په پاکه
 خاوره او یا په هخه شی چه د حمکی د جنس خخه وي ووهئی او بیا به
 دواپه لاسونه لب خنل وھئی او خپل مخ به ورساندی مسح کری
 په دوهم چل به بیا دواپه لا سونه په پاکه خاوره او یا د حمکی په
 جنس با ندی وھئی او لب عنوندی خنل به ورسکری او په چپ لاس
 به بنی لاس او په بنی لاس به چپ لاس دخنگلوتر پایه پیری مسح
 کری .

د بی او دسی جنابت ، حیض او نفاس لپاره یو شان تیم
 دی او کوم فرق نه لری ..

د تیم ماترونکی شیان

په کوم شی چه او دس ما تینبی په هعنی سوہ تیم هم ماینی
 او هم په لیدلو داوبو سره چه داوبو په استعمال قادر نه
 وه او بیا قادر شو نو تیم بی مات شو او همدانگه که
 چیرپی داوبد نشتولی په وجہ بی تیم و حلی وه او اوبه
 بی ولیدلی نو تیم بی مات شو .

لمونج

لمونج په معنی دلماخنی يعني پاک شي دي.

لمونج د اسلام د پنځه بناء ځانو خڅه یوه بناء ده چه په هر عاقل او بالغ مسلمان با ندي خداي تعالی جل جلاله په یوه شپه او وړخ کښي پنځه وخته فرض کړيدی او د فرضیت شوت ټه اړله، د لا ندی ایات کريمه په وا سطه کړيدی چه (الله تعالی فرمائی:

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا

ترجمه: بې شکه لمونج چه دی فرض کړی شوی دي په مومنانو با ندی په خپل وخت سره.

- ۱- د سههار لمونج
- ۲- د ماسپېخن لمونج
- ۳- د مازدېګن لمونج
- ۴- د مانبام لمونج
- ۵- د ماحسنستن لمونج

دلماخنځه اړکان

دلماخنځه اړکان (د سننی فرضونه) اوه شیان دي.

- ۱- تکبیر تحریمه د افتتاح يعني د لاماځه د شروع تکبیر دی.
- ۲- قیام دی يعني نیغ یا سم و درېدل په داسی شان چه لا سونه ټئی ننګنو منو تله ونه رسین ی.
- ۳- فرائت لوستل د قرآن کریم کم ترکمه دیوا اوښ د آیت

يادري لنديو اي اتونو.

- ۴- سکون کول دي په اندانه د (سُبْحَانَ رَبِّ الْعَظِيمِ) سره.
- ۵- سجده کول دي په اندانه د (سُبْحَانَ رَبِّ الْأَعْلَى) سره.
- ۶- ورسوتی قاعده يعني التَّحِيَّاتُ لِوَسْتَلْ دی د تشهید پوري.

۷- وتل دلماخه نه دي په عمل خپل سره.

دلماخه شرطونه

- دلماخه شرطونه چه د بامديني فرضونه ورته وائي شپندي.
- ۱- نظافت دی که دلسوخه کوونکي او دس نه وي او دس به وکري که جنب وي عسل به وکري او که داوبود استعمال- خخه عاجز وي تيم به و وحي.
 - ۲- دنخاست خخه د بدن، جامو او دلماخه دخای پاکوالي دي.
 - ۳- دعورت پيول دي دناسينه عورت د نامه خخه لاندي د نگون تراخرني برخي پوري. او د بخجي غورت بي له مخ، لاسونه او پبنو نور قول بدن عورت دي.
 - ۴- مخا مخ كعبی شريفي ته و دريدل دي.
 - ۵- دلماخه وخت دي.
 - ۶- دلماخه نيت دي.
- پورته ذكر شوي شيان دلماخه پاسه شرط دي.

دلما نخه واجبات

دلما نخه واجبات اوه شيان دي.

۱- دفاتحي دسورة (الحمد لله) لوستل دي.

۲- لومري قاعده کول واجب دي.

۳- په اخره قاعده کبني تشهود لوستل واجب دي.

۴- پنه لمانخه کبني دا مام له خوا په جهره ذرائت لوستل

دي.

۵- په خفие لمانخه کبني دا مام لخوا په خفие ذرائت لوستل دي.

۶- ددعا قنوت لوستل دي دوترو په اخري رکعت کبني.

۷- تعديل دارکانو (برا برو دارکنو) واجب دي.

که چيرته دچاخنه په دي ذكر شو و واجبا توکبني کور
شي په هيري پاتي شو نو د سمعوي سجده به کوي. او که چيري
قصد آپي پر يبني وي نو لونځي و شو سرة د نقصان.

دلما نخه سنتونه

دلما نخه سنتونه ، ۲۰ ، دي چه په لامندي ترتيب بیانیزی.

۱- د لومري تکبیو په وخت کبني نا رسینه و له د عونن و نو د نرميو
پورې او سنهوله د اوښه و ترسرو نو پورې د دواره ولا سونو
پورته کول دي.

- ۱- دلا سونو د پور ته کولو په وخت کبئي گوتی په حال پر یبنو دل.
- ۲- تکبیر و یله په لوره او نردا مام له خوا.
- ۳- دنبئی لاس ایبنو دل په کین لاس با ندی په دا سی ترتیب چې
دنبئی لاس غته او خچه گوته د کین لاس په تخته بند با ندی یارشی.
- ۴- دناسرینه و لپاره د نامه نه لاندی او د بنخو لپاره په
سینه دلا سونو ایبنو دل دی.
- ۵- په خفیه (وسرو) سره د آعُوذُ بِاللَّهِ لوستل دی.
- ۶- په خفیه (وسرو) سره سُسْمَ اَللَّهِ لوستل دی.
- ۷- په خفیه (وسرو) سره شَنَا (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ لوستل
دی.
- ۸- دَوَ لَا الظَّالِّينَ خَخَه ورسوسته په خفیه آمین و یله دی.
- ۹- دانتقلاتو تکبیر و نه و یله سنت دی.
- ۱۰- په رکوع کبئي دری چلی سُبْحَانَ رَبِّ الْعَظِيمِ و یله دی.
- ۱۱- په رکوع کبئي دلا سونو په گونق د دواره و نر نگنو نو یتینگ
نیول دی.
- ۱۲- امام لرہ سَمِيعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ او مقتدى لرہ رَبِّنَا لَكَ الْحَمْدُ
و یله دی او یوانزی (تنها، لموخ) کوونکی لک د دواره و یله دی.
- ۱۳- ورسوسته له رکوع خخه قومه کول (سمیع) دریدل دی.
- ۱۴- سجده کول په داسی ترتیب چه اول به نر نگونه او بیا
به لاسونه او بیا به پونزه او بیا به وسپسی تندی د دواره ولاسو

په منج کښي اين دئي او خنکلي به له اړخونو او ګيده به له ورنونو او ورنونه به له پندريو او پندري به له حمکي خڅه ليرى ساتي او د پېښو ګو تي به قبلی ته کوي او سبځه به خنکلي د اړخونو او ګيده به له ورنونو ، ورنونه به له پندريو او پندري به له حمکي سره سبلوي .

- ۱۴- په سعیده کښي درې ځلې سُبْحَانَ رَبِّ الْأَعْلَى ويل دي .
- ۱۵- د دواب و سعیدو په منج کښي جلسه (کښینا ستل) او په زنگنوونو با ندي د دواب ولا سونو ا يېښودل دي .
- ۱۶- د نارينه و لپاره دښي پښي و درول او د کيښي پښي خملوک او وربا ندي کښینا ستل دي . او سبځي له د دواب و پښوښي خواته ويستل او په کين څرف کښینا ستل دي .
- ۱۷- په وروسته قاعده کښي د شفهد خڅه ورسوسته دس و د او د دعا لوستل دي .

۱۸- دَسَلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ په ويلو سره محښي او کيښي لوسته گر حوال دي .

دلماځه مفسدات

مفسدات حغه شياد دي چه روا کار با طلوی او هغه کارونه چه لونج با طلوی د لاماځه مفسدات پئي بولي . د لاماځه مفسدات په لاندی قریب سره بیا نېټي .

ددی او و حرفونو سبب داووجه ادله، ج، رقرا نکریم په تلاوت
کښی داسانی پیدا کولو لپاره اومت دحضرت محمد صلی الله علیہ وسلم
ته دایو پوره سمهولت ورکرو چه د دی الفاظ دی په مختلفو طریقو
سره ولوستل شي . دادله تعالی، ج ، د طرفه ورتاه اجازه و شود
پاره ددی چه بعضی وخت کښی به ئی يوسري په يوه طریقه نه لوی
نوبه بله طریقه دقاتت سره دی لوی .

په صحیح مسلم شریف کښی يوحديث شریف دی چه حضرت
محمد صلی الله علیہ وسلم په يو وخت کښی د بنو عفار و د تالاب سره
تشریف فرماده ! په دی وخت کښی جبرائیل (امین علیہ السلام راغلو
او وئی ویل :

ادله تعالی تاسوته حکم کوي چه تا سوخپل امت ته حکم وکړئ چه
قرآنکریم په يو قراتت سره لویه . حضرت محمد، و فرمایل :
چه زه دادله جلاله خخه ددی معافی او مغفرت غواړم چې
زما امت د دی قسم قراتت لوستلو طاقت نه لري .

بیا دوهم چل جبرائیل، راغلو او وئی ویل :
چی ادله، ج ، تاسو ته حکم کوي او تا سوخپل امت ته حکم
وکړئ چه قراتت د قرانکریم په دو لهجو لوی نبی کریم بیا
و فرمایل :

زه د ادله تعالی، ج ، خخه د دی مغفرت او معافی غواړم چې
زما امت د دی طاقت هم نه لري . په دریم چل بیا جبرائیل امین،

- ۱- په لمانځه کښې خبری کول که خه هم په سه هوی سره وي اوکه په قصد سره وي .
- ۲- په لمانځه کښې په قصد سره سلام گل ھول .
- ۳- که سه هوآ په دې ګمان وي چې لموخنځې خلاص کړي نو بیا ئې نه فاسدینې .
- ۴- سلام اچو ونکي ته په شربه د سلام ھواب ورکول دي .
- ۵- په غیر د عذر خڅه د ګامې تا نړه کول اوکه چې په د قرائت پا ره وي نو بیا ئې لموخنځې نه فاسدینې .
- ۶- په لمانځه کښې د مال ، سبځتی ، اولاد او نور و شیانو خوبنټل دي .
- ۷- په لمانځه کښې د غم د وجھي نه شریار کول دي اوکه د جنت او یاد و ناخ د یاد له کبله وي او یاد اړله، ج ، د محبت د وجھي نه وي نو بیا لموخنځې نه فاسدینې .
- ۸- په لمانځه کښې د عطسې ھواب په یَرَحَمَكَ اللَّهُ سره او د مرګ ھواب په اِنَّا يَلْهُ وَإِنَّا إِلَيْهِ تَرْجِحُونَ سره او د بنې خبری او سیدل په آخْمَدَ اللَّهُ او د تعجب را وړ ونکي خبری په سبحانَ اللَّهَ او نور و کلمو سره ھواب ویل دي .
- ۹- بې د خپل امام خڅه بل چاته فتح ورکول دي .
- ۱۰- د قرآن کريم له مخنې د قرائت لوستل دي .
- ۱۱- په لمانځه کښې د یو شی خورل دي که خه هم فکر می نه وي .

- ۱۲- په لمانځله کښې د هڅه خوراکي شیانو تیروول دي چې
د غابښونو په منځ کښې پاڼي وي او د خود د دا نه نړیات وي.
- ۱۳- د یو شپږ دې ټول د سرې ځلی او یا د درې یو ځلونه نړیات.
- ۱۴- په لمانځله کښې د اسی نړیاتی کارکول چه د لمانځله د
اصلاح د پاره نه وي.
- ۱۵- په قهقهه سره خندګول لموخنځ فاسدوي.

اذان

د پنځله ملوخونه د پاره او د جمۍ د لمانځله لپاره که اذان
سنټ موکد دي، نه دغه و ملوخونه د پاره لکه د اختر
او جنازې ملوخونه او یا د استسقی یعنی باران او د خسوف
او کسوف یعنی توږیدل د ملسا او سپړښه.

دا اذان صفت طریقه

دا حنوښکاره او معلومه خبره ده ځکه چه اذان خواهی
موږ او تاسی ده ره لمانځله جد اجدا او ره او لیکن بیا هم
طریقه یعنی د اسی ده چه آدله او آکښه په خلوه کرت او -
آشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ بِهِ دُوْكَرَتَهُ، وَآشْهَدُ أَنَّ
مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ بِهِ هُمْ دُوكَرَتَهُ وَحَمِّلَ عَلَى الصَّلَاةِ
بِهِ دُوكَرَتَهُ او حَمِّلَ عَلَى الْفَلَاحِ بِهِ هُمْ دُوكَرَتَهُ بیا

بے دوہ کرته آدَلَهُ أَكْبَرُ او یو کرت به لَا إِلَهَ إِلَّا إِلَلَهُ وَإِنِّي.

او د سبا په اذان کبني به الصلوٰۃُ خَيْرٌ مِنَ النُّوْمُ پس
د حَسِیٰ عَلَی الْفَلَاحُ پسی دوہ کرته او بیا به دوہ کرته آدَلَهُ أَكْبَرُ
او یو کرت به لَا إِلَهَ إِلَّا إِلَلَهُ وَإِنِّي او بیول اذان بله په یوشان
برابن، او از وائی بنکته والی او پورته والی به نه کویی.

او اقامت هم په مثل دا اذان دی او اقامت په نزاوره نزاوره
وائی او اذان به استقامت سره کوی. او دواړه به په نزاوره
وائی چه خلک یئی واوسي.

پته دې پا ته نه وي چه د حَسِیٰ عَلَی الْفَلَاحُ په وخت کبني به منع
په یعنی د تغییر د بدن خڅله سبني خواته او د حَسِیٰ عَلَی الْفَلَاحُ په
وخت کبني به منع په یعنی د تغییر د بدن خڅله کېښي خواته
اسروي. او همدار نګه د قضاء شوي لموخونو لپاره چې
اذان او اقامت وکړي بهتردي.

دا اذان او اقامت د پاره او دس کول ضروري او مناسب
دی یعنی د اذان لپاره مناسب او اقامت لپاره ضروري
دي. او بی او دسه اقامت کول مکروه دي. او اذان به
مخکبني د اخپلیدو د وخت غه نه کوی. د ته جند لپاره
اذان کول جایز دي په دې شرط چه خلک پري
عادت وي.

د جماعت مونج

د جماعت مونج سنت مؤکددی . حکه چه په حدیث شریف کبینی راغلی دی چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فی مایلی دی :

چه جماعت د صریقد هدایت خخه دی او تارک جماعت منافق دی . او په بل حدیث شریف کبینی سل علی دی : چه یو مونج په جماعت سره دو مرہ ثواب او فضیلت لدی که په کور کبینی چه او که ویشت مونخونه کوي . د جماعت او انفرادی مونج په ثواب کبینی سره دی فرق دی .

دامامت قابل او حقد ارسان

دامامت قابل هغه کسان دی چه کوم په حدیث شریف ثا بت شوی وي .

اول فقیهی عالم دی او که په علمیت کبینی سره برابر وی نو په دی عالمانو کبینی چه سنه قاسی وي نو هغه به مخکبینی کینی ، که په قرائت کبینی سره برابر وی نو بیاچې په دوی کبینی سنه متقي وي نو هغه به مخکبینی کینی او که په تقو آکبینی سره برابر وی نو بیا به مش مخکبینی شي او امامت دی وکری .

د هغه کسانو چه امامت ئی نه صالح گیری په لافدی دولدي

۱- د ضعیر امامت صحیح نه دی.

۲- د بیخی امامت صحیح نه دی.

د هغه کسانو چه امامت ئی مکروه دی په لاندی دوئندي.

۱- د هر انده امامت مکروه دی چکه چه د خیل ھان حفاظت

نه شي گولاي.

۲- د ولدنزا امامت صحیح نه دی چکه چه د طعن موجب

گرئي.

۳- د اعرابي امامت صحیح نه دی چکه چه د علم خخه بي جبره دی.

۴- د فا سق امامت مکروه دی چکه چه بد کاره دی او په علم

باندی عمل نه لري.

د جمی مونج

د اسلام په مقدس دین کې د غه مونج په هفتنه کښي د ماسپخن
په وخت يواسا آداء کيني. يعني د جمی په وسخ مسلمانان
په کليو او بناره و کښي په خپلو خپلو جما عتونو کښي سره.
مل عنونه په کښي او د جمی مونج سره ا داگوي.

د جمی د لماخه کته دادي چه خلق د یوبل د اجتماعي حالات
او د هغه واقعاتو چه د یوې هفتني په موشه کښي منج ته
رانګلوي خبريني او د یوبل سره مرسته کوي.

د جمی د مانځه شرطونه

- ۱- بناس پا د بناس په اطراف کښې دې اداء شي.
- ۲- په هغه ځای کښې چه حکومت او یا د حکومت نماینده وي
او یا په هغه کلی کښې چه د جمی د مانځه ستر عالم (د یړ خلک)
موجود د وي
- ۳- وخت ئې د ماسپخین د مانځه وخت دی.
- ۴- د جمی د مانځه څخه مخکښې د حلبي وي ل شرط دي.
- ۵- د جماعت لپاره برسیره پا مام درې تنه ضروري دي.
- ۶- کالی دې صفا وي او خوشبو ئي لوگول مستحب دي.

د جمی د مانځه د فرضیت شرطونه

- ۱- د جمی لونځ پا مقیم بالغ فرض دي.
 - ۲- چه ناسو غله نه وي.
 - ۳- چه ہروند نه وي.
 - ۴- چه ګود نه وي.
 - ۵- چې بندی نه وي.
- که نو موږي کسان د جمی لونځ اداء کړي نو د ماسپخین
دانځه له فرصنوڅخه به وشمیرل شي.

درکھتو نو تفصیل

اول خلوه رکعته سنت دی بیا دوه رکعته فرض دی
دایم پسی بیا خلوه رکعته سنت دی بیا دوه رکعته سنت دی
د جمی دلخواه د و جوب شرطونه پنځه دی.

- ۱- چه بالغ وي په کوچنی نه دی واجب.
- ۲- چه فارینه وي په بنخونه دی واجب.
- ۳- چه مقیم وي په مسافرنه دی واجب.
- ۴- چه نوع او جور وي په مریض نه دی واجب.
- ۵- چه په سترګو بینا وي په رانده نه دی واجب.
د جمی دلخواه د جوانز شرطونه هم پنځه دی.
- ۶- بنا یا د بنار فنا.
- ۷- که سلطان یا د هغه نائب حاضرنه وي نو عالم به
پی اداء کوي.
- ۸- وخت پی د نوال خڅه ترا خری وخت د ماسپخین
پوری دی.
- ۹- چه مقتدیان د درې کسو خڅه کم نه وي.
- ۱۰- عام طور اجازه چه د هر چا ور تک ازادر -
وی.

د مسافر ملوتح

مسافر هغه چا ته وائی چه د خپل کور خخه د درې وړ حو په اندانه پلی منزل وکړي. د دې مسافر لپا سره په هغه وخت کښې چه د اقامت نیت پئی نه وي کړي نو خلور رکعتی فرض لمونځ دې دوه رکعته وکړي تر هغه وخته پورې چه بیرته کور ته نه وي ساغلی.

د مسافر د اقامت ۱۵، وړحې دی اوکه چېږي قصد ونه کړي نو ګنھګا رسینې. که مسافر د مقیم پسې اقتداء وکړي نو د امام په مطابعې دې لمونځ پورکارکړي اوکه مقیم په مسافر پسې اقتداء وکړي او لمونځ خلور رکعتی وي نو کله چه امام د دوه رکعته خخه ورسو سته سلام وګرځوی نو مقیم مقتدي دې پورتہ شي او پاتې دوه رکعتونه دې یوازې اداء کړي.

اوکه مسافر د اقامت نیت کړي وي نوبیا به پورکارکډونځ اداء کوي.

ددوار واخترو نو ملوتح

خداوند کریم، ج، په کال کښې د دو واخترو نو لمونځ پر موښ لازم کړیدی. د دو واخترو نو د لمونځ دادا کولو

مقدب دادی چه او لاد ملائمه په اداء کولو کبني دخداوند کريم، ج،
شکر او تعظيم اداء شي او دبلي خوانه پول مسلمانان په کليو
او کو خو کبني ديو بل دحال خخه خبر شي.

داخترد ملائمه داداء کولو ترتيب

دکو چني اخترد ملائمه داداء کولو نيت دا سپي کيني.
نيت بي وکړچه اداء کرم دوه رکعته واچب ملونج ددي
کو چني اخترد سره د تولو تکبیر و نف په دي حاضر وخت په حاضر
امام پسبي خاص خدای تعالیٰ تالرہ مخ بي دکعبی شریفی په
لوسی الله آکبر.

کله چه نيت خلاص شود ملائمه دشروع تکبیر دي و وائے
دلو مری تکبیر نه ورسوسته به ثنا وائے او د ثناء نه ورسوسته
دي تکبیر و نه شروع کري او په تکبیر و نو کبني دي لاسونه
خوسهند و نيسی او د دريم تکبیر نه ورسوسته دي لاسونه
و تري او چې دې وي د امام تکبیر ته دي غوبن و نيسی.
په دو هم رکعت لو مری امام قرائت تكميلوي او رکوع نه
ملائمه د رسپي تکبیر و نه وائے او مقتدی به د امام متابعت
کوي او په خلورم تکبیر سره به تول رکوع ته حجي او کله چه
ملونج تمام شو نوا مام به منبر ته وخیزی او خطبه به
ولو لی دکو چني اخترد په خطبه کبني د فطر او صدقی احکام

او دلوی اختر په خطبه کښې د فر باني احکام بیانیزی.

که د اختر ملونج د مجبوریت په وجهه په او له ورخ اداء نه
شي نو په دو همه ورخ، او دلوی اختر په دریمه ورخ هم ادا
کیزی.

د سه هوی سجده

د سه هوی سجده د لامدی دو ه شیانو په سبب لازمیزی.

۱- د فر صنو حنده ول.

۲- دا جبو پر یینو دل.

۱- د فر صنو حنده ول دا دی چه یو سړی په لوړی سرکعت
کښې یو ه سجده هیوه کړي او په دو هم سرکعت کښې پې په
یاد شي نو د لته د فر صنو تاخیر راغني نو سجده سه هوه
لازمیزی.

او یا که چېږي په څلور سرکعتی ملونج کښې په لوړی قاعده
کښې وروسته د شمشعد خخه د اللہ ۴ صلی په اندانه
کښې یا ویا په واپي نو په دې وخت کښې د فر صنو تاخیر
راغني نو سجده سه هوه لازمیزی.

۲- دا جبو پر یینو دل دا دی : مثلاً په خفیه ملونج کښې
قرائت په جهرا او په جهر ملونج کښې قرائت خفیه لوستل،
سټو په دوار و صور تو نو کښې سجده سه هوه لازمیزی.

راغلو چي ايله تعالى ج، تاسوته حکم کوي چي قرآن پاک په دريو قرائو سره لوئی . نبی کريم (ص)، ورته بيا هم د مخکنې په شان و فرمایل . په خلورم کرت بيا جبرايل، ۴ ، راغلو او وئي ويل چه ايله تعالى ج، تاسوته حکم کوي چه ستاسوامت ذي قرانکريم په ۷، قرائونو سره لوئی . پس په همدغه او و قرائتو نوکنې چه هريوئي خوک و واي نود هغه قرائت صحیح او درست دي .

په حواله د منا هل العرفان جلد عل صفحه ۱۳۲

د نبی کريم صلی الله عليه وسلم خخه د اسي حدیث مبارک هم اس شاددي چه فرمائي :

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ أُنزِلَ عَلَى سِبْعَةِ أَحْرَفٍ فَاقْرُءُوا مَا تَسْتَرَ مِنْهُ

په حواله د صحیح البخاری، مع لقسطلاني، جلد ۷، صفحه ۲۵۴.

ترجمه : په تحقیق سره دا قرآن په ۷، حروفه سره نازل کريديه مونې پس په دې ۷، حروفه نوکنې چه کوم اسان وي په خخه ضيقه ئي لوئی .

د نبی کريم (ص)، د دې ۷، حروفه خخه خه شي مقصد وو . په دې باره کې د اهل علم مختلف اقوال دي ليکن د محققینو علماء وو په نزد د دې صحیح او راجع قول دادی :

دقانکريم چه کوم قرائونه د ايله تعالى ج، له طرفه نازل شويدي په هنې کنې يو تربله فرق او اختلاف بتو په ۷، قسمونو مشتمل دې چه هغه او ه قسمونه دادی :

او همدا مر نگه لور مری قاعده ، دعای قنوت او داسی نور و اجتناب
چه په مانځه کښی وي او ترک شي نو سجده سمهوہ لار میزی
که په یوه مانځه کښی خود سمهوی سجدې لار می شي نو هم هغه
دوه سجدې چه په یو حمل اداء کیني د تو لو لپاره کافی دي .

د ګاونډی حقوق

ګاونډی هغه چا ته وائی چه د یوبل په جواکښی او سیزی
او ګاونډی پېړ حقوقه لري . نړونب پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم
به د ګاونډی په حق کښی دو مره ټینګا رسکا و ه چه اصحاب
کرام ، من ، به په ویره کښی شوک چه ګاونډی ګونډی د ډونب
سره په میراث کښی شریک دي .
پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم د ګاونډی حقوق په لامدی د ول
بیان کړی .

- ۱- که چيرته بلنه در کړي بلنه پی قبوله کړه خو چه د بدی
لپاره نه وي .
- ۲- که چيرته ستا قدرت وي او څه مسایه در خخه قرض و غواری
قرض ور کړه .
- ۳- که چيرته مریض شونق پوښتني ته بی ور شه .
- ۴- که چيرته په نیک کار کښی در خخه کو ګک و غوښت کومک
ور سره وکړه .

- ۵- که چيرته غم ور پينشونو تسلىرته ور شه.
- ۶- که کومه بنا دي ور پينه شوه نو مبارکي رته ور شه.
- ۷- که چيرته مرشي نوجنانه بي ته ور شه.
- ۸- که چيري په لري سفر لامشي نو په بنه توگه بي د
کور او مال سا تنه کوه.

د فطر صدقه

په هر مسلمان چه از ادوی او دچا پوس ور یانه وي او د
ژوندانه پرا ملي خى ور تونق علاوه د ، ۲۰۰ ، سو پوخاوند
وي واجب ده چه د فطر صدقه ا داکري.

د فطر د صدقى اندانه خور دكم یو چارك خنم يا اوړه
دي او یا د هغې یو پردوه او یېشى دی چې فقيه انو ۱ و مسکينانه
ته دې ور کري او که د دغه شيابن قيمت هم ور کري صحیح ده.
د فطر صدقه واجب ده او د واجبيدو وخت بي د اختر
په ورخ د صحیح صادق نه ور وسته دی.

که د اختر په ورخ د چا کره کوم ما شوم پيدا شي نو پرولي
با ندی بي واجب دی چه د نو موږي ما شوم د فطر صدقه ور کري
او که هوک د اختر په ورخ مرشي نو د فطر صدقه پري نه
لاس مينجي.

د فطر د صدقې د اداء کولو وخت

د تولونه مخکنې بنه داده چه د فطر صدقه د اختر د
لانځه نه مخکنې ورکري شي او بيا دې عيد ګاه ته ورشي او د
اختر لموخه دی اداء کري . د صدقې ورکول د اختر دورجې
نه مخکنې هم سوا دي په هغه کسانو چه صدقه لایزمه ده .
ددغ کسانو د فطر د صدقې ورکول هم پرې لا نامېنې .
اول د خپل صغیر اولاد د صدقه با يد ورکري .
دو هم که اولادې کېږي مګر ناداره وي .
درېم د خپل پلاس که چيرته فقير وي .

د غني او مالدار کېږ او لاد او منکوحې بنه د فطر صدقه
پخپله د هغوي پرغاهه ده خوسره ددي هم که خوک د خپل
شخصي پيسو خخه د خپل غني کېږ او لاد یا د بنه د فطر صدقه
ورکري د هغوي د نرمي خخه ساقطيوي .

د در واغو بدې

- ۱- د رواغ ويله نرمونې په دين اسلام کېږي منع دي .
- ۲- د اچه خوله پرې او موخته کېږي .
- ۳- د اچې د سړۍ د بې اعتباری هر سبب ګرجي .
- ۴- جنګ ترې جوړېنې .
- ۵- د مسلمانا نو وړونو نړونه پرې بدینې .

- ۶- خدای تعالیٰ رح، او رسول اَللّٰه صلی اللہ علیہ وسلم پر حفظ کیوں ہے۔
- ۷- دسر و اغجن سری یا داشت پیر مکن و سری وی۔
- ۸- دسر و اغنو پتھ اخز و لگی دسر و اغجن شرمندہ او۔
- رسواشی۔

نور مسلمان تھے پکار دی چھ دسر و اغنو خخھے خان و ساتی۔

د جنازی مونج

د جنازی مونج هغه مونج دی چھ په مری باندی و سوستہ د
غمسل و سکولو نہ اداء کیوں ی۔

د جنازی مونج فرض کفایت دی چھ دھا ضریبو په اداء کولو سرو
دغا بیینو د نبی خخھے ساقطیو ی۔

د جنازی دلما نئھ شرطونه

- ۱- مری با یہ مسلمان وی په کافر باندی د جنازی مونج
نه دی سروا۔
- ۲- مری با یہ پاک او حاضر وی نو د مری په عیا ب کبھی مونج نہ دی روا۔
- ۳- مری با یہ د مونج کو و نکو مونج تھے کیبینو دل شی کہ نہ نہ وی
ن مونج نہ دی سروا۔
- ۴- مونج کو و نکی د جنازی دی مخ پر قبلہ و دسین ی۔

د جنازې د مانځه د اداء کولونیت

د جناسې لموخ دا سی اداء کېږي چه لموخ کړو ونکي دې داسی

نیت و تربی :

نویت آن اوئه دې یله تعالیٰ امر بع تکبیراتِ الصلوٰۃ الجنازۃ الشناء
یله تعالیٰ والصلوٰۃ علی النبی و الدُّعاء لِهَذَا الْمَيِّتِ اقتدیت بِهُدَى الامام
مُتَوَجِّهًا إِلَى حِجَّةِ الْكَعْبَةِ الشَّرِيفَةِ . که مردہ بنجھه وي نف د لهذا المیت
پر خای دی لهذه المیت و لوی او د امام متابعت تکبیر و نه دې
و وائی .

په لوړی تکبیر کښې دې شناء نر پا یه پورې و وائی او د دوهم
تکبیرنه وروسته دې درود او د دریم تکبیرنه وروسته دې دعا
و وائی او د خلوړم تکبیر په ویلو سره دې سم سلام و ګرځوی .
هغه دعا چه د دریم تکبیرنه وروسته و یل کېږي په لاندی تیب

سر ۵۵.

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيْنَا وَ مَيْتَنَا وَ شَا حِدَنَا وَ غَائِبَنَا وَ صَغِيرَنَا وَ كَبِيرَنَا
وَ ذَكَرَنَا وَ أَنْثَنَا هَ اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَتْهُ مِنَّا فَأَحْيِهْ عَلَى الْإِسْلَامِ طَ
وَ مَنْ تَوَفَّيْتْهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ ط

کچیر ته مری بالغ وي نو پورته دعا به د دریم تکبیرنه وروسته
ولوی او که مری نا بالغ (صغری)، هلک وي لاندی دعا به ولوی.
اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطاً وَ جَعَلْهُ لَنَا آجِراً وَ ذُخْرًا وَ جَعَلْهُ لَنَا
شَافِعًا وَ مُشَفِّعًا ط

که مری نا بالغه (صغریه انجلی) وي دادعا دی ولوی .
 آللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا فَرْطًا وَاجْعَلْنَا أَجْرًا وَذُخْرًا وَاجْعَلْهَا لَنَا
 شَفِيعًا وَمُشَفِّعًا

قربانی

هغه کسان چه د نصاب خاوندان وي چی د فطر صدقه او
 زکوته پری لازم وي نو قربانی هم پری واجبه ده .
 قربانی داده چه دلوئی اختر په ورخ دلوی خدای تعالی .
 په نامه دلا ندينيو حيوانا توشخه يو يا خو ذبح کري .

۱- پسه يا ورنه چه يو کلن وي .

۲- غرایی او میبنه ده چه دوه کلن وي .

۳- او بن دی چه پنه کلن وي .

په پسه يا ورنه دپ يو نفر قربانی وکري . په غواصی او اوسن
 کښی دی د يوشخه تر ، تنو پوری شريکان شي .

هغه حيوانات کوم چه د قربانی له پاسه انتخابيں ي بايد په
 غوبنیه پتی وي او بقول اندامونه پئی سلامت وي . او هغه
 حيوانات چه ناجوره يا پنگروي يا پئی عنوز ، ستگه ، لکر او يابل
 کوم اندام ناقص وي نو په هغه قربانی ناه ده روا !
 د قربانی د ذبح کولو وخت د اخترد لما نخه خخه و راوسته

تر دس پ ور حُو پوری سروادی .

د قربانی غوبنہ قربانی کرونکو او ټولو شتمنو ته سروادی
چه و پی خوری مگر نیکه طریقہ پی داده چه د قربانی غوبنہ
دپی درسی حایه کری .

یوه برحه دپی په فقیرانو - دو همه برحه دپی په هغه خپلوا نو
چه قربانی پی نه وي کرپی او در یمه برحه دپی پخپله و خوری .

زکوٰۃ

زکوٰۃ د اسلام د پنځنه بناؤ خڅه یوه بنا ده چه په هر عاقل او
بالغ مسلمان چه د نصاب خاوندو ی او په مال پی یو کال ټیروشی
و ی فرض عین دی او انکار تری کفر دی . د زکوٰۃ فرضیت
په دپی ایت شریف سره ثابت شوی دی .

وَ أَتُؤْكِنُ لِرَبِّكُوٰةٍ

او زکوٰۃ دپی ته واپی چه د خپل مال یوه معینه برحه خاص د -
ا لله رح ، د رضاء حاصلولو په غرض فقیرانو او مسکینانو ته و کری .

د زکوٰۃ د فرضیت شرطونه خلوبر دی .

۱- په مسلمان فرض دی نو په کافرنه دی فرض .

۲- په عاقل فرض دی نو پر لیوئی نه دی فرض .

۳- په بلوغ فرض دی نو پر صغير نه دی فرض .

۴- غني توب دی نو په فقيرنه دی فرض چه دنضاب مائکه

نه وي.

درکوتہ نضاب

درکوتہ نضاب پر پنځه شیانوفرض دی.

- ۱- طلا (سره نسرا) چه نضاب بی ۲۰۰، مقاله دی که تر
۲۰۰، مقالوکم وي درکوتہ پرې نشته
- ۲- نقره (سپین نسرا) چه نضاب بی ۲۰۰، سوپه دی چه ۱۴۰،
مقاله ورن ولري.

۳- او بنان چه نضاب بی پنځه (او بنان دي).

۴- غوايی دی چه نضاب بی ۳۰۰، غوايان دی.

- ۵- پسه دی چه نضاب بی ۴۰۰، پسونه دی او دو ورنو -
نضاب هم که پسونه ۴۰۰، دی.

دنومور و شیانو نه هر یو چې د نضاب حد په کې فرض دی.

- ۶- دا چې په نضاب یو کال تیر شي که کال نه وو پوره درکوتہ
نه دی فرض.

۷- دا چې خاوند پوره نه وي.

- ۸- دا چې د نضاب خاوند د اصلی حا جتو دن نه خلاص وي.

د سرو او سپینو زرس و نرکوتا

د طلا نصاب، ۳۰، مثقاله دی اوکه در ۲۰، مثقالو خخه کم
و ی نو نرکوتا پری نشته او کله چه نصاب ته ورسید نونیم
مثقال نرکوتا دی ورسکری.

بیا تر خلور و مثقالو پوری معاف دی او کله چه د نصاب نه
نیات، ۴، مثقالو ته ورسینی نو نرکوتا ئی (بیم)، برحه باشد
و رسکری

د نقری نصاب: په زکوتا کښی (۲۰۰) سوپر دی
چهون نئی (۱۴۰)، مثقاله نقری سره برابر دی. ولی چه، ۱۰،
شریعی سوپر د، ۷، مثقاله سره برابر دی. نوکه چایی
نقره در (۱۴۰)، مثقاله خخه لبه و ی زکوتا نه لری او کله چه
نصاب پوره و ی او کال ورسا ندی تیر شونو (۵)، سوپر
زکوتا ورسا ندی کینی.

د سرو نسرو او سپینو نسرو په کالیو او گانو باندی هم
هم نرکوتا لانه میبی او نرکوتا باید فقیه نو او مسکینا نو ته
و رسکری.

هغه کسانو ته چی نرکوتا ورسکول روانه دی په لاندی دول دی.
۱- ذی ته په غیر د نرکوتا دنفور و صدقانو ورسکول سوادی.
۲- غنی ته چه د نصاب مانک وی.

۳- خپل پلاس، نیکه، مو، او نیا ته نرکوتا ورسکول نه دی سو!

- ۴ - میره دې ماندینې او ماندینه دې میړه ته زکوټه ورنه کړي.
- ۵ - خپل اولاد او ملسيوته دې زکوټه ورنه کړي.
- ۶ - ساداتوته دې زکوټه ورنه کړي.
- ۷ - مسجد دې دزکوټه پر مال نه جوړوي.
- ۸ - د میړه په قرض کښې دې ورنه کړي.
- ۹ - د میړه کفن دې دزکوټه پر مال وانځای.

درهضان د میاشپی سوشه

درهضان د میاشتې سوشه هم د مسلمانۍ د پنځوبناو وئځخه
يوه بناء ده. چه د اسوشه په کال کښې درهضان په میاشت کښې
پر مسلماناڼو باندی فرض عین ده او انکا سترې ګفردي. د اسوشي
مباسکې فرضیت په دې ایت کریمه سره ثابت شوی دی.
کُتْبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامَ

سوشه داده چه انسان د صبح صادق نه تر هڅه وخته پوری
چه لږ ولوینې د خوړلوا، چېښلو او نفسي خواهشاتوڅخه څان و -
څغږي.

د روټې شرطونه

د اسوشي شرطونه درې دی.
۱ - د اسوشي د فرضیت شرط.

۱- د اسماء اختلاف :

چې په دی کښې د افراد، تثنی، جمع، قذکر، تا نیت د دې
ټولوا خلاف داخل دی مثلاً په یو قرائت کښې تَمَتْ كَلِمَةُ سَرِيلَكَ
دی په بل قرائت کښې تَمَتْ كَلِمَا تُ سَرِيلَكَ دی
۲- د افعالو خلاف :

په ځنې قرائت کښې صيغه د ماضی ده او په ځنې کښې مضارع
ده او په ځنې کښې امر دی مثلاً په یو قرائت کښې سَبَّابَا بَاعِدِينَ
آسفَا رِنَا او په بل قرائت کښې سَبَّابَا بَعْدَ بَيْنَ آسْفَا رِنَا.

۳- د وجوه (عملتونو)، اختلاف :

چې په معنۍ کښې د سرور، سیر او پیښ فرق پیداکړی
مثلاً د لَا يُضَارَّ كَاتِبٌ پرخای د لَا يُضَارَّ كَاتِبٌ او حمد امر فله
د ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ پرخای د ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ وائې .

۴- د الفاظو ذکمبو د او زیادت اختلاف :

په داسې شان سره چې په یوه قرائت کښې کوم لفظ کم او په بل
کښې زیات کړي مثلاً : په یوه قرائت کښې تَحْرِيَ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَرُ
او په بل قرائت کښې تَحْرِيَ تَحْتِهَا الْأَنْهَرُ .

۵- د تقديم او تا خير اختلاف :

په یوه قرائت کښې کوم لفظ مقدم او بل قرائت کښې موخر
کړي تکه په یوه قرائت کښې وَجَاءَتْ سَكَرَةُ الْمَوْتِ يَالْحَقِّ او په
بل قرائت کښې وَجَاءَتْ سَكَرَةُ الْحَقِّ يَالْمَوْتِ .

۲- دس وژی د وجوب شرطونه.

۳- دروژی د حکت شرطونه.

دس وژی د فرضیت شرطونه

۱- اسلام دی بپر کافرنہ ده فرض.

۲- عاقد دی پر لیونی نه ده فرض.

۳- بلوغ دی په صغیرنہ ده فرض.

د سروژی د وجوب شرطونه

الف : حکت او تند رسستی ده نوا داعی پر مریض لازم ده.

ب : مقیم دی نواداء په مسافر لازم ده.

دروژی د اداء او حکت شرطونه

الف : وخت دی د صبح صادق نه ترملر لوید و پوری.

ب : نیت دی یعنی دس وژی د نیولوا ساده به لري.

دروژی نیت

بی له نیت خخه روش نه صحیح کیني . د فرضی سروژی نیت

د شپی خخه تر دلوس بجوبوری (تر عزی پوری) صحیح کیني.

او وس وسته تر عزی نه صحیح کیني .

د قضائی او شذرسی سروژی نیت فقط دشپی خخه صحیح کیني.

دروشی ماتوونکی شیان

د روژی ماتوونکی شیان دوه دی.

۱- هغه شیان چه روژه ما تویی مگر کفاره پری نه لازمیزی.

۲- هغه شیان چه روژه ما تویی او کفاره هم پری لازمیزی.

اول : هغه شیان چه یوانزی قضا پی پری لازمیزی په لاندی دول

دی.

الف : په پونه کښی دکوم شي اچول.

ب : دنسن په پرهار دوا ایندول چه لمده وي او دنه سرايت وکړي.

ت : د دوا خخول په غوبن کښی.

ث : په پکه حوله قی کول.

ج : دسو په پرهار ددا ایندو دل چه دنه سرايت وکړي.

د : د هغه شیان نو تیر ول چه وجودته فایده و نه کړي اکه:

او سپنه، لوته او داسې نور.

دوهم : هغه شیان چه قضائی په او کفاره دواړه پری لازمیزی دادی.

الف : د طعام حوزل دی په قصد سره.

ب : دا او بواو نور و شیانو چېبل دی په قصد سره.

د سو شری کفاره

د سو شری کفاره په د سری پوله ده .
 ۱- دیو مرئی ازادول دی که لاس ته و بشی .
 ۲- که مرئی نه وي ، نزدوه میا شتی پرله پسی دی سو شر ۵
 و نیسی .

۳- که دو هم صورت هم امکان نه در لوده ، نف بايدچي
 ۴۰ ، کسه مسکینا نو ته دی دفتر د صدقی په اندانه طعام
 و رکبی .

زاره او شیخ فانی کسان چه سو شره نه شي نیولي نف بايد
 چه دهري سو شری په مقابل کښی دی دفتر د صدقی په اندازه
 فدیه یا طعام و رکبی .

در و شری گتی

علاوه پر دی چه د سو شری په نیولو د خاوند کریم بج ، رضا
 حاصلیجی نو شری گتی هم لری چې مونب ته صبر ، استقامت
 مهمنابانی ، نیکو کاری ، دارادی قوت ، د سختیو سره مقاومت
 او د محتاجو کسانو لوښه را یادوي .

د بیت الله شریف حج

حج د اسلام د پنځه بنا و خخه یوه بنا ده چې په ټول کمر
کښی یو څل په مالدای او شتمونو مسلمانا نو چه د بیت الله شریف
د تګ او را تک تو ان او طاقت ولری فرض عین دي .
حج د مخصوصو صوځایونو نړیا سرت کول دي په مخصوصو صواوقاتو
او مخصوصو صوافحالو سره .

د حج د فرضیت شرطونه

- ۱- اسلام دی نو پر کافرنه دی فرض .
- ۲- بلوغ دی نو پر صغیر نه دی فرض .
- ۳- عاقل دی نو پر لیونی نه دی فرض .
- ۴- صحت دی نو پر ناموغ، رانده، گود، سپیني گيري
چه د سفر طاقت نه لری حج و سبندی نه دی فرض .
- ۵- استطاعت او نقام دی چه د تګ سلتک او د کور مصلاف
ولري .
- ۶- د لاسی امنیت دی .
- ۷- د بنکو لپاره د میره یا بل شرعی محروم وجود چه عاقلا
او بالغ وي شرط دی .

خُلُوْر مَه بِر خَاه
تْجُوبِيد

دحج وخت اوحای

دحج وخت د شوال او ذی القعده میا شتی او ذذ الحجی
د میا شتی د ۱۰، ورخی دی او هخه ځای چه دحج احکام په
کښې اداء کینی مکه معظمه ده.

دحج فرضونه

دحج فرضونه درې شیان دی او که چیرې ترک شی
نوحج با طلینی.

- ۱- د احرام ترول چه د معيونو ځایونو خخه ترول کینی.
- ۲- د عرفات په ورخ د عرفات په غونډۍ د سیدل. د
عرفات ورخ د ذ الحجی نههمه ورخ ده پس له ۱۲، بچو
خخه.
- ۳- د نزیارت طواف دی چه باید، ۷، کرتله د بیت الله
شریف خخه گرد چاپیره و گرجي.

﴿ تمت بالخير ﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنزَلَ الْقُرْآنَ وَسَرَّفَنَا بِحِفْظِهِ وَتِلَاقِتِهِ وَ
 أَمْرَنَا بِتَعْجِيزِهِ وَشَرْتِيلِهِ وَجَعَلَ ذَا إِلَكَ مِنْ أَعْظَمِ عِبَادِهِ فَطُوبِي
 لِمَنْ أَغْرَضَ عَنْ كُلِّ شَاغِلٍ يَشْغُلُهُ عَنْ تَدْبِيرِهِ وَدِرْسَتِهِ وَالْعَلْوَةِ
 وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا وَشَفِيعِنَا مُحَمَّدِ حَاتَمِ أَنْبِيَاَهُ وَرَسُولِهِ
 وَعَلَى أَلِهِ وَأَصْحَابِهِ الَّذِينَ نَهَضُوا لِخِدْمَةِ كِتَابِهِ فَجَاهُهُ وَفِي
 حِفْظِهِ وَإِشَاعَتِهِ ط

لو مری فصل

پس له حمده او له صلوٰۃ خنہ نرده کره دا خبره چې هر
 شروع کوونکي د یو علم لره لازمي ده د پیژند لو د دې
 درې شيانيو حنني.

۱۰۰، تعريف د علم ۲۰۰، موضوع د علم ۳۰۰، غرض د علم
 که چيرته تعريف د هغه علم ونه پیژنزو طلب د شي به مجھوں
 شي او د اعقلًا باطل دي او که چيرته موضوع د علم
 ونه پیژنزو نوا متيار د دغه علم شروع د غير خخه نه کېښي او
 که غرض د علم ونه پیژنزاو پري باندي ونه پوهېن و نوسجي به
 مو عېث شي بنا پر دې لازم دي چې لو مری د تجويد د علم تعريف

موضوع او عرض بيان کرو.

تجوید په لغت کښی کرداونبایسته و یلو ته وائی او په اصطلاح کښی هر حرف د خپل مخرج خخه و یستک او په خپل و صفاتو سره ا دا کولو ته تجوید وائی.

د تجوید د علم موضع د هجاد حروفو توسي دی د جهته د کرداونه.

غرض د تجوید د علم ساتل د شبې دی د قرانکريم په تلاوت کښی د خطائي او نقصان خخه او په هغه شان ادا کول بی چې د رسول کريم صلی الله عليه وسلم خخه منقول شوید ه ده چې پوره - مطابعه کول دی.

سوال: د تجوید د علم حکم خله دی؟

جواب: د تجوید علم فرض کفائي دی او عمل په تجوید سره په دومره اندانه چې لفظ او معنۍ پرې باندي صحيح کيني په هر مکلف شرعاً واجب دی.

سوال: تجويد ختنګه نرده کيردي؟

جواب: د کامل استاذ خخه او رسیدا او هغه ته او رسول او پرې باندي ش به عادت کول.

سوال: تجويد خو مرتبې لري يا په خوده وله دی؟

جواب: تجويد درې مرتبې لري چې عبارت دی له ترتیل تحدیر یا حدرس ، تدویر خخه.

الف . ترتیل : واضحه او اهسته ویلوقه وائی په داسی شان سره چې
هر حرف بنکاره او هر حرکت پوره ادا' شی .

ب : تخدیر یا حدرس چالاکه ویلوقه وائی مگر چې الفاظ او اعراب
غنه او مدد په کښې صحیح اداء شی او که داسی چالاکه ویله شي نو
دالفاظ په کښې صحیح ادانه شي نو دارنگه ویله حرام دي .

ج : تدویر : در میانه ویلوقه وائی نه دیر چالاکه نه دیر په قراره
بهتر په کښې ترتیل دي لیکن کومه طریقه چې قاری ته اسانه وي
او په شربه پئی خفیفه وي هم هخه طریقه ورته سواده البتہ که
تولی طریقی ورته برابری او اسانه وي بیا په کښې ترتیل بهتر دی .

دوم فصل

د تجوید خلاف قرآن پاک لوستک یا غلط لوستلوته لحن وائی
لحن په دوه قسمه دی .

الف : لحن جای .

ب : لحن خفي .

الف : لحن جای داسی ده چې دیو حرف پرخای بل حرف ووائی .
لکه دَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ یا د،ث، پرخای، س، د،ح، پرخای
د، د، ذ، پرخای، ن، د، ع، پرخای، ء، ووائی په داسی غلطيو
کښې نیات د علم خاوندان هم اخته دي .

۲: داسېچې يو حرف نويات کريي لکه په آخَمْدُ اللَّهِ كښې
د د پيښ او د ه سير د مرة را کابني چې د واو او يا،
اواني په کښې پيداشي لکه آخَمْدُ اللَّهِ هنې ووائې .
۳: داسېچې يو حرف کم کريي لکه دَلَمْ يُولَدْ واو ظاهرنه کريي
او داسې ووائې لَمْ يُلَدْ .

۴: نروس، سير، پيښ او غروندې په دې کښې يو دبل پر
خای ووائې لکه په اياد کښې د د سير د اهَدِنَا په د او ه
سir ووائې او داسې بې را کابني چې اهِدِي نَا تلفظ کريي يا د آنَعْمَتَ
په ميم باندي حرڪت ووائې لکه آنَعْمَت او يا داسې نور خه ووائې
dasې غلطیوته لحن جلي وائې دار نگ ويـل حرام دي خلاصه
د اچې په بعضې خايو نو کښې په دې قسم قسم ويـلو سره معنۍ
گده وده شي، په معنۍ کښې تغير راهي، مونج پر چې
باندي هم فاسديـنـي .

ب: دويـم قـسم بـئ لـحنـ خـفـي دـه (وـرـهـ غـلـطـيـ) دـقـرـانـكـرـيمـ
پـهـ ويـلوـکـښـېـ دـخـانـکـښـېـ پـهـ شـانـ غـلـطـيـ خـوـ وـنـهـ کـرـيـ ليـکـنـ دـحـرـ وـفـوـ
دـخـاـيـسـتـ چـېـ کـوـېـ قـاعـدـېـ سـبـوـدـلـ شـوـيـ دـهـ چـېـ پـرـ ضدـ پـرـ
عـكـسـ وـوـائـېـ .

مثلاً: هر کله چې په، س، باندي نروس يا پيـشـ ويـيـ هـخـهـ، سـ،
لـکـهـ ويـلـکـښـېـ مـکـرـدـهـ باـيـکـهـ وـيـلـهـ لـکـهـ پـهـ الصـرـاطـ کـښـېـ
چـېـ کـوـمـهـ، سـ، دـهـ تـفـصـيـلـ بـهـ بـېـ دـ، سـ، پـهـ بـحـثـ کـښـېـ جـراـشـيـ اـشـأـدـ اللهـ

دا سې غلطیوته لحن خفي وائې دارنگ ويل د مخکیني غلط ويلو خنه
اسان دي، دې غلطیوته د تجويد په علم کبني و سره غلطی وائې
د اهم مکروه ده حقیقت دادي چې له د غله شان و سړې غلطی خنه
هم حاں ساتل ضرور دي.

د سېم فصل

د قرانکريم د شروع خورد مخنه د آعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَنِ الرَّجِيمِ
وين ضوري دي او په يسم اللہ الرحمن الرحيم کبني داسي تفصيل دي
که چيرته پې د سزد سوره خنه شروع وکره نو په دې صورت
کبني يسم اللہ الرحمن الرحيم ضروري دي او که په حال د
ویلوکبني بل یو سوره مني ته راشي بياهم بسم اللہ ويل ضروردي
ليکن دروان تلاوت په حال کبني د سوره برأت په سرکبني به
بسم اللہ نه وائې چې سوره الدُّوْبَه وسته هم وائې په لسمه پاړه
کبني مګر حیني عالمان وائې په دويم سوره کبني به هم بسم اللہ نه
وائې نکه مخکبني مو ویل چې په شروع د قرات کبني په سوره د
برات کبني به هم بسم اللہ نه وائې، که چيرته د یو سوره د
منځ خنه پې شروع وکره نو بسم اللہ ويل بهتر دي
ضروري نه دي ليکن آعُوذُ بِاللَّهِ ويل په دې حال کبني هم
ضروردي.

د بدليت اختلاف :

په يوه قرائت کبني يو لفظ او به بل قرائت کبني ددي پرخاى بل لفظ وي مثلاً د نُشِّرْهَا پرخاى نَشَرْهَا او همدارنگه دَفَتَبَتَنُوا پرخاى فَتَبَتَنُوا او د طَلْعِ پرخاى طَلْعِ و وايچ .
۱- د لمعجو يعني د ڦ بو اختلاف :

د ش بو په اختلاف کبني تفحيم ، ترقيق ، اماله ، مد ، قصر حمزه ، اظهاس ، ادعام او داسی فور اختلافونه موجود دي .
لعدني په دی کبني لفظ نه بد ليني ليکن د هنچي د لوستلو طريقه بد .
ليني تکه په يوه قرائت کبني موسي او بل قرائت کبني موسى
ويلي شي په هر حال په اختلاف د قرائت کبني ددي او وقسمونو
قرائتونولا ندي نريات قرائتونه نازل شوي دي . د دوي فرق
په معنئ کبني يو تربله خه قابل د ذكر خه فرق نشه فقط د
تلاءوت داسانتيا لپاره د دی اجازت و سكريپ شوي دي .
خرنگه چه په اول سرکبني د قرانکريم په لوستلو کبني خلک
پوسه عادت نه واه نفع حکمه د نرياتو قرائتونه اجازه و سكريپ
شوی وه .

د بنی کريم صلی الله عليه وسلم دا عادت صبارک وه چه هن
کال به ئي په س رمضان املبا سک کبني د جبرايل امين ، سره
د قرآن پاک دوسره کوله .

په کوم کال چه بنی کريم ، وفات کيد لو نو په هغه کال ئي

خلوص فصل

د تنوین او ساکن نون فرق

سکون غروندی ته وايئي کوم حرف چي غروندی لري هغه
ته ساکن حرف وايئي .

حرکت نرس، نير او پيښ ته وايئي . کوم حرف چي نرس لري
هغه ته مفتح ، کوم چي نير لري هغه ته مسکور او کوم حرف
چي پيښ لري دفعه ته مضامون وايئي .

تنوين دوه نرس و نون، دوه نير و نواو دوه پيښونوته وايئي
په کوم وخت کبني چي يوله دي تنويناتو خه وويل شي دفعه
خه ساکن نون پيدا کېږي دي ته تنوين وايئي لکه دب، چي
دوه نرسنه و وايئي لکه داسي ب، با دي ته تنوين ويل
کېږي کوم حرف چي تنوين لري هغه حرف ته مُستَقِنْ حرف
ويل کېږي .

د تنوین او ساکن نون فرق

تنوين په رسم الخطر په ليکلوكبني، نه وي مکر په تلفظ کبني
وي مکر ساکن نون هم په تلفظ کبني وي هم په ليکلوكبني وي
تنوين د نفس کلمي خخه نه وي او ساکن نون د نفس کلمي خخه
وي، ساکن نون په مينځ او اخر د کلمي کبني سرهي او تنوين

یواچی په اخرد کلمې کښې راچي په مینځ د کلمې کښې نه راچي .
مشلدا هغه حرف ته وائې چې شدلری .
عنه هغه حرف ته وائې چې د پونږې څخا راوحې بدون د اصلی مد
د شې څخله .
خیشوم د پونږې نېټیلې ، نله ، ته وائې چې عنده وړ څخه راوحې .

پنځم فصل

د همزۍ او الف فرق

همزة هغه ته وائې چې حرکت لري آگرکه د الف په شکل لیکل شوي
وې لکه مثال په المثل ، آغۇزْ كښې ياخربت ونه لري
خو سخت اداکېږي لکه يامۇراو يائۇل کښې .
الف هغه دې چې حرکت ونه لري اسان او خفيف اداکېږي
لکه په قال کښې الف دې دال څخه مځښې تل نوس وې ، الف په
سرد کلمه کښې نه راچي .

شپنگ فصل مخارج

دکومو خایونو خخا چی حرفونه ادا کیپی هخه خایونو ته مخاج
وابئ مخاج جمع د مخرج ده مخرج دو تلوخای ته وابئ یعنی
دخولی هخه برخه چی حرف تری سا وحی هعی ته د حرف مخرج
وابئ .

سوال : د حرف مخرج خنگه معلومیدای شی و
جواب : د هر حرف مخرج چی معلوموئ هخه حرف بنه
ساکن کری او همزه مت حرکه به پری داخله کری اداء به بئ
کری په کوم خای کبئی چی او از ختم شی همینه غه د هخه حرف مخرج
دی لکه آب ، آش ، آخ ، آث او داسی نوس .

۲۹. حروف دی چی په ۱۷، مخرجونو کبئی ادا کپنی
هخه ۱۷. مخرجونه دخولی په ۵، خایونو کبئی ادا کپنی
چی هغه پنگه خایونه دادی .

- ۱ - حلق ، ستوفی « په دی کبئی دری مخرجونه دی
- ۲ - لسان ، شبه ، په دی کبئی لس مخرجونه دی .
- ۳ - شفتین ، شوندی ، په دی کبئی دوه مخرجونه دی .
- ۴ - خیشوم (د پوزی شپیلی) : په دی کبئی یو مخرج دی .

٥- جوف دهن ، دخولي خاليكا^٥ : په دې کښي يو مخرج دې
دې پنځو ځایونو ته اجمالي مخارج وائي او هغه اولس چې تفصيلي
مخارج دی هغه دادي .

١- جوف دهن ، دخولي خاليكا ، : له دې ځای خنه

الف ، واو اوی اداکېني .

الف هرکله چې ساکن وي يعني بي حركته وي حکه چې حركت
والا حرف ته همزه وائي آکرچې عام خلک هغه ته الف وائي لکه دلهمد
په سرکښې چې کوم الف دی یا د باس په منځ کښې چې کوم الف دی
په حقیقت کښې دا هر یو همزه دی حکه چې دې دواړه والفنون
ته همزه وائي

واو هرکله چې ساکن وي او د دې خنه مخکښې حرف
باندی پیښ (ضمه) ، وي لکه الْخُضُوبِ .
ی هرکله چې ساکنه وي اوله دې نه مخکښې حرف باندی
زیر وي لکه نَسْتَعِينُ .

الف چې هرکله ساکن بي حركته وي اوله دې خنه مخکښې
نو رو وي لکه صراط نرو ، زیر ، پیش (ضمه) ، والاحرف ته همزه
وائي آکرچې عام خلک هغه ته هم الف وائي لکه چې مخکښې وښودل
شو .

دکوم الف ، واو ، یا چې مخکښې بحث و شودې حروفو ته
حروف مده او حروف هوايیه وائي حروف مده ورته حکه

وائی چې د احروف په هواکښې تمامېږي.

د کوم واوساکن خنه د مخه چې نزوسروي هغه ته واولين
وائی نکه په مِنْ خَوْفِ کښې واؤ.

او د کومې یا ساکنې خخنه د مخه چې نزوسروي هغه ته
یا یلين وائی نکه والصيف ط، د واولين او واومتھرک مخرج
به ورسوسته د شپارسم مخرج په بیان کښې راشی او د یامتھرک
مخرج به د اووم مخرج په بیان کښې راشی.

دویم مخرج : اقصاء د حلق (د حلق اخرني حصه) : د
حلق هغه حصه کومه چې سینې ته نژدې ده له دې ځای خنه دا
حروف اداکېږي همزه، او، ه، ..

درېم مخرج : وسط حلق (د حلق منځنۍ حصه)
له دې خنه د احروف اداکېږي ع او ح بې نقطې چې
په سُرنقطه ونډه لړي.

څلورم مخرج : ادنۍ حلق د حلق هغه حصه کومه چې
د خوبې طرف ته شژدې ده له دې ځای خنه د احروف اداء
کېږي غ او خ نقطه لړونکي.
د اچې ذکر شویوں شپږ حروف دي چې ټول په نامه د
حلقي حرروفو سره یادېږي.

شپږ دي ټول حرروف حلقي ورسو
همزه ها و حاوحا و ع و غ و کوره

پنحُم مخرج : د شبی بیخ دی د پاس تالو سره جوخت
پیوست میلان پیدا کری چی میلان بئی پورته خواته وي
له دی خای خنه قاف ادا کری

شپرم مخرج : د شبی بیخ دی د پاس تالو سره چی میلان
بئی بنکته خواته وي د قاف د مخرج نه را په دی خواله دی
خای خنه ، ک ، ادا کری . د تجوید په علم کبني دی دواړو -
حروفوته لها تیه وائی یعنی بایخیز حروف د شبی په بایخ
کبني ادا کېد و نکی حروف

اووم مخرج : د شبی منج دی چی نژدی شي د تالو
دمنج سره له دی خای خنه ج ، ش اوی ا دا کری هغه
ی ، چی مده نه وي د مده معنی په اول مخرج کبني بیان شوی
ده یعنی یای متھرک او یای لین نه وي دی حروفوته شجريه
حروف وائی .

هر کله چی د مخارجو په بیان کبني د غابنو نزمونه هم
راخی نو پیژندل بئی هم ضروري دي .

د غابنو نو بیان

په خوله کبني تپول غابنو نه په دوه دوله دی ، ۲۰ ، غابنو نه د
جا منې دی چی هغه ته اضراس وائی ، ۱۲ ، غابنو نه نه ته نژدی

دی چې هنې ته غیرا ضراس وائی . غیرا ضراس په درې دوله دي
، ۱. ثنا يا . ۲. سباعي . ۳. انياب .

تفصيل : مخامن خلور غاسبونه دی دوه پاس چې هنې
ته ثنا يا عليا وائی او دوه لاندی چې هنوته ثنا يا سفلی وائی د
ثنا يا او پسی متصل خلور غاسبونه نور دی دوه پاس دوه لاندی
هر طرف ته يو، يو دی چې هنې ته سباعيات یا قواطع هم وائی چې
څوکه ور غاسبونه دی . در سباعيات تو پسی متصل خلور غاسبونه
دی دوه پاس او دوه لاندی هر طرف ته يو، يو دی دې ته انياب
او کواشر هم وائی . بیا دې انياب بو پسی متصل خلور غاسبونه نور
دی چې هنې هم په درې دوله دي .
ضواحد ، طواحن ، نواجد .

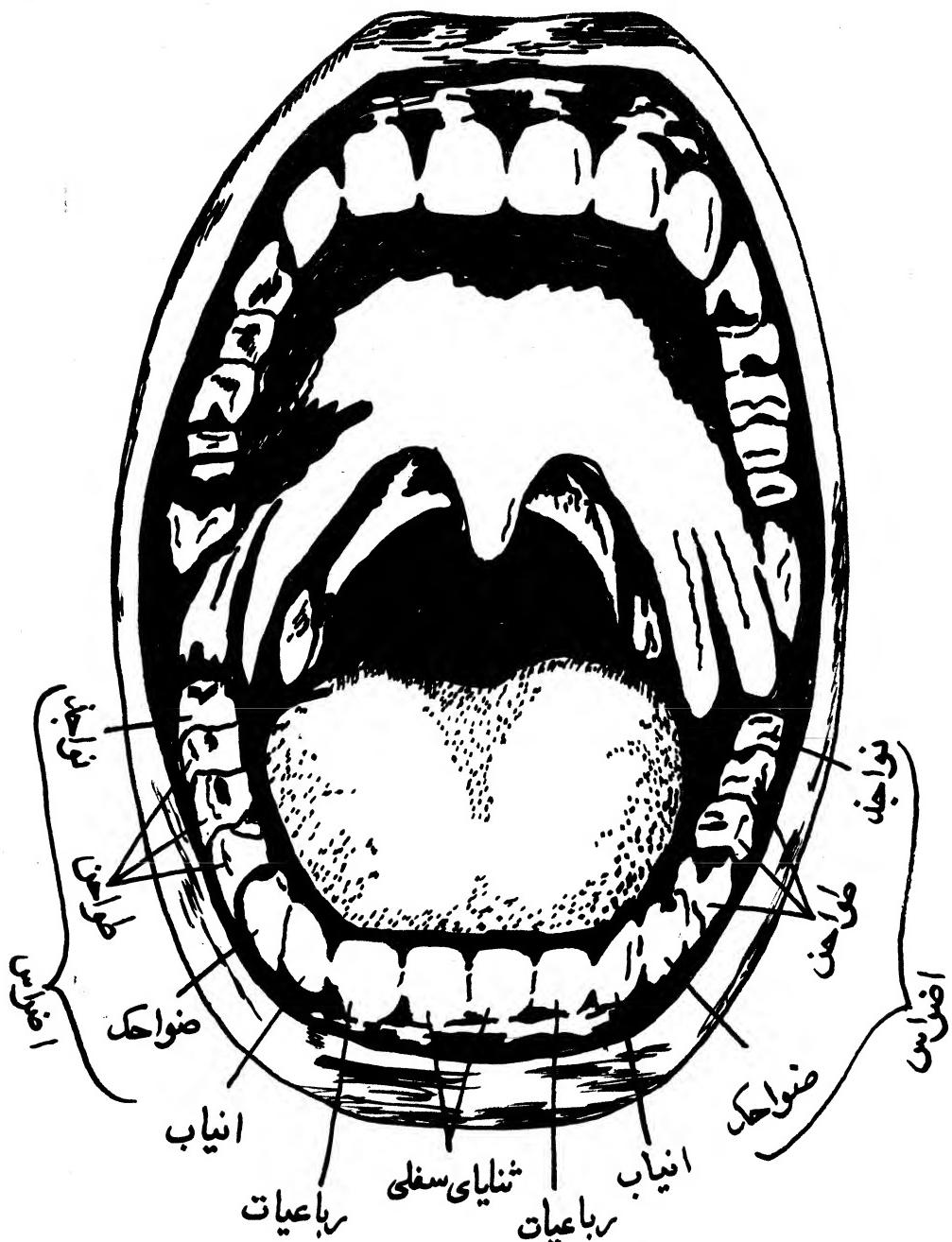
تفصيل پې دادی : د ضواحد کو پسی متصل دولس غاسبونه
دی شپن پاس شپن لاندی هر طرف ته درې درې غاسبونه
دی دې ته طواحن وائی . د طواحن تو پسی متصل خلور غاسبونه
نور دی چې دوه بنی طرف ته او دوه چې طرف ته هر طرف
ته يو بنی طرف ته پاس او يو بنی طرف ته لاندی يو چې
طرف ته پاس او يو چې طرف ته لاندی چې دې غاسبونو ته
نواجد وائی چې دغه غاسبونه د حئينو خلکو وي او د حئينو
خلکونه وي . د دې تولو غاسبونو نومونه په لاندې ينيو -
شعر و نو کښې دasic بیا ن شوېدي .

شنایا او ریاعی خلور خلور دی
 هم انیاب او ضواحک خلور خلور دی
 طواحن غائبونه دولس پوره شمارکره
 نواجذبی په اخربنی بیا خلور دی
 ضواحک طواحن نواجذ شمارکره
 شود اشد غائبنه اضراس که فکروکری

د غایبو نوچارت یا نقشه بله صفحه کنی و گورئی دنمونی
 په دول ددی لپاره چې د نومونو په نرده کره کنی یې
 کوم مشکل نه وي.

۱۹۸

148

فَكَعْسَفَا

اتم مخرج : د شبی خنده (ارخ) دی د پاس جامنی
د غاښونو پورې نښتی بنې طرف یا چپ طرف ته او باقی نوره
ژبه سمه روغه تالو پورې و لکپنې له دی خنه ضاد، من
اداکېنې چې ضاد ته اضراس حروف وائې .

نهم مخرج : دلام دی چې د شبی خنده ده نژدې د
ژبې سرته چې د تالواو ورسیو پورې وي له دی ځای خخه .
لام اداکېنې بنې طرف ته وي او که چپ طرف ته او د بنې طرف
څخه اداکولې اسان دی او که د دوار و خواو څخه اداشی هم صحیح
دی .

لسن مخرج : د ژبې سردې چې د تالواو ورسیو پورې
دلام د مخرج څخه لاندې له د غه ځای خخه نون اداکېنې
چې مظہرنوں وي یعنی اخفاء په کښې نه کینی دا داکولو
په وخت کښې د ضواحلو له غاښونو سره به بې هم مداخلت نه
وي .

یولسمن مخرج : د ژبې د سرشاده سره د شبی د
فارې نه د نون د مخرج څخه لاندې د شناياد او رسیو پورې د
دې ځای خخه ، ر، اداکېنې لام، نون، س په مخرج کښې
سره نژدې دی دلام مخرج پاس دی ، لاندې دلام نه نون
دی ، بیا په اخر کښې ، ر، ده، دې حروفوته طرفیه او نزليقیه
حروف وائې یعنی په طرف کښې اداکید و نکی او نزليقیه ورته

دوه کرته دوره دقرآن پاک رکره چه دې دوسرې ته اخري
کال وائي لیکن په دې موقع نه یات قرائتنه منسوج شول / فقط
هخنه قرائت پا تې شو چه تراوشه پورې په توادر سره محفوظ
رارسيدلې دی .

دويم دا چه کومه نسخه دقران پاک غیرله دې چه حضرت نه یاره
لیکلی دا په مدینه منوره کښې هم وه په نور و اسلامي ملکونو کښې داسې
واضعيه او مکمله نسخه بله نه وه چه د تمام امت پاوه حجت شی
حکه چه نورې نسخني انفرادي شکل سره لیکلی شوي وې .
په هر صورت د خاکو د اختلافاتو دلری کولوله پاوه حضرت
عثمان (رض)، د خپل خلافت په وخت کښې ددي کامنې تفصيل د
روایاتو د حدیث خخنه د اسی محلو مینې .

په کوم وخت کښې چه حضرت حذیفه بن یمان فیض الله عنہ
د اس مینیا او اذربایجان په جبهاد کښې معروف وو هلتہ هغنوې
ولبدک چه ټول خلک د قرائتو په باوه کښې مختلف شوي
هدار نکه په دې وخت کښې حضرت حذیفه (رض)، مدیني منوری
ته وا پس راغلو او في الحال حضرت عثمان (رض)، ته حاضر او خمامخ
شوونو عرضې وکړه یا امير المؤمنین پخواله دې چه دا امت
د الله تعالی د کتاب په باوه کښې د یهود او نصاریو په شان
په اختلاف کښې اخته شي نو تا سې د دې علاج وکړي .
حضرت عثمان (رض)، پوسبنتنه وکړه خله خبره ده .

محکه وائی چی په اداکولو کبئی نه حصار پنی نرس او چالاکه دمچغ
خنه اداکپری . اس لاق خویو والی ته هم وائی د نزلقیه مثال
لکه فَرَّمِنْ لَلِبْ .

دولسم مخرج : دژپی سردی چی پیوسته شی دپاس
ثنا یا د بیخ سره ددی ھای نه ط . د ، ت اداکپری دی
حرروفتہ نطعیه حروف وائی یعنی په شروع کبئی اداکبدونکی
حروف داهم د ثنا یا علیا په بیخ کبئی اداکپری .

دیارلسم مخرج : دژپی څوکه او د ثنا یا علیا سردی
ددی ھای خنه ظ ، ذ او ث اداکپری دی حروفولشیه
حروف وائی لشیه او سیوته وائی .

خوارلسم مخرج : د ص ، ن او س دی دا حروف
دژپی سراو د ثنا یا سفلی غاره سره دیو ھای کې د و د ثنا یا علیا د سر
خنه اداکپری . دی حروفوتہ صفیر وائی صفیر ورته محکه
وائی چی ددی حروف داکولو په وخت کبئی یواواز تیز په مثل
د شپیپیه یا د ھنپی مرغانو داواز په شان تیز اداکپری لکه په
عزیز کبئی ، ن ، په بِسُمِ اللَّهِ کبئی سین او په آلِصَرَاطِ کبئی ، ص ، شو
په ژربه کبئی ، ۱۰ ، مخرجونه دی چی ، ۱۸ ، حروف په کبئی اداکپری .

پنځیلسم مخرج : د لاندی شندپی کېدده د د سره دیو
ھای کې د و د ثنا یا علیا د غاری له دی ھای خنه ف اداکپری .

شپارسیم مخرج : دواړه شندپی دی چی سره یو ھای

شی له دې ځای خنه ب ، م او واو آداکېږي . واو په پرانستو
شندو ب او میم په پېوسته کېد و د شندو سره آداکېږي .
اول سم مخرج : خېشوم یعنی د پونزې شپېلی رده له دې
ځای خنه غته آداکېږي په کو مو حروفو کښې چې غته کېږي او از
ئې د خېشوم خنه راوھي .

عنه په میم ، نون او تنوین کښې کېږي د غته ځایونه
به ورسوسته مفصل بیان شي انشاء الله تعالی .
ف ، ب ، واو او میم دې خلور و حروفو ته شفوی حروف
وابې .

نوت : مخکښې حروف ب ، واو او میم هر ګله چې مده
نه وي یعنې واو متھرک او واولین نه وي چې په لو مرې مخچ
کښې پې بیان شوی دی لیکن په دې درې واړو حروفو کښې
دو مره فرق دې چې ، ب ، د شربې د لمدې حصې نه آداکېږي نو
څلکه ورته بحدې حروف وابې او میم د شندو د چې حصې خنه
آداکېږي دې حرف ته برې وابې او واو د دواړو شندو د پوره نه
یو ځای کېد و خنه آداکېږي .

کتنه

سنوونکي د مغار جود تدریس په وخت کښې شاکر دان دې ته -
ملفت کړي چې د ت او ط په منځ کښې فرق د ث ، س او ص

په منج کبئي فرق او د نر، ذ او ظ په منج کبئي فرق وکري او دا
 فرق په اداکولوکبئي ورسوندول شي چي ط دکه ويل کبئي او ت
 دکه نه ويل کبئي باريکه همداسي صاد دک ويل کبئي او س، سخت
 او ث، نرمه باريکه ويل همدارنگه، ظ، دکه، نر، سخته او، ذ، نرم
 باريک ويل کبئي.

متشابه حروف

هغه حروف چي يو دبل سره په او از کبئي مشابه کبئي هغه، ۱۴، دي
 مثلاً: ع، آنْعَمَتَ عَلَيْهِمُ اود دې پرخاي آنْعَمَتَ الَّيْهِمُ وواي.
 ط د ت سره مشابه وواي لکه مسطور دی مستور اي وواي
 س، ص او ث داسي وواي سبحان، سبحان، ثباتا - سباتا،
 شبور - صبور او سوريه صوريه وواي
 ح، ه لکه الحَمْدُ الْحَمْدُ وواي. ض ته ظ وواي لکه ضلال
 طلال وواي يا ض د د په شكل لکه يخا صون - يخا دفون وواي
 ظ په ز بدله کري طللينا نَوَّلَنَا، همدارنگه د ذ پرخاي
 ز وواي لکه ذَكَرِيَا نَرَكَرَاللَّهُ وواي.

بنوونکي باید په وخت سره شاکردان پوه کري چي داحروف
 يود بل سره په او از کبئي مشابه ونه ويل شي او هر حرف په خپل او از
 واصله او بنکاره اداشي چي يود بل سره گذر نه شي مثلاً: ظ او ض وغیره

چې مخکنېي وویل شوپه پورتنيوكلماتوباييد بنه تمرين وشي -
 خصوصاً په هخه هئای کښې چې يو خای راشی لکه آن قض ظهرک
 يَعْصِي الظَّالِمُ دض نه ورسوسته چې ت يا ط راشی بايد مدغم
 په شان ونه ويک شي لکه وَإِذَا مَرِضْتُ ، أَفَضْتُمْ ، أَضْطَرْتُمْ او
 داسي نور .

ضاد بايد دال په شان ونه ويک شي لکه په دې جملو
 کښې وَلَا يَحْضُّ وَلَا خَاضُونَ وَلَا الضَّالِّينَ او داسي نور
 د د ، نه ورسوسته چې ضاد راشی بايد مدغم ونه ويک شي
 لکه قد ضل .

په عَلَيْهِمْ او أَفْوَاهِهِمْ کښې د ۵ ، بنه بنسکاره ويک په کاردي ،
 په مُسْتَقِيمَ کښې د س بنسکاره ويک په کاردي ، په عَيْنِ الْمَخْضُوبِ
 کښې د غ بنسکاره ويک په کاردي او داسي نور خایونه دير
 دې دلته په همدي کفايت وشو .

د ساکن نون او تنوين احکام

ساکن نون او تنوين د ورسوسته حرفونو په سبب په خلوى
 دوله اداکېنېي کله بنسکاره بې غُنْتى او بې شده اداکېنېي
 او کله په نور و حرفونو کښې مدغم کېنېي یعنې ورک کېنېي
 او کله په مخفې ميم بدليېنېي او کله پت په خېشوم کښې چې نه

بنکاره وي او نه پي مدغم وي تفصيل بئ دا سى دى.

سوال: ساكن نون او تنوين لره خو حالته؟

جواب: خلور حالته دى . . . اظهاس ، د ، ادغام ، اقلاب ، اخفاء

اول سوال: ا ظهاـرـخـهـ تـهـ وـايـهـ اوـخـهـ وـختـ پـهـ سـاـكـنـ نـونـ اوـتـنـوـيـنـ

کـبـنـيـ اـظـهاـرـ کـبـنـيـ

جواب: ا ظهاـسـ پـهـ لـغـتـ کـبـنـيـ بنـکـارـهـ کـوـلـوـتـهـ وـايـهـ اوـپـهـ اـصـطـالـحـ
کـبـنـيـ اـدـاـکـوـلـ دـسـاـكـنـ نـونـ اوـتـنـوـيـنـ دـيـ بنـکـارـهـ وـاـضـحـهـ چـهـ
عـنـهـ اوـشـدـوـنـهـ لـرـىـ .

فعـهـ وـختـ سـاـكـنـ نـونـ اوـتـنـوـيـنـ بنـکـارـهـ وـيـلـ کـبـنـيـ چـيـ
وـرـوـسـتـهـ دـدـيـ نـهـ يـوـحـرـفـ دـحـلـقـيـ حـرـوـفـ رـاشـيـ . حـلـقـيـ حـرـوـفـ
دادـيـ: هـمـزـهـ ، هـ ، حـ ، خـ ، عـ اوـ غـ . نـوـپـهـ دـدـيـ وـختـ کـبـنـيـ
داـسـاـكـنـ نـونـ اوـتـنـوـيـنـ بنـکـارـهـ وـيـلـ کـبـنـيـ اوـغـنـهـ پـهـ کـبـنـيـ
نـهـ کـبـنـيـ

دـ سـاـكـنـ نـونـ مـثـالـ چـيـ وـرـوـسـتـهـ دـدـيـ نـهـ حـلـقـيـ حـرـوـفـ رـاشـيـ
پـهـ يـوـهـ کـلـمـهـ کـبـنـيـ لـكـهـ: يـنـأـوـنـ ، يـنـهـوـنـ ، يـتـحـتـوـنـ ، فـسـيـنـغـصـوـنـ
پـنـعـقـ ، وـالـمـنـحـنـقـةـ پـهـ بـيـلـهـ بـيـلـهـ کـلـمـهـ کـبـنـيـ لـكـهـ: مـنـ أـمـنـ ،
مـنـ هـاجـرـ ، مـنـ حـادـاـلـهـ مـنـ غـلـيـ ، مـنـ عـلـمـ ، مـنـ خـوـفـ طـ
مـثـالـ دـ تـنـوـيـنـ چـيـ وـرـوـسـتـهـ دـدـهـ حـلـقـيـ حـرـوـفـ رـاشـيـ لـكـهـ:
مـكـنـهـ أـمـنـ ، جـرـفـ هـاـيـ ، نـاـئـ حـاـمـيـهـ مـاءـ غـدـقـاـطـ جـنـتـهـ عـالـيـهـ

يۇمەن خاشقە او داسى نور .

، سوال : ادغام خە تە وائى ئاوخە وخت پە ساكن نون او
تنوين كېنىي ادغام كېنىي ؟

جواب : ادغام پە لغت كېنىي ننويسىتل د يوشىي دى پەبل
شى كېنىي اوپە اصطلاح كېنىي ننويسىتل د ساكن حرف دى پە -
متحرك حرف كېنىي پە داسى شان سره چى د دوازرونه يومشد
د حرف جورشىي پە ويلوسره بىئى شربە يو وارب پورتەشىي .

ساكن نون او تنوين هخە وخت پە نور و حروف كېنىي شوچى
(مدغم كېنىي) چى ورسىتە د دۆي ديرملۇن د حروفو
خە يو حرف راشىي يعنى ئى سىم ل ئۇن دا شېرىن
(دى شېرىن حروفو ديرملۇن تە پە دې وخت كېنىي دا د غام حروف
وابىءى) حروف دى هى يولە دې حروفچى د ساكن نون او تنوين خە ورسىتە
راشىي نوھىغە ساكن نون او تنوين پە دې حروف كېنىي مىدغم كېنىي
(يعنى ورئك كېنىي پەكى) بىا دا ادغام پە دوه دولە دى
يو ادغام دى سره دغىتى او بل ادغام دى بى غىتى .

ادغام سره دغىتى پە خلۇس و حروف كېنىي كېنىي چى ھەنە حروف
دادى " ئى م ن و " چى پە يەمئۇ كەلمە كېنىي سره جمع
شوچى دى .

ادغام سره دغىتى لىكە، آئى يەقۇلۇ دلتە نون پە ئى كېنىي مىدغم
شاواغنە ھەم لرى يا إِنْ تَقُولَ دلتە نون ساكن پە بل نون كې

مدغم شوسره دغتى لكه : مِنْ مَّا عَ دلتہ ساکن نون په ميم کبني
 مدغم شو. مِنْ وَلَيْ دلتہ ساکن نون په واوکبني مدغم شو
 خِطَّةٌ نَغْفِرْكُمْ دلتہ تنوين په نون کبني مدغم شوسره د
 غتى . صِرَاطٌ مُسْتَقِيمًا دلتہ تنوين په ميم کبني مدغم شو.
 عِظَامًا وَرُفَاتًا دلتہ تنوين په واوکبني مدغم شو.

كتنه : په دي ادغام کبني دا شرط دی چې ساکن نون
 په يو کلمه کبني او د احروف دادغام په بله کلمه کبني وي او
 که دواړه په يوه کلمه کبني وي بيا ادغام نه کېږي او د نون اړه هار
 واجب دی دلتہ د مضاعف سره التباس راهي حکمه ادغام منج دی
 لکه قِنْوَاتٌ صِنْوَانٌ دُنْيَا ساکن نون او تنوين چې دلام په
 حروفو کبني مدغم شي او غنه ورسره نه وي مثالونه بې
 دادي :

يَبْيَنَ لَنَا نون ساکن په لام کبني مدغم شوغننه نه لري.
 مِنْ سَرِبَّهُمْ نون ساکن په سـ کبني مدغم شوغننه نه لري.
 هَذَا الْمُتَّقِينَ تنوين په لام کبني مدغم شوغننه نه لري.
 غَفُورٌ سَّاحِيم تنوين په سـ کبني مدغم شو.

درېم سوال : اقلاب خه ته واې، په ساکن نون او تنوين
 کبني خه وخت اقلاب کېږي؟

جواب : اقلاب په لغت کښې اسپول د یوشی دی په بلخ او په
اصطلاح کښې بدلول د ساکن نون او تنوین دی په میم سره په
تلفظ کښې سره د مراعات دغئي .

ساکن نون او تنوین هغه وخت په میم با ندی بدلېږي
چې وروسته له دې نه حرف د . ب " راشی په دې وخت کښې دغه
ب " ته د اقلاب حرف وائې ولوکه په یوه کلمه کښې وي او که په
بیله کلمه کښې وي .

مثال د ساکن نون چې وروسته ترینه . ب " راشی په یوه کلمه
کښې نکه یئنځت او په بله کلمه کښې نکه منْ بَعْدِ مثل د تنوین
نکه : عَلَيْهِ تِذَاتِ الصَّدُورِ .

خلوسم سوال : اخفا خه ته وائې په ساکن نون او تنوین
کښې خه وخت اخفا کېږي ؟

جواب : اخفا په لغت کښې پتہلو ته وائې او په اصطلاح کې
اداکول د ساکن نون او تنوین دی پت غونډې په خپشوم کښې
په داسې شان سره چې داظهه اړا د غام په منځ کښې وي یعنې
نه د پربنکاره او نه ورک نکه د پښتو په ش به کښې چې نون ادا
کېږي په کلمه د سنج ، ننج ، جنج .

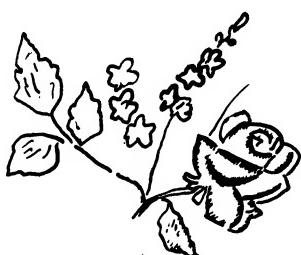
دا خفا اداکول په شاگرد بنه تمرین کړئ . د اخفا تمرین دا
دي چې په اخفا کښې نون په خپل مخرج کښې نه ادا کېږي بلکه

خاص په خپشوم کښې اداکېږي مثلاً : په مِنْ قَبْلِ کښې ميم به د قاف د مخرج سره پيوسته کړئ او په منځ نون کښې غته بنکاره کړئ . همدارنګه په غَنِيٰ كَرِيمَه کښې به مخرج د کاف سره متصل کړئ او په منځ کښې به د تنوين غته بنکاره کړئ .

معلم باید د اخفا اداکول په شاکردنې تمرین کړي . په ساکن نون او تنوين کښې هغه وخت اخفاکېږي چې ورسوسته ترې د . دې، ۱۵، حروفوڅنه یو حروف راشي دې، ۱۵، حروفوته د اخفا حروف وائې هغه، ۱۵، حروف دادی :

ت ، ث ، ج ، د ، ذ ، ن ، س ، ش ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ف
ق ، ک .

ددې حروفوڅنه چې هر حرف د ساکن نون او تنوين نه ورسوسته راشي نو هغه ساکن نون او تنوين کښې به اخفاکېږي سره د غنتی مثال د ساکن نون ڪُنْثُمْ ، آلُؤْشُى ، آنْجَهُ اللَّهُ .
مثال د تنوين جَنْتِ تَجْرِيْه ، مَائَهُ تَجَاجَا ، عَسَاقَا ، جَزَاءُ وَفَاقَا
او نورهم په دې قیاس کړه .

د ساکن میم احکام

ساکن میم د ورسوسته هر وفوبه سبب په درې د وله ادا کېږي

۱- کله مدغم کېږي .

۲- کله پت غونډې ويل کېږي .

۳- کله بنکاره ويل کېږي چې تفصیل بئی دادی :

سوال : ساکن میم سره خوحالته دي ؟

جواب : درې حالته دي .

الف : ادغام سره دغښتی .

ب : اخفا سره دغښتی .

ج : اظهار بې غښتی او تفصیل بئی داسې دي ،

الف : د ساکن میم نه ورسوسته چې بل میم راشی هلتہ ادغام کېږي

په کامله غښتی سره او دې ته د مثليينو ادغام وائې لکه : لَهُمْ مَا كَسَبُوا
، لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ .

ب : د ساکن میم نه ورسوسته چې ب راشی هلتہ په میم کېږي
اخفا کېږي سره دغښتی او دې ته شفوی اخفا وائې لکه تَرْمِيَّهُمْ بِحَجَّةِ
وَهُمْ بِالْآخِرَةِ .

ج : د ساکن میم نه چې ورسوسته د انور حروف راشی هلتہ په میم
کېږي اظهار کېږي یعنې میم بنکاره ويل کېږي بې غښتی .

د میم ساکن نه ورسوسته چې ب ” راشی دخینو قواعدolle امله ځینو

حضرت حذیفه رض، په جواب کبئی وویل:

نه دا رس مینیا په بخاذ کبئی په جمداد مصروف دم هلتہ چې
ولیدل چه د شام خلک د ابی بن کعب رض، قرائت وائی لیکن د عراق
خلک بئی نه وائی او نه بئی او رسی او د عراق خلک د عبد الدللہ بن مسعود
رسنی الله عنہ قرائت وائی د شام خلک بئی نه او رسی او نه بئی وائی په نتیجه
کبئی یوبل ته د کفر نسبت کوي.

حضرت عثمان رضی الله عنه مخکبئی له دې پخپله هم د دې خطری
احساس کړی وو او د اطلاع ورته هم رسیدلی وه چه پخپله
په مدنیه منوره کبئی د احلاط هم را تلوکی دي هغه دادي:
چه قرانکريم یو معلم خپلو شاکر د انو ته د یو قرائت مطابق وائی
او بل معلم په خپلو شاکر د انو ته د بل قرائت مطابق وائی. په همدغه
ترتیب د مختلفوا استا ذانو شاکر دان به چه په خپلو کبئی سره
یو حکای شول نو په اختلاف کبئی به سره اخته شول او حکم
وخت به دا اختلاف د خپلو استا ذانو پورې و رسیده نو
دوې به هم یو دبل قرائت ته غلط و یلو نو په د اسی حالات کبئی
حضرت حذیفه رض، دې ته خطری ته متوجه شو.

حضرت عثمان رض، لوی لوی علماء اصحاب کرام راجمع کړل
اوله دوی سره بئی مشوره وکړه او ورقه بئی وویل:
ماته د اسی اطلاع رسیدلی ده چه بعضی خلک یو دبل
سره د اسی خبرې کوي چه نرمونب قرائت ستاسود قرائت

حفاظوا ظهار او د غام هم جا يزگنلي دی لیکن ا ظهار او د دعام دواره
 متبادرس او غير مشهور دي فقط اخفا مشهوره او غوره ده . په -
 حواله د جمال القرآن مولف د درسه الفريد په حواله لیکي دی چې
 بې د اخفا ختنه نور تیول خلاف د قاعدي دی لیکن واو او ف چې
 د ميم ساکن نه وروسته وائی هلتنه بنه قوى اظهار کېږي او په
 نور و حروف عادي اظهار کېږي قوى اظهار په دی مثالونو کېښې
 کېږي وَهُمْ فِيهَا ، عَلَيْهِمْ ، وَلَا الظالِّينَ ط

غذه

سوال : غئه په کوموحر و فوکنې کېږي او خله وخت کېږي ؟
 جواب : په ميم ، نون او تنوين کېښې کېږي او په پنځوحال تو
 کېښې

- ۱- نون او ميم چې مشدد که : آن ، هن ، آما ، ثم
- ۲- ساکن نون او تنوين چې د يمنوحر و فوکنې مدغم شي لکه : من شاء لِقُوْمٍ يَعْلَمُونَ .
- ۳- ساکن نون او تنوين د اخفا په حالت کېښې لکه : من قُبْلٌ فَتَحْ قَرِيبٌ ط
- ۴- ساکن نون او تنوين د اقلاب په حالت کېښې لکه : من بَعْدِ عَلِيهِمْ كِمَا كَانُوا ه
- ۵- ساکن ميم چې وروسته ترينه " ب . س شي یعنې په ميم کېښې

د شفوی اخفا په حالت کبپی کتنه

د گنی اندانزه په مشدد کبپی دیوه الف په اندانزه ده اوپه
غیر مشدد کبپی دنیم الف په اندانزه ده.

داد غام احکام

ادغام وائی د دوه حرفونو یو چای کول یو په بل کبپی ننویستل
چې د دواړو څخه یو مشدد حرف جو پشی دې ته ادغام وائی. ادغام په
درپی ډوله دی.

۱- د مثليينو ادغام.

۲- د متقار بینو ادغام.

۳- د متجانسيينو ادغام.

تفصيل

۱- د مثليينو ادغام دادی چې د دوه حرفونه یو قسم یو چای راشي
يعنی دواړه دالونه وي یا دواړه ذالونه وي یا دواړه "ی" کافپی
وي او داسي نور چې لومړي حرف بې ساکن او دو هم حرف بې متحرک
وي نو په دې کبپی ادغام واجب دی، لومړي حرف به په دو ډې کبپی
وجوپاً مدغم کېنې یکه قد دخلوا، اذ دهبت، اضریب تعصاك
الْحَجَرُ او داسي نور.

په دې ادغام د مثليشينوکبني دا شرط دی چې لو مری حرف بې د مده
حروفو خنې نه وي لکه: فې یو سُفَ ، أَمْنُوا، وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ حکه که
لو مری حرف بې د مده حرف وي بیا ادغام نه کېږي حکه چې اصلي
مد شرعاً واجب دی او په ادغام سره له منځه ځي .
همدارنکه که مثلين متحرك وي بیا هم ادغام نه کېږي لکه: فې
آفواهِهِمْ .

۲- په شمسیي حروفوکبني چې ورسوته بیانېږي دال تعريفی
ادغام د متقار بینو دی یعنې لام د شمسیي حروفو سره په مخرج کبني
نژدي دی مګرهغه لام چې په فعل کبني دی لکه: جَعَلْنَا ، أَرْسَلْنَا
يا لام د هل او بل په دې حروف شمسیه کبني نه مدغم کېږي حکه
چې د فعل لام اصلي دی او ما بعد لام نه نزید دی نواصل په نزید
کبني نه مدغم کېږي او لام تعريف خو نزید دی حکه چې مدغم
کېږي همدا سبب دی چې د وَالْتَقَتْ أَفْلَقَ او فَالْتَقَ الْمَاءُ لام
نه مدغم کېږي حکه دا اصلي لامونه دي او د تعريف لامونه
نه دي .

۳- ادغام د متجانسيوندادی چې دوه حرفونه یو خای راشي او
دواړه په مخرج کبني یو وي او په صفاتوکبني بیل وي نو دلته هم
ادغام واجب دی .

دا ادغام د متجانسيون د امام حفص په نزد په درې مخرجونو
کبني راجئي په نور و مخرجونو کبني نه راجئي که خه هم دوه حروف د

یومخرج خنه وي هغه درې مخرجونه دادي.

اول مخرج : د ت ، ط او داچي ددي درې وارهو مخرج يو
دی او په صفاتو کبني سره بيل دي نو دا حروف یو په بل کبني مدغم
کېبېي لکه لئن بسلت ، و قالث طائفة ، اثقلت قد تېئن او -
دا سې نور .

دويم مخرج : د ذ ، ظ او ث دی چې د دوپ مخرج يو
دی او په صفاتو کبني سره بيل دي دا هم یو په بل کبني سره مدغم
کېبېي لکه یلهث ذايك ، إذ ظلموا او داسې نور .
شاکرد پوهول ضروري دی چې خه وخت ، ط ، په مخرج کبني
مدغم کېبېي د ، ط ، صفت یعنې د ط داطباق صفت په ادا کبني بايد
باقي پاتې شي او په الَّمْ خَلُقْكُمْ کبني نه مونېن په نزد دقاف صفت
باقي نه پاتې کېبېي .

درېم مخرج : (د (ب او م) دی چې د دواړو یومخرج
دی او په صفت کبني بيل دی خه وخت چې ب ، مخکبني راشي او
ساکنه وي نو په ميم کبني مدغم کېبېي لکه : یا بُنَى اَرْكَبْ
مَعَنَا .

په یلهث ذايك او په یا بُنَى اَرْكَبْ مَعَنَا کبني نه مونېن
په نزد ادغام دي او د نور و په نزد الهمهار دی نو مختلف فيه
شو حکم د جوانه لري

تفکر جامع تحوید

تفخیم او ترقیق

کوم حرف چی په ڈکه خوله وویل شي چی خوله په اوان
ڈکه شي دی ته تفخیم وائی او هغه حرف ته مفخم وائی .
کوم حرف چی باریک په نیمه خوله وویل شي چی خوله په اوان
ڈکه نه شي دی باریک ویلوتہ ترقیق وائی او هغه حرف ته
مرتق وائی .

سوال : کوم حروف ڈک ویل کپنی ۶

جواب : ڈک حروف په دوده ڈوله دی یو هغه دی چی
ھمپشہ ڈک ویل کپنی . بل هغه دی چی کله ڈک ویل کپنی
اوکله باریک ویل کپنی .

ھغه حروف چی ھمپشہ ڈک ویل کپنی داستلاء حروف
دی چی هغه ۲ حروف دی ھغه دادی : حَعَ ضَغِيلٌ قَطْ -
یعنی ص ، ض ، ط ، ظ ، خ ، غ ، ق دا حروف تل ڈک ویل کپنی
که ساکن وي که متحرک .

ھغه حروف چی کله ڈک اوکله باریک (په نیمه خوله) ویل
کپنی ھغه دری دی لام ، الف ، س .

لام په لفظ دَأَللَّهُوَأَللَّهُمَّ کی ڈک ویل کپنی ھغه وخت چی ما قبل
حروف بئی مفتح یا مضموم وي تکه تَأَللَّهُوَ ، نَصْرُأَللَّهُ او که ما قبل
حروف بئی سکون وؤ بیا دالام باریک په نیمه خوله ویل کپنی تکه

بِسْمِ اللَّهِ، قُلِ اللَّهُمَّ په غير لفظ دا لله نه نور تول لامونه با سريک
ويل کېنېي گرکه ما قبل ئى مفتح يا مضموم وي.

الف د ما قبل حرف تابع دى كه ما قبل حرف ئى مفحتم وئى يعني
دك ويل كىدە نوالف هم دك ويل کېنېي تكە : خالق ، قال ، قال او
كە ما قبل دالف نه مرتق وئى يعني با سريک ويل كىدە نوالف هم با سريک
ويل کېنېي تكە : باشىز ، أكايىز ، فاطر ، واسع او داسى نور .

دەرس احکام

ر دىرىچى حالتە لرى كله دكە ويل کېنېي كله با سريکە ويل کېنېي
او كله په دې دواپەركىنى جوانز او اختيار يعنى دك او با سريک
ويل دواپەجايزدى .

سوال : ر په كوم ئاي كىنى دكە ويل کېنېي ؟

جواب : ر په خلۇر و خايدۇن كىنى دكە ويل کېنېي .

۱- هغە ر چى مفتحە يا مضمومە وي دكە ويل کېنېي تكە
كۈفَارًا ، سَبَّنَا ، حَرَمَ ، لَيْسَ الْبِرُّ ، هُوَ الْرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ط .
۲- هغە ر چى ساكنە وي او ما قبل حرف ئى مفتح يا مضموم
وي تكە تر تحقىقەم ، تر ھېبۈن .

۳- هغە ر چى ساكنە وي او ما قبل حرف ئى مسکور وي
په عاشرى كىنى سره تكە : ارْجُعُوا ، أَمْرُتَابُوا ، إِنِّي رَتَبْتُمْ ط .

۴- هغه رچی ساکنه وي او ما قبل حرف بئی مسکوروي په اصلی کسری سره ليکن ورسوته در نه مفتح حرف استحلا دی په يوه کلمه کبني لکه : قرطاس ، مزصاد ، فرقۃ ط

سوال : په کوم خای کبني باسیکه ويل کېري ؟

جواب : په دری خایونو کبني باسیکه ويل کېني .

۱- هغه رچی مسکوره وي مطلقاً يعني عارضی کسره وي اوکه اصلی کسره وي اول کبني وي که په وسط کبني وي که په آخر کبني وي لکه : رِثْقَا ، فِي الرِّقَابِ ، وَالْخَارِمَيْنَ ، وَالْفَجْرِ .

۲- هغه رچی ساکنه وي او ما قبل حرف بئی مسکور وي په اصلی کسری سره او ورسوته بئی داستحلا ده وي لکه : فِرْعَوْنَ

۲. د ترھقهم او ترھبون تشریح :

۱- کومه رچی په وقف ساکنه شي او ما قبل حرف بئی هم ساکن وي بيا درېم حرف بئی اعتبارلىرى دماقبل ، ما قبل که مضوم يا مفتح وي نو ر دکه ويل کېري لکه : فَجْرٌ ، صَبَرٌ ، غَفُورٌ ، شَكُورٌ .

۲- حرف استحلا که ورسوته در نه راشي او مسکور وي بيا دک ويل لانم نه دى ،

همدارنگه که حرف استحلا په بله کلمه کبني لاشي آکرچي مفتح وي بيا هم پ دکه نه ويل کېري لکه : آنڌڻ قوْمَكَ فَاصِيرُ صَبَرًا جَمِيلًا

آنڌـ هـ ُـ هـ ُـ مـ ِـ زـ يـ َـ طـ

نوت :- شـاـگـرـدـتـهـ دـكـ اوـ بـارـيـكـ وـيلـ باـيدـ لـفـظـاـ وـبـنـوـدـلـ شـيـ كـومـ
 خـاـيـونـهـ چـيـ دـكـ نـهـ وـيلـ كـپـنـيـ باـيدـ وـرـتـهـ تـقـهـيمـ شـيـ بـالـخـاصـهـ هـخـهـ خـاـيـونـهـ
 چـيـ دـوكـ حـرـفـوـنـوـ يـاـ حـلـقـيـ حـرـفـوـنـوـتـهـ تـرـدـيـ هـلـتـهـ باـيدـ اـهـتـيـاطـ وـشـيـ چـيـ دـكـ وـنـهـ وـيلـ
 شـيـ مـثـلاـ : پـهـ الـحـمـدـ، آـعـوـذـ، إـهـدـنـاـ ، اـللـهـ كـبـنـيـ .

همـزـهـ باـيدـ بـارـيـكـهـ پـهـ نـيـهـ خـولـهـ وـوـائـيـ هـمـدـاـسـ تـكـهـ پـهـ وـالـيـتـلـطـفـ -ـ والـيـالـيـ
 عـلـىـ اللـهـ كـبـنـيـ لـمـ باـيدـ بـارـيـكـ وـوـائـيـ دـمـخـمـصـيـ تـمـرـضـ مـيـمـ باـيدـ بـارـيـكـ وـوـائـيـ
 پـهـ تـبـرـقـ، بـاـطـلـ، بـيـهـمـ كـبـنـيـ بـ باـيدـ بـارـيـكـهـ وـوـائـيـ هـمـدـاـسـيـ نـورـ .

٣- هـخـهـ يـ چـيـ سـاـكـنـهـ وـيـ اوـ ماـقـبـلـ بـيـ سـاـكـنـهـ، سـىـ، وـيـ بـارـيـكـهـ
 وـيلـ كـپـنـيـ تـكـهـ : خـيـرـ، سـيـرـ، قـدـيرـ، بـصـيرـ،

سوـالـ : پـهـ كـوـمـ خـاـيـ كـبـنـيـ دـ يـ دـكـ وـيلـ اوـ بـارـيـكـ وـيلـ
 دـواـرهـ جـايـزـديـ؟

جـوابـ : هـخـهـ يـ چـيـ سـاـكـنـهـ اوـ ماـقـبـلـ حـرـفـ بـيـ مـسـكـورـ وـيـ پـهـ
 اـصـليـ كـسـرـيـ سـرـهـ اوـ وـرـوـسـتـهـ بـيـ دـاـسـتـحـلـاءـ حـرـفـ وـيـ لـيـكـنـ هـخـهـ
 دـاـسـتـحـلـاءـ حـرـفـ مـسـكـورـ وـيـ تـكـهـ : فـرقـ پـهـ دـيـ كـبـنـيـ تـفـحـيمـ اوـ تـرـقـيقـ
 دـواـرهـ جـايـزـديـ پـهـ مـصـرـ اوـ قـطـرـ كـبـنـيـ دـواـرهـ وـجـهـيـ سـواـدىـ .

قلقله

قلقله په لخت کښې لرزیدل او خوچیدلوته وائې او په اصطلاح
کښې خوچول د ساکن حرف دي په مخرج خپل کښې چې سخت او کلک او از
خارج شي.

د قلقلی ادا باید شاگرد ته و سبودل شي. قلقله په ۵ حروفو
کښې کېښې (ق ، ط ، ف ، ج ، د) چې مجموعهئي قطب جد لجي
دا حروف چې ساکن وي قلقله په کښې کېښې که ساکن نه وي
بيا قلقله په کې نه کېښې قلقله په دوه دوله ده .

۱. صغرا .

۲. کبرا .

يعني وره قلقله او غته قلقله که ددي حروفو سكون اصلی
وي نوھلته صغرا يعني وره قلقله کېښې تکه : يَقْطَعُونَ يَجْعَلُونَ
يَظْمَحُونَ ، يَفْعَلُونَ ، لَتَبْلُوْنَ ، يَذْعُونَ او که ددي حروفو
سكون د وقف په سبب وي يعني عارضي او مخکښې بئي حرف مد
وي نوھلته کبرى يعني غته قلقله کېښې تکه : خَلَاقٌ ، عَذَابٌ
شَدِيدٌ ، شَوْذٌ ط .

د مد احکام

مد په لخت کښې راسبکلو یا زیادت ته وائی او په اصطلاح کښې او بن دول داواندی په حرف مدرسہ د مد حروف درې دي.

۱- واو ساکن چې ما قبل حرف بې مضموم وي.

۲- ئى ساکنە چې ما قبل حرف بې مكسوس وي.

۳- الف ساکن چې ما قبل حرف بې مفتح وي.

د، واو، مثال لکه يَقُول دى، مثال لکه قِيلَ د الف مثال لکه قالَ دسې واړه چې په یوه کلمه کښې وي لکه نُوحِيَّهَا، يُؤْصِيَّنَا، رُوحَانِيَّ.

سوال : مد په خودوله دي؟

جواب : مد په دوه دوله دى یواصلې مد او بل فرعیي مد اصلی
مذته طبیعی مد هم وائی

۱- اصلی مد : دغنه دی چې په غير د حرف مد نه بل سبب ونه لري
يعنې فقط همدا حرف مدوی او بس د اصلی مد اندازه ديو الفاندازه
ده وقفا او وصالاً چې هغه د د و حرکتونو اندازه ده او اصلی مد د یو
الف داندازې خخه مکول بې شرعاً حرام دي خکه چې د سلیم طبیعت خاوند
په دې کښې زیادت او کمبود نه راوی او طبعاً ویل کېنی.

ديوالف اندازه داسي ده چې گوتى موتي کړي او یوه گوته پېړه
سمه کړي نو گوتى د سمو لو وخت د ابتداء نه ترانتهها پورې
ديوالف اندازه ده او حئى وائی چې یوالف ولیکې هدا هلبکلو وخت د یو

خخه بهتر دی او دا خبری دکفر ترحد پوسری رسیدلی دی نواوس
ستا سورایه ددی خلکوپه باره کبئی خه ده .

اصحابو کرامود حضرت عثمان رخ، خخه پو سبنته و کره چه تاسو
پخپلکه فکر کوئی او په دی باسه کبئی خه نظر لرئی . حضرت عثمان
رضی الله عنہ و فرمائیک :

نر ما سایه داده چه توں خلک دی په یوه مصحف راجح -
شی او دیوه قرأۃ تابع دی او سی لپاره ددی چه خلک د اختلاف
او تفرق خخه خلاص شی .

اصحابو کرامود حضرت عثمان (رض)، سایه غوره او تائید کره .
پس له دی خخه حضرت عثمان (رض)، توں خلک راجح کره او یوه
خطبېئ وویله او بیا پی و ویله چه ستا سو خلک په مدینه منوره
کبئی ماسره نژ دی او سیبزی تا سود قرانکریم دقائیتونو په
باسه کبئی یو دبل تکذیب او اختلاف کوئی . له دی خخه داسې معلومېږي
خخه خلک چه نر ماله خنگ خخه لری دی هغونی به نر یا تره یو دبل
تکذیب او اختلاف کوئي . نو په دی سبب توں سره یو ځای شئی او د
قرانکریم یوه داسې نسخه تیاره کرئی چه د توں خلکو لپاره واجب -
الا قتداء وي

ددی عرض د پاره حضرت عثمان (رض)، بی بی حفصی، رض، تله خبر
واستاوه چه تاسو سره د حضرت ابو مکر صدیق (رض)، تیارې
شوی صحیفی موجودې دی خخه ماشه اړولینه چه مونږه د

الف اندازه ده

سوال: فرعی مددکوم دی او په خود وله دی؟

جواب: فرعی مدهخه دی چې علاوه د حرف مد خخه سبب هم ولري او د همدي سبب له امله د اصلی مد خخه نريات وي او سبب د فرعی مددکون دی یا همزه ده چې وروسته د حرف خخه راشي، فرعی مدتله طویل مدهم وائی او په درې د وله دی. لازم، واجب، جایز.

لازم هخه دی چې وروسته د حرف مد نه سکون لازمی راشي يعني هخه سکوت همپشه سکون وي یا به مشدد وي یا به غیرمشدد وي په داسي شان چې یابه په کلمه کښې وي یا به په حرف کښې وي چې لازم مددکون په خلو د وله کېږي:

- ۱- مدلازم کلمی مشقل.
- ۲- مدلازم کلمی مخفف.
- ۳- مدلازم حرفی مشقل.
- ۴- مدلازم حرفی مخفف.

دلازم متفصیل

لازم کلمی مشقل هخه دی چې پس د حرف مد نه مشدد حرف

نوت: د لازم مداو واجب مد په مینځ په نوم کښې فرق دی او مد په د وار و کښې ضروري دي.

راشی په یوه کلمه کښی لکه وَالضَّالِّينَ ، وَالصَّاغَةَ ، دَابَّةً
 د مد اندازه بئ شپږ حرکته ده یعنې درې الفو په اندازه .
 مدلازم کلمي مخفف هغه دی چې پس د حرف مد نه ساكن حرف
 راشی او غير مشدد په یوه کلمه کښی لکه الان د مد اندازه بئ
 شپږ حرکت ده .

مدلازم حرفی مشقل هغه دی چې د یو حرف په تلفظ سره مد
 وشي او وهمداسي چې سبب د هغه سکون چې په ضمن د مشدد کښی راشی
 او حرف مد رواړه په یوه حرف کښی وي لکه اللہ المتعَظ طسم وغیره .
 کوئه حروف چې مقطعات ورته وائې په دې کښی دا مد راجئ چې تفصيل
 بئ دادی : دا مقطعات حروف چې که په تلفظ کښی وي درې حرفېن وي معنۍ
 حرف بئ مذوي او درېم حرف بئ مشدوي که لام د اللہ نو دا حرفی مشقل دی
 او که درېم حرف بئ ساكن غير مشدد وي که ميم د اللہ شو نو دا حرفی مخفف
 دی یعنې لوړې ۳ مد په کښی لازمي حرفی مشقل دی او دوېم مد په کښی لازمي حرفی
 مخفف دی .

همدارنکه په ض ، ن ، ق ، ک ، م ، س ، ل کښی مدلازمي حرفی مخفف دی .
 د حرفی مشقل او حرفی مخفف د مد اندازه شپږ حرکته ده .

دا حروف مقطعات که یو حرف وي مګر په تلفظ کښی درې حرفه وړخنه
 جوړینې مثلًا : په اللّم کښی الف یو حرف دی په تلفظ کښی یو الف یو
 لام بل الف بل ميم شو د ميم هم درې حروف جوړینې یو ميم بلی
 بل ميم .

تول مقطعات حروف خوارلس دی چې په لاندی جملوکښې جمع -
 شویدی صله ص.ل. ۵ سخیرا س، ح، س، ا من قطعك
 م، ن، ق، ط، ع، ک په دې ۱۴، حروفوکښې په ۷، حروفو
 کښې مدللزم دی هغه اوه حروف دادی :
 ص، س، ق، ل، م، ن، ک .
 او په، ع، کښې دوه وجهمی روا دي توسط او طول لیکن دلته طول په
 کښې غوره دی .

که خه هم په عین کښې مدلین دی مکر هرکله چې په دغه عین کښې
 چې په مقطعاً تو حروفوکښې دي سکون لازم دی نو خکه دلته
 طول غوره دی او په نوس و حایونو کښې په مدلین کښې قصر غوره دی
 په غير د عین نه په نوس و مقطعاً تو حروفوکښې لکه : ص، ن، ق،
 م، وغیره شو په هغوکښې توسط روا نه دی بلکه طول په کښې
 لازم دی دشپن و حرکتو په اندازه .

هغه مقطعات حروف چې په تلفظ کښې دوه حرفیز رائی لکه په
 طله کښې ط او ه يا حتم کښې ح نو ددي حروفو د مداندازه
 دوه حرکته دی او دا حروف چې په تلفظ کښې دوه حرفیز رائی پئه
 دی چې مجموعه بی حی طهر ده .

دھروفو صفات

دھروف صفت طغه کیفیت ته واپی چې دھرف دا داکولو په وخت
کښې دا کیفیت ورته عارض شي . دھروفو ټول صفات . ۱۷ ، دی لس
متضاده دي یعنې پنځه د نور و پنځو سره ضد او مقابل دي چې په یو حرف
کښې دوہ متضاد صفتونه نه لایجی او اوہ غیر متضاد دی یعنې یو د بل سره
او هم د هغنو لسو صفات تو سره ضد او مقابل نه دی او دې غیر متضاده -
صفاتو ته متفرد هم واپی ، هر طرف پنځه صفات یا شپږ یا اوہ صفات
لري د پنځو خڅه به کم نه وی او د اوہ صفات تو خڅه به زیاده نه وی په یو حرف
کښې

متضاده لس صفات

اوک پنځه جهر ، شدت ، استعلاء ، اطباق او ازلاق دی او مقابل ددې
همس ، رخوت ، استقال ، افتتاح اصمات دی .

تفصیل

همس او جهر سره متضاد او مقابل دي .

همس غلى او پت او از ته واپی او جهر بکاره او جیک او از ته واپی لس حروف
د همس صفت لري " فَتَّهُ شَخْصٌ سَكَّتْ " ن، ح، ث، ه، ش، خ، ص، س، ک، ت.
دې لسو حروفو تسلیمه موسه حروف واپی یعنې د دې حروفو دا په وخت کښې
او از غلى او تېت وي او ساه جاري وي او نور . ۱۹ ، حروف د جهر صفت لري
چې هخونه مجھوړه حروف واپی یعنې د مجھوړه حروفو دا په وخت کښې او از

جک او بنکاره وي او د ساه چلنگ بندشی.

شدت او رخوت سره ضد او مقابل دی شدت سختی ته وائی او رخوت
نمی ته وائی اته حروف دشدت صفت لری چی هغه دادی "احد قط بکت" ،
ج ، د ، ق ، ط ، ب ، ک ، ت .

حروف باید په خپل صفاتو وویل شي مهموسه په تیت اواز او جمهوره
په جک ، لوره ، اواز او همداسی نور .

یعنی ددی اته حروف دادا په وخت په اواز کبپی سختی پیداشی او دا
حروف سخت ادا کپپی تکه مشدد غوندی او اواز په کبپی بندشی او دی ته شدیه
حروف وائی او نور ، ۱۴ ، حروف د رخوت صفت لری یعنی دادا په وخت کبپی
په اواز کبپی نری وي او اواز جاري وي او رخوه ورته وائی .

دشدت او رخوت په منج کبپی یو صفت دپی چی هغه ته بینیه یا بینالین
وائی یعنی اواز په کبپی نه دیر سخت او نه دیر نرم وي نه اواز بلکل بند او
نه بالکل جاري وي .

بینیه صفت پنجه حروف لری "لئ عمر" ل ، ن ، ب ، م ، ر او دپی
ته بینیه حروف وائی .

کاف او ت په مهموسه حروفو کبپی شمارشو او حال دادی چی په
دوی کبپی اواز بندپری او په شدیده و کبپی حم شمارشو .

جواب دادی چی په دپی دوار و کبپی هس ضعیف دی او شدت په کبپی قوي
دی نود شدت دقوت نه په کبپی اواز بندپری لیکن خله قدر دهس نه وسته
خله لب شان ساه جاري وي . مکرد ساه جاري کېدو سره دو مره احتیاط باید وشی

چی اوازجاری نه شی ولی که اوازجاری شی نودابه شدیده نه شی رخوه به شی
بله داچی په دوپی کښې به ده اواز پیداشی نوبه غلط شی.

استغلاع او استفال سره ضد او مقابل دی.

استغلاع پورته والی ته واپی او استفال سنکته والی ته واپی او ه حروف
داستعلا صفت لري "خُص ضغط قظ" خ ، ص ، ض ، غ ، ط ، ئ ، ظ
يعني دهی او ه حروف دادا په وخت کښې دهی منج پاس تالوته پورته کښې
چی دههني د وجهی نه دا حروف دهک او دهی ته حروف استغلا يامستعليه
حروف واپی او نوردوه ويشت حروف داستفال صفت يعني دادا په وخت کښې
په دهی منج پاس تالوته نه پورته کښې او په خوله کښې سنکته وي
او دهی ته مستفله حروف واپی .

اطباق او انفتح سره ضد او مقابل دی.

اطباق پيوسته کېدو ته واپی او انفتح پرانېست والی ته واپی خلوس
حروف داطباق صفت لري ص ، ض ، ط ، ئ ، ظ يعني دهی خلوس حروفو
دادا په وخت کښې ژبه د پاس تالو پوري پيوسته کښې او مطبقه حروف
ورته واپی .

او نور پينځه ويشت حروف د انفتح صفت لري يعني دادا ګلولو په وخت
کښې ژبه د پاس تالو څخه جدا او پرانېستي وي او منفتحه حروف
ورته واپی .

ازلاق او اصمات سره ضد او مقابل دی.

ازلاق خویه والی ته واپی او اصمات بند والی ته واپی شپن حروف د

اژلاق صفت لری " فَرَّ مِنْ لُبٍ " ف ، ر ، م ، ن ، ل ، ب . یعنی دادا په وخت کښې دا حروف په سمهولت او جلتی سره ادا کېږي او مزلقه حروف ورته واېي .

او نور دروېشت حروف د احصمات صفت لری یعنی دادا په وخت کښې د مخچ په مضبوطې او ايسارتیا سره ادا کېږي په اسانه او جلتی نه ادا - کېږي او مضمته حروف ورته واېي .

غیر متضاده یا منفردہ صفات او ه دي :

۱۰، صغير ، ۱۱، قلقله ، ۱۲، لين ، ۱۳، اخraf ، ۱۴، تکرير ، ۱۵، تفشي ، ۱۶، استظالت

تفصيل

صغریں : د شپېلکی او از ته واېي د صغير صفت درې حروف لری سین صاد ، ن یعنی د دې حروفو دادا په وخت کښې یونزې تېره او از د شپېلکی عنوند راوېي .

قلقله : خونزه ولو او لرنزه ولو ته واېي د قلقلې صفت پېنځنه حروف لری . قطب جد . ق ، ط ، ب ، ج ، د ، خه وخت پې دا حروف ساکن وي

۱۱، زلت خویه ته واېي د نېټن مقابله کله زلت الاما هغه مرض ته واېي چې کولن خویه شي او طعام په کښې نه حصار ینې او اسهمال پیداشي داسي مرض ته زلت الاما واېي هدار ګله دې . حروفو ته مزلقه ګله واېي چې په ادا کښې نه حصار پېږي او چالاکه د مخچ څخه وچې هدلسبې دې چې په عربي ژبه کښې کومه ګله چې رباعي یا حماسی اصل وي نویه هغه ګله کښې به مزلقه حروف خانه چې اسانه وویل شي او د ګشت د حروفو په سبب دا ګله سخته او مشکله نشي ۱

یعنی دادا په وخت کبپی دا حروف په خپل خرچ کبپی خوچول کبپی
چې سخت اوکلک او از خارج شی دې حروفو ته حروف قلقله واپی.

لین : لین نزیه ته واپی دوه حرفونه د لین صفت لری : واو،
ی، ساکن ما قبلی مفتوح په دې وخت کبپی دې ته حروف لین
واپی یعنی دا دوه حروف په دې حال کبپی دادا په وخت کبپی دخراج
څخه په نزیه سره وچې بی تکلیفه. که مذکول وغواړې هم کیدای شي.

اخراف؛ اخraf راکر ځپدلوته واپی

دوه حرفونه د اخraf صفت لری "لام، س" یعنی د دوی دادا په وخت کې
حروف دشپی د سرنه دشپی طرف ته میلان کوي لام دشپی غامپی ته او س دشپی
شاته او خه دلام خرج ته میلان کوي دې دوارو ته مخرفه حروف واپی

تکریر؛ تکریر غبر ځپدلوته واپی یو حرف دې چې د تکریر صفت لری
چې هغه ر ده د دې صفت مطلب دادی چې د دې دادا کولو په وخت کې
په ش به کې س پېدل او غبر ځپدلو پېدا شي لیکن دا غبر ځپدلو با ید بنکاره
نه شي او با ید پت شي آکرکه مشد ده وي ځکه په هر حالت کبپی یو حرف
دې او دې ته نحرف تکریر واپی
تفسی؛ تفسی خوچولوته واپی.

یو حرف دې چې د تفسی صفت لری چې هغه شین دې د دې مطلب
دادی چې د دې حرف دادا په وخت کبپی او ان خور شي په ټوله خوله کبپی
او نفس هم ورسزه خور شي او دې ته تفسی حرف واپی.

استطالت: استطالت اوین دوالی ته وائی.

داستطالت صفت یو حرف لری چې صغه ضاد دی د ضاد مخرج دشې پی
خنده ده د بیخ نه ترسر پورې چې د اضراوسو سره متصل شي . داستطالت
مطلوب دادی چې بدې حرف دادا په وخت کښې د مخرج د شروع نه تراخره
پورې اوانز په مخرج کښې اویز ودشی خومړ چې د دې مخرج دی خومړه اویز هم
اویند شي او دې ته مستطیل حرف " وائی "

د وقف احکام

سوال: وقف خه ته وائی ؟

جواب: وقف په لغت کې درې دلوته وائی او په اصطلاح کښې قطع
کېدل د کلمې دی د ما بعد نه سره د درې دلوډ اوانز اوسره د ساه ويستلو
پعني د قرانکریم د تلاوت په وخت کښې چې د قاری ساه تنه شی نو په یوه
کله به دمه وکري او ساه به وباسی دې ته وقف وائی مګر په هر د کلمه چې
وقف کوي د هغه کلمي اخز حرف به ساکن کري آکر چې ساکن نه وي او
دايا ت منځ وي مثلاً : بِمَا أُنْزَلَ إِلَيْكَ بِاَنْدِي چې وقف کوي إِلَيْكَ ط به

۱۰. د مد او استطالت فرق دادی چې په مد کښې اوانز اوین دول دي
بې د طوالت د مخرج نه او په استطالت کښې اوین دوالی د مخرج دی بې د
طوالت د صوت نه .

ووائی بیاچی ساه واخالی صفحه کلمه به بیرتە اعاده کری کە دوقف حای نهوي
په وقف کبئی درې کارونه دی «اغور حول دھرکت ۲۰، اوانز درسول ۴۰، ساه
ویستل په کومه کلمه چې قاري وقف کوي نو دادرې واړکارونه چې وکړي نو
وقف وشواو که دادرې واړکارونه ونہ کری نو بیا تام وقف ورته نه ويسيں
کېښي بلکه یوجز عبارخه، دوقف ده چې سکته یا وقفه ورته ويله کېږي.
سکته واڼي لب چې په کېدلو ته او په اصطلاح د قاریانو قطع کول د کلمې دی
د ما بعد نه سره د درې دلوداون نه ساه ویستل یعنې په سکته کبئی یوکار
دی چې بندول داوان دی فقط او که اوانز ھم بند نه شي نو بیا وصله -
دی . سکته نه ده

وقفه واڼي لب د رسې دلولو ته . وقفه دوقف او سکته په منځ کبئی
یوحال دی چې په دې کبئی دوه کارونه دی .
۱- خوار حول دھرکت .

۲- اوانز درسول .

ساه ویستل په وقفه کبئی نشته که ساه و باسي نو بیا تام وقف شواو
وقفه ورته نه ویلنی کېښي نو معلومه شو ه چې وقفه وقف ته نېټ دې ده او
سکته وصلتہ نېټ دې ده .

سوال : وقف په کوم ھای کبئی کېښي ؟

حواب : کوم حلق چې په معنۍ نه پورصېښي صخو په لرې پکاردي چې په
ھغه ھایون نو باندې وقفه وکړي چې په قرآن مجید کبئی دوقف علاجی اینبودل
شوې دی او په غیره هغه علاموشخه باید وقفه ونہ کری او که ساه په

هغې خخه نور مصاحف نقل کرو دابه تاسوته واپس درولينم.
 بې بې حفصى (رض)، هغه صحيفى حضرت عثمان (رض)، تله واستولى
 حضرت عثمان (رض)، د خلور واصحابو کرامو يوجماعت تيار كېر وچى
 هغه عبارت وۇ لە حضرت نزىد بن ثابت (رض)، حضرت عبد الله
 بن زبیر (رض)، حضرت سعید بن العاص (رض)، او حضرت عبد الرحمن
 بن حارث بن هشام رضى الله عنهم خخه. د اجماعت بې پە دغە كام
 باندى موأظف كە هغه داچە دوپى دې د حضرت ابو بکر صديق (رض)
 د صحيفو خخه داسې مصاحف تيار كېرى چە پە هغى كىنىي سورىونە
 ھم مرتب وې.

پە دې خلور واصحابو کرامو كىنىي حضرت نزىد (رض)، انضالىي
 وۇ او نور درى وارە اصحاب كرام د قريشوشخه وۇ نور پە
 دې اساس حضرت عثمان (رض)، دوپى تە و فرمائىك:

كە چيرتە سەتا سواود نزىد (رض)، پە قرائەت د قرانكىريم كىنىي
 خە اختلاف پيدا شو مئلا چە كوم لفظ پە كوم ئىمماى كىنىي او خەنگە
 بې ولىكىونو تا سوبە بىيا هغه د قريشوشپە ۋې بە د هغى مطابق
 ولىكىئە چە قرانكىريم د دوپى پە ۋې بە نازل شوي دى
 پە اولى طربى سره دا كاس د غۇخلور و صحابو کراموتە حوالە
 شو. د دى پورە تفصىل فتح البارى، شرح بختارى صفحە ۱۳ - ۱۵ پورې

جلد ۹ خخه اخستىك شوى.

لىكىن ورسوستە لە دې خخه بې بىيا نور اصحاب كرام ھم ددوپى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مَحَمَّدُ وَنُصَلِّى عَلَى سَوْلِهِ الْكَرِيمِ

پس له حمده دا الله، ج، اوله درود په حضرت محمد صلی الله
علیه و سلم باندی د قرانکریم تفسیر او تشریح په دې
دول سره بیانوو.

په عربی ش به کښې د تفسیر معنۍ په لخت کښې وضاحت ته
ویلک کیزې او په اصطلاح کښې تفسیر هغه علم ته وائې چې
په هغې کښې صحیح معنۍ کافی د قرانکریم احکام او
حکمتونه پې بیانیزې.

قرانکریم دا الله تعالیٰ، ج، له لوړی حضرت محمد صلی الله
علیه و سلم ته خطاب او ارشاد دی لکه چې فرمائی،
وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْذِكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نَزَّلَ إِلَيْهِمْ وَ
لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ۚ پاره ۱۴۰. سوره النحد آية ۴۴

ترجمه: نازل کریدی موښ قرانکریم تاته له پاره د
دې چې تاسو خلکوته په وضاحت سره بیان وکړئ هغه چې
نازليزې دوې ته. او همدا رنګه دا الله تعالیٰ، ج، ارشاد دی:
لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنفُسِهِمْ
يَتَلَوُ عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيْهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَبَ وَالْحِكْمَةَ ۖ

شکه شوه نو و قف دې وکري مگر هر کله چې ساه واخلي هغه کلمه دې بیا
تکرار کري چې وقف پې پري کړي وي او وروسته سره دې وصل وکري.

د وقف علامې

د متقد مينو علماء په نزد د وقف علامې پينځه دې .

ه ه ه ه ه ه ه

او د متاخرینو علماء په نزد ديارلس دي چې پينځه هم هغه علامې دي
او اته علامې نورې دې چې هغه دادې .

ق ق ق ق ق ق ق
او فتوی د متاخرینو علماء په قول ده .

د وقف د علامو تفصیل

ه : ميم د لازم وقف علامه ده چې په دې حای کښې وقف نه کول په
معنۍ کښې تغیر پیداکوي نو خکه وقف نهایت ضرور دی .

ط : د مطلق وقف علامه ده د دې حای خڅه با ید تیرنه شي او وقف
وکري بلکه احسنه هم داده چې دلته وقف وشي او ما بعد نه شروع
وکري .

ج : د جا يز وقف علامه ده په دې کښې وقف او وصل دواړ سواړي

مکر و قف بهتردی او نه کوں پئی هم روا دی.

ف : د محوز و قف علامه ده په دې کښې د وقف سبب هم شته او د
وصل هم مکرد وصل سبب پېر قوي او بنه ننکاره دی نوخکه تېرپېلن -
« عدم وقف » بهتردی.

ص ; د مرخص وقف علامه ده مطالب دادی چې په دې کښې
هم د معنی په لحاظ وقف او عدم وقف "کیدی شي مکر د قادری په لحاظ بايد
وصل شي او د قاري که ساه تنکه وي د وقف رخصت هم شته.

قف ; د یو قف عليه علامه ده یعنې په هغه ھای کښې چې د قاري
له خوا د وصل احتمال زیات حس کېنې نو علامه د قف « ورسپېه » لیکد
کېنې نو دلته به وقف کوي.

ق ; د قد قيل يا قيل عليه الوقف علامه ده د حېنو علماء په نزد
دلته وقف روا دی لیکن د ق « علامه د وقف ضعف ته ایشاره ده یعنې
نه کوں د وقف بهتردی.

گ ; د كذلك علامه ده یعنې چې مخکښې خرنکه وقف تیرشوي
وې دلته به هم هځسي حکم وي.

صل ; د یو وصل عليه علامه ده . په کوم ھای کښې چې د وقف احتمال
زیات حس کېنې نو د صل « وصل کړه » علامه لیکلی کېنې نو وصل
به کوئي.

صلی ; الوصل او لی علامه ده یعنې وصل کوں بهتردی.

سکته : سکته بی ساہ ویستلو لب در پل دی قاری به دلتہ لب اواز
بند کری او ساہ به نه و باسی .

وقفه : داوبن دی سکتی علامه ده قاری به په دی علامه کبني او اواز
بند کری د سکتی د مقدار نه لب نیات مکر ساہ به نه و باسی .
سکته او وقفه په معنی کبني نژدی دی لیکن سکته وصل ته نژدی
ده او وقفه وقف ته نژدی ده .

قلال : د قیل لا علامه ده یعنی د حنون علماء په نظر دلتہ وقف شته
مکر په دی کبني د وصل ضعف ته ایشاره ده وقف بهتر دی
۵ : د آیت علامه ده په کوم خای کبني چې داعلامه وي وقف به کوئی
اوکه د پاسه د هخولا وي بیا نه کول د وقف بهتر دی اوکه وقف وشی هم باک نه
لری په قاریانو کبني حمد امشوره ده چې وقف به نه کوئی اوکه به غیر د
"لا" نه بله علامه هم وي هم هغه علامی ته اعتبار ورکول کپنی . اوکه
به غیر د آیت دسر نه لا وي هغه هم د نه وقف معنی لری .

دا هغه علامی دی چې د علماء له خوا په قرآن مجید کبني د معنی په
لحاظ سنجوں شویدی او د هر ئای د معنی په مناسبت دا علامی ایښو دلشوی
دی قاریان باید د حمدی علایم په اساس وقف وکری او یا پی و نه کری
په کوم خای کبني چې دوه علامی وي اخرغه علامه اعتبار لری .

خرنگه چې تول خلک په معنی او په اعراب نه پوهنې نوکیدای شي
چې د بی خایه وقف په سبب په معنی کبني خلک پیداشی یا د عدم وقف په
سبب په معنی کبني کوم توهن پیداشی نوچکه علماء کرامو د وقف او نه وقف

خاچونه تعین کری دی چې د قرانکاریم لوستونکی د دې علاموسره سه عمل -
وکړي .

د وقف خاچونه د معنۍ په لحاظ چې سبودل شوي دي او علامي ورباندي
ای سبودل شوي د هغو تفصیل دادي : وقف د قاریانو په اصطلاح په دوه دله
دي یو اضطراري بد اختياري . اختياري وقف بیاپه خلور دله دی .

تام . کافي . حسین . قبیح

۱. **تام وقف :** هغه دی چې کلام تمام شوي وي او وروسته کلام
سره لفظا او معنۍ تعلق ونه لري نو په دغسي خاچونکې وقف کول وقف
تام دی نکه د سورة په اخر کښې مثلاً په وَالصَّالِيْنَ ط باندی وقف
يا درکوع په اخر کښې مثلاً په عذاب عظيم باندي يا دکوم بحث او قصي
په اخر کښې مثلاً په أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ط باندي وقف حکمه چې دلته د -
مؤمنانو تمام شوي دي

يا په مشابها تو ايا توباندي وقف مثلاً په آللہ په دې پټولو خاچونو
کښې وقف کول وقف تام دی .

۲. **کافي وقف :** هغه دی چې کلام تمام شوي وي مکر د ما بعد
سره معنوی تعلق نه لفظی نکه په اول د سورة بقرة کښې
په لا يُؤْمِنُونَ باندی وقف حکمه چې ما بعد د لا يُؤْمِنُونَ ط چې ختم الله دې
د ما قبل سره معنا تعلق لري نو دلته وقف کول کافي وقف دی .
په تام او کافي وقف کښې د هغه کلمي چې وقف ورباندي شوي وي اعاده
او تکرار نه کېنې بلکه د ما بعد خڅه به شروع کوي .

۳، حسن وقف : صخه دی چې کلام تمام وي مکرد ما بعد سره لفظي تعلق لري لکه مثلاً : په رب العالمين ط باندي وقف حکله الرحمن صفت دماقبك دی او صفت او موصوف لفظاً تعلق لري نو دلته وقف گول حسن وقف دی په حسن وقف کښې دایت منځ وي لکه په الحمد لله باندي وقف نو دلته خو حسن وقف دی مکرا عاده کېښې او موقعه علیئهها کلمه بيرته تکرار ګښې او که دایت اخروی او ورسوسته دبل دایت سر وي نو هلتہ په وقف حسن کښې ھم اعاده نه کېښې او شروع د ما بعد خخه کېښې لکه مثلاً : په رب العالمين چې وقف وشی نو صفر کله چې الرحمن الرحيم بل دایت دی نو دلته به شروع د الرحمن الرحيم خخه کېښې .

۴، قبیح وقف : صخه دی چې کلام تمام نه وي او ما بعد سره لفظاً او معنًا تعلق لري لکه وقف په بسم د بسم الله الرحمن الرحيم کښې یا وقف په الحمد د الحمد لله یا وقف په رب د رب العالمين شو نو دلته وقف گول قبیح دی او د هغه کلمې چې وقف پرې شوی وي اعاده لازمه ده .

ڪتنه

په تام، کافي او حسن وقف کښې وقف په اختیار سره جایز دی او صحیح دی او طخه وقف چې قبیح و بنو دل شو په اختیار سره جایزن دی او په اضطرار کښې جایز دی مکرا عاده دی وکړي یعنې طغه کلمه چې اضطراراً وقف ورس باندي شوی وي بیا دې وو یل شي چې ورسوسته سره وصله شي .

ا ضطراری وقف

ا ضطراری وقف هنجه دی چې دقاري ساه تنه شی او مجبور شی
چې ساه و باسی او وقف کړي او یا په نسيان « تغیره » سره بې ځایه وقف
وکړي نو په دې دواړو صور تونو کښې بې ځایه وقف وشي نو د هنجه
کلمې تکرار او اعاده لازمه ده چې دما بعد سره وصل وشي.

وقف لازم ، وقف توفيقی ، وقف غفران ، وقف لازم بعينه
هم دا وقف تام او وقف کافی دی او دایا تونو په اخرو وقف کول وقف توفيقی
دی چې هنجه هم تام او کافی دی او په حئینو ځایو نو کښې حسن وي مګر
هر کله چې نقلًا وقف پری راغلی دی نو توفيقی وقف یا سنت وقف ورته
ویل کېږي وقف غفران هم په تام او کافی کښې حسابېنی

سوال : په اخر حرف د موقف عليه کښې خو و جمهی کیدی شي ؟

جواب : په اخر حرف موقف عليه کښې اووه ، و جمهی کیدی شي .

۱۱. استقاط یعنی غور چوں د حرکت اوکه تنوین ولري هنجه هم

غور چوں کېښي .

۲۰. که مکرده ٿه وي هنجه په ٿه بد لېږي پدی شرط چو اسم
علم نه وي ځکه چې اعلام د تغیر خخنه مصون دی تکه توراۃ نو د لته توراۃ
په ڪو نه ویل کېږي بلکه توراۃ په سکون د ٿه ویل کېږي
« مختصر التجوید »

۳۰. که اخر حرف د ده ڦا و ڦونه ولري هنجه په الف بد لېږي تکه
علیماً ط

- ۴، که اخر حرف مشددوی هلتہ بوجنخه په نزوو، او سختیه ویل په کار دی تکه هُنْ چې شد معلوم شی یعنی دیونیم حرف په اندازه .
- ۵، که اخر حرف زیر یا پیښ یا دوه نزیرونه یا دوه پیښونه ولری هلتہ سووم قدم کیدای شي چې د سووم بیان ورسوسته راجی .
- ۶، که اخر حرف یو پیښ یا دوه پیښونه ولری هلتہ اشمام هم کېدی شي چې د اشمام تقسیمه، ورسوسته راجی .

۷، که اخر حرف دوه نزووونه ولری مکدر په مرسم الخط کښی ورسه الف لیکلی شوی نه وي تکه په علیماً، حکیماً او بصیراً کښی چې لیکلی شوی وي او صخنه داسی کلمه وي چې الف ورسه نه وي تکه نسائے یا لیسو سوأة نو په حالد وقف کښی داتنوین هم په الف بد لېبی تکه نسائے او لیسٹو سوأة ویل کېښي .

روم : روم په اصطلاح د قاریانو مکول د حرکت دی چې دوه برخې حرکت لارشی او یوه بوجنخه پاتی شي او داداء ترتیب بی داسی دی چې په غلی او خفی او اون سره حرکت اداشی .

روم په صخنه وخت کښی کېښي چې په کومه کلمه وقف کېښي نو بالک - حرکت و نه غور څول شي بلکه معمولی شانته بوجنخه حرکت بنکاره شي دې تله سووم واپی او داروم ددې د پاره کیدی شي چې مقصدې معلوم شي چې د آخر حرف کسره لری يا ضمه لری . روم په صخنه کلمه کښی کېښي چې آخر حرف بی نزیر یا پیښ لری يا دوه نزیرونه یا دوه پیښونه ولری . په سوام کښی تنوین بلکل لری کېښي .

په روم کېنې مد طول او مد توسط نه کېنې بلکه روم سره مد قصر
کېنې

اشام : اشام بويولو ته وائی او په اصطلاح کېنې پيوسته دشنداو
دې چې اشارت ضمی ته راشی یعنې صفحه کلمه چې پیښ لری یا دوه پیښونه
لری او وقف پرې وشي نو دلته دواړه شنډه چې راغوندی شي لغودا ورځنه
مولومېنې چې په اخحر حرف پیښ وئ دې ته اشام وائی اشام په سترګولیدل
کېنې مکن نه او رسیدل کېنې حکمه چې صوت په کېنې نشه .

دروم او اشام ځنې احکام

۱، په کرده ته چې وقف وشي په ته بدلېنې مکن هلته روم او -
اشام نه کېنې (تعلیم الوقف) .

۲، روم او اشام په عارضی حرکت نه کېنې که ولقد استه Mizzi چې
دولقد دال په اصل کېنې ساکن دی بیا چې استه Mizzi سره وصل شو
نو عارضی کسره و سکری شو نو په دنله دال چې خوک روم کوي دا -
غلط دی (تعلیم الوقف) .

۳، په مشد د حرف چې وقف وشي او هلته سرفم یا اشام کوي نوشد
باقي پاتي کېنې (تعلیم الوقف) .

۴، په مد عارض کېنې دلاندي تفصیل یا دولره که اخحر حرف نو رس و
لری که مثلا : لـلـمـتـقـيـنـ نو هلته په وقف سره دنون حرکت غور ځېنې

په مدکولو کښې پې قصر تو سط طول د مړې و جمهې کېښې که اخحر حرف نهیں ولري
نه که مثلاً **نَكُمْ دِيَنُكُمْ وَلِيَ دِينِ** ط نو دلتہ روم کېښې او اشمام نه کېښې نو په
داسې کلمه کېښې خلور و جمهې کېښې

،، قصر ،، طول ،، تو سط ،، او روم مع القصر
که اخحر حرف پیش ولري نه که مثلاً **سَتَعِينَ طَنَوْدَلَتَهِ رَوْمَ** او اشمام
دواړه کېښې نو په داسې کلمه کېښې او هه و جمهې کېښې .
،، قصر ،، تو سط ،، طول ،، قصر مع الاشمام تو سط ،، مع الاشمام -
مول ،، مع الاشمام قصر ،، مع الروم

وقف د سورۃ تمامیدلو په وخت کښې

سورۃ پی تمام شی او در کوع د پاره الله اکبر کوئی نه وقف دې و کړي او
که د سورۃ اخرب د ادله تعالیٰ ج، په اسم تمام شی نو بیا اتصال پې د تکییر سره مستحب
دی نه که **تَوَبَا مِنَ اللَّهِ الْأَكْبَرِ** **أَنْهَمَ الْحَامِلِينَ اللَّهُ أَكْبَرُ** **وَلَمْ يَكُنْ لَّهُ كُفُواً أَهْدَى**
الله اکبر .

سوال : په قرآن مجید کښې داسې وقف شته پیچې په ترك پی سړۍ کافر
شي یا داسې پیچې وقف و کړي سړۍ کافر شي ؟

جواب : نه بلکه کفر د اعتقاد پورې تعلق لري نه په وقف که اعتقاد پې
حزاوب و، کافر دی که وقف و کړي او که و پې نه کړي البته دومره خبره شته
پیچې حینو علماو په قرآن مجید کښې دوه او یا ځایونه بنو دلي دی پیچې په هغنسو

حایونو باندی وقف کولوته وقف کفران ویلی دی چې درې مثالونه دهغرو
خنه ذکر کوم .

۱۱، په سوره بقره کښې په لفظ د قالوا په قالوا لئن یَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ
کانَ حُوَدًّا اُوْنَصَارِي

۲۰، په سوره نساء کښې په لفظ د آن یَكُونَ - په سُبْحَانَ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌۤ
۲۱، په سوره اخلاص کښې په لفظ لَمْ يَأْتِ - په وَلَمْ يَأْتِ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌۤ

هم داسې دوه اویا حایونه بې بنودلې دی مگر حمینو علماء ویلی دی چې په
دغښې حایونو کښې صغضه خوک چې په خوري قواعد او د اعراب په احکام عالم وي
او قصدًا وقف وکړي نو د آکثر و علماء په نزد کافر کښې او جا هل وي نو
لمونځ بې فاسد ېښې که په لما خله کښې وي مگر د کفر حکم په صغضه نه شي کیدې
حضرت شیخ ابو منصور ماتریدی چې صغضه علم المهدی او د اهل ست والجعنت

مشرعالله دی صغضه په دې باب کښې ټپیری س سالی لنيکلي دی مگر د وخرج
د فجهنې نه په دین کښې د علماء په نزد مفتی به نه وي مگر حبلى پس بعفتره ده
چې په داسې حایونو کښې چې د دوې په مثل وي تا رسی غور او فکر وکړي
چې ګنډګار نه شي .

تسهیل : تسهیل په لخت کښې اسا نولوته وائې او په اصطلاح کښې دې ته
وائې چې دوه همزی متعرکی یوځای راشۍ او دویمه همزه اسانه رویل شي په تپول
قرآن مجید کښې زمونب^۱، په نزد یوځای تسهیل راغلې دی په کلمه د آغْرَمَيْ کښې

۱، زمونب په نزد خنه مطلب دامام حفص روایت دی.

دکومک لپاره مقرر کرل دعو اصحاب بوکرامو به په سلسله دکنابت
کښې لا نديني کا رسونه اجراکول.

۱- د حضرت ابو بکر صدیق (رض) په زمانه کښې چې کومې
نسخې د قرآنکريم تیارې شوی وی په هنجي کښې ترتیب د
سور توونه و بلکه هر سوره جدا جدالیکه شوی وه دوې
تول سور توونه په ترتیب سره یو ئای کرل او په یوم مصحف
کښې پئي ولیک. په حاله د مستدرک جلد ۲ صفحه ۲۲۹.

۲- د قرآنکريم ایتونه به په داسی ترتیب سره لیکل کینې
چه د دې رسم الخط د تامو متواتر و قرائتونو سره مطابق
ولوستل شي د دې د پاره چه نه پري نقطي وي او نه حرکات
زور، نزير، پيښ په دې ترتیب چه د تولو متواتر و قرائتونو
سره موافق وویل شي مثلاً په دوار و طریقو سره وویل شي
چه که نُسْرِهَا و ویل شي هم او نَسْرُهَا هم صحیح ده
چه نقطي او اعرابات نزور، نزير او پيښ پري ونه لیکي او په
دوار و طریقو سره ولوستل شي.

۳- د اچه تراویسه پورې د قرآنکريم پوره او مکمله نسخه -
چه د تول امت د اجتماعي تصدیق لپاره تیاره شوی وه فقط
یوه نسخه ده نوبیا پس له دې دعو محترم او اصحاب بوکرامو له
دې یوې نسخې خڅه نورې زیاتې نسخې تقلیل کري.
په عموي د ول دا مشهوره ده چه حضرت عثمان (رض) تولې

چې دلته ددویی همزی تحقیق غلط دی. د تسهیل مطلب دانه دی چې همزه په الف بدله شي بلکه خرنګه چې همزه سخته اداکېبې دلته به دویمه همزه سخته نه اداکېبې. او داد کامل استاذ په بنود نه زده کېبې.

اماله: اماله په لغت کښې مايل کولو ته وايئ او په اصطلاح کښې مايل کول دالف دی. یه یا مايل کول د فتې دی کسرې ته په تول قرآن شریف کښې زمونب په نزد یو ځای اماله راغلی ده په سوره هود کښې په لفظ د - ځېږیها چې په اصل کښې ځګړاهما و نو دلته الف یه ته مايل کولی شي او د یه حرکت د مجھولی یه عنوندی اداکېبې لکه ین په لفظ د قطری کښې چې اداکېبې.

شمسی او قمری حروف

خوارلس حروفو ته شمسی حروف وايئ چې هغه دادي:
ت ث ذ ر ز س ش ص ض ط ل ن.

نور خوارلس حروف دی چې هغوته قمری حروف وايئ چې په دې کلماتو کښې قمری حروف جمع شويدي. یخ خجک و خف عقيمه» د تعريف الف لام چې د کلماتو په سرکښې سراجي. د کو موکلماتو په سرکښې چې شمسی حروفوی هلتہ دالف لام د تعريف په دې شمسی حروفو کښې مدغم کېنې تکه والتين والرېتون والثمرات او د اسی نور او د کو موکلماتو په سرکښې چې قمری هلتہ لام د تعريف بنکاره وي

نه مدغم کېبىي تكە وَالْبَقِيَّةُ ، والغارمین ، والمحجّ ، والوالدات او -

دا سې نور .

علامه دشمسى حروفو شددى او علامه د قمرى حروفو سكون دى.

نون قطنى

کومه کلمه چى پە اخىركىنى بى تنوين وي او دېلى کلمى سره وصل شي
نود تنوين نەكسرى تەحرىكت ورکول كېبىي تكە عَلِيُّم بِن الْدِّينِ . شِيشَيَاْنَ التَّسَاءُّ
ھُمَّزَةُ بِن الْدِّينِ دغە تنوين تە پە دې وخت كېبىي نون قطنى وايى .^{۱۰}
دې تنوين تە دكسرى حركت ورکول كېبىي ھۆكە چى هرساكن تە چى
حرىكت ورکول كېبىي ھەنە بە دكسرى حركت وي پە غير دنون دجمع نە پە
نزو زموىن پى ھەنە تە دضى حركت ورکول كېبىي تكە عَلِيُّم اثَّنَيْنِ .

نۇوت ؛ خەنگە چى ستوري د قىرى (سپۈزى)، سەنگلاڭ كېبىي نۇھىلە
چى دقىرى حروفو سەلام د تعرىف بىنكارى كېبىي نۇھىلە ورتە قىرى حروف وايى . او خەنگە
چى ستوري د مىرسە نە بىنكارى كېبىي او پە شمسىي حروفو كېبىي ھەم لام د تعرىف
پىتېن ي (مەلخىم كېبىي) نۇھىلە ورتە شمسىي حروف وايى .

۱۰، قطن پىنى تە وايى تكە چى يوادىسىن) كېبىي پىنە كېپىو دلشي او سره
وصل شي (پىو مەند شي ، ھەدارىنگە پە دې نون سە دوھ كلمى سره وصل
كېبىي ھۆكە ورتە نون قطنى وايى .

دحرف تعریف

هغه او از چي د سيني خنه را وئي او په مقدر يا محقق مخرج برابر
شي هغه ته حرف وائي.

مقدار مخرج د مده حروفو مخرج دى او محقق مخرج د نور و حروفو
مخرج دى.

دقان مجید د ختم په موقع کبني سنت تکبير د قاري د پاره خارج
دلما نئه خنه د است دي چي خه وخت د اخري سپاري والفصحي سورة
ته و رسپري د سورة د تما ميد و سره و رسته د پي تکبير الله اکبر
و واي بيادي دبل سورة د پاره باسم الله و واي.

همدارنگه د هر سورة د تما ميد و و رسته د پي تکبير و اي تر
قل اعوذ برب الناس پوري داد قاري د پاره سنت دى.

تمت بالخير

خطاط: محمد مصدق شهير

پنځله نسخې تیارې کړي وي . لیکن د ابوجاتم سجستانو ^(۷)
 خڅه د اسی روایت شوی دی چه حضور عثمان (رض) تولی، هنسټي
 تیارې کړي وي چه د غو منطقو ته بی و استولی د هغو خڅه بی
 یوه مکې مختصې ته یوه شام او همدارنګه یوه یوه بی یمن، بھرین
 بصری، کوفی ته واستولی او یوه نسخه بی په مدینه منوره کې وساتله
 په حواله دفتح الباری جلد ۹، صفحه ۱۷.

هر کله چه حضرت عثمان خدا دی متعددو نسخو د تیار ولو خڅه
 دروسته هڅه تولی نسخې چه د مختلفوا اصحابو کرامو سره موجودې
 وي راجمع کړي اوله منځله بی لري کړي .

ددې لپاره چه درسم الخط او د پوره قرائتونو یوځای کول،
 ترتیب بی د سورتونو په اعتبار سره چې تول مصاحف یوشان جمع
 شي او په هغې کښې کوم اختلاف پاڼي نه شي د حضور عثمان (رض)،
 دې کاس او فوق العاده خدمت ته تول امته په درنه سترګه کوي
 تردې پورې چه تولوا اصحابو کرامو به د دې تائید او حمایت کولو
 لیکن فقط یوا نزې عبد الله بن مسعود (رض)، په دې باړه کې خله لبز
 عندي اختلاف کاوه .

په دې باړه کې د زیاتو معلوما تو د حاصلو د پاړه تاسې کولای
 شئ چه د حضر مولانا مفتی محمد شفیع مفتی اعظم پاکستان مفصل
 کتاب علوم القرآن مطالعه کړي .

حضرت علی (رض) فرمائې :

چې د حضرت عثمان، په باسره کې د تقصیر او د کوتاهی خه خبره
ونه کړئ ځکه چه په خدای، قسم دی چه دوې د قرانکریم په جمع
کولوکښې نرمونې د تولو په مشوره او موجود کئ دا کار سرته
په حواله دفتح الباری جلد، ۹، صفحه، هـ، .
رسولی دی.

د حضرت عثمان، د دی کارنامې خڅه ورسوسته امت پدې
خبره اجماع وکړه او متفق شول چه رسم الخط د قرانکریم دې
درسم الخط د حضرت عثمان، سره برابر وي او که چیرته
مخالف وي نو هغه قابل د قبول نه دې بلکه ناجا يې دې.
په همدغه ترتیب ټول مصاحف به د مصحف عثمان، په طرز
او طریقہ سره لیکل کیدل او په نزیاته اندائزه شایع شول لیکن تر
همدغه وخت پورې د قرانکریم نسخې د نقطواو اعراباتو د زور،
زین او پیښ خڅه خالی وي. نو په دغه اساس اهل عجمو وقه د قرانکي
لوسته نزیات سخت او مشکل وله کله چه اسلام عجمی ممالکوکښې
خوس او پراخ شو نو د دې خبری نزیات ضرورت و چه په
قرانکریم کښې دې نقطې او حرکات اطا فه شي داد دې لپا سره چې
ټول خلک په اسانۍ سره د قران پاک تلاوت وکړي. د دې مقصد
د پا سره پې مختلف اقدامات وکړل چه د هنې مختصر تاریخ په لاندی
ډول سره بیانیں ی.

په ابتداء کښې دا هله عرب یو د پا سره په قرانکریم کښې نقطې
او اعرابا ست کوم رواج نه وه لیکن لوستونکي د اسې

عادت و ه چه بی له نقطو او اعرا با تو خخه به بئ په لیکلو او لوستلو
 کښې کوم مشکل کار نه و ه د سیاق او سیاق (و سرندی و سروسته)
 په کومک سره د مشتبه حر و فو فرق به بئ په اسانۍ سره کولای
 شو خصوصاً د قرانکریه په معامله کښې خه داشتباه امکان ددې
 لپاره نه و ه چه د ده د حفاظت دار و مدار په کتابت با ندی نه دی
 بلکه ددې تعلق په حناظو پورې دی.

حضرت عثمان رض، به چه هر کله کومی زیاتی نسبې د قرآن پاک د عالم
 اسلام مختلفو برخوته استولی د هنې سره به بئ حافظ (فارسی) هم ليږد
 چه هغه ورته ولولی لیکن په دې پرخه کښې آکثره روایات مختلف
 دی چه په قرانکریم کښې د تو لو خخه مخکښې نقطې چا و ضعه کړي
 دی په بعضو روایاتو کښې ويک شوی دی چه دا کار د تو لو خخه
 مخکښې حضرت ابوالاسود ذؤبی رج، سرته رسولی.

په حواله د البرهان جلد د صفحه ۲۵۰ ..

د بعضو نور و علماء دوینا مطابق دا کار دوې د حضرت علی رضه
 د تلقین ماتخت و کړه . په حواله د صحیح الاعشمی جلد ۳ .. صفحه ۱۵۵ ..
 او حیینو ويلى دی چه د کوپی مکورنر زیاد بن ابی سفیان دا کار و کړو
 او په یوسروایت کښې دا سې هم ويک شوی دی چه دا کار حجاج بن یوسف
 د حسن بصری رج، او یحیی بن یحمر رج، او نصری بن عاصم لیثی رج
 په ذریعه سرته ورساواه .

په حواله د تفسیر قرطبي جلد ۱ .. صفحه ۴۶ ..

د ھینو سوره تونو ترجمه او تفسیر

ا- سُورَةُ الْفَاتِحَةُ ط

سوره الفاتحه مکی سوره دی چه وروسته د سوره مدّش
خخه نازل شوی دی په تلاوت کبني اوں او په نزول کبني پنځم
سوره دی . اوہ ایاتونه او یوه رکوع لري .

اوں په نزول کبني د سوره اقراء پنځه ایاتونه د (اَقْرَأَخْنَهُ تر
مَالَمْ يَعْلَمْ) پوری نازل شوی دی او پیا وروسته له دی خخه د -
سوره قلم (ن) ، قف وَالْقَلْمَه وَمَا يَسْتُرُونَ تراخره پوري يعني
دلومړی رکوع یو خوا یتونه او وروسته له دی خخه د سوره مزمول خو
ایتونه او خلوړ د سوره مُدَّثِرُخوا یتونه او پنځم په سوره فاتحه
کبني اوہ سهیان شویدی چه تفسیل په په لاندی په ولسره
بیانېږي .

- ذکرد نهمت دی تکه په رَبِّ الْعَالَمِينَ کبني معنی دا چه الله
تعالی چ، پالونکی دی د تمامو مخلوقاتو په مقتضی د حکمت بالغه سره
يعني هرشی لره هغه په تناسب سره تربیت او پروشر و رکوی .
- طمع د عطیت ده تکه په الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ کبني معنی دا چه دی
وسکونکی دروح د بدنه درنې دی هر مت نفس ته او درضوان د
جنت د دیدار دی خاص مؤمنا نوره يعني اميد واري د پيشکشي او د

بنو بني شيانو ده.

- ٣- ست فکر د عظمت دی یعنی فن کمر کول
په لو بعی د ادله جل جلاله کبني لکه په ملکه یتوماله آرین کبني
محنی داچه دی واکد نه درجی دتیا مت (در درجی دجزا) دی.
- ٤- خلوص د عبادت دی لکه په ایاک تَعْبُدُ کبني یعنی خاص تا
لره عبادت کرو.
- ٥- طلب د اعانت دی لکه په ایاک نَسْتَعِينُ کبني یعنی خاص له
تانه مدد غوار و په دې عبادت کبني.
- ٦- سوال د هدایت دی لکه په اَهَدِنَا الصَّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ کبني
ونبا یه مونږ ته لاره سمه صِرَاطُ الَّذِينَ أَنْهَمْتَ عَلَيْهِمْ لاره دھو
کسانوچه پيرن وينه کريده تا په هغوباندي یعنی مشرف کريدي
تا په اسلام باندي.
- ٧- اميد د عصمت دی په غَيْرِ الْمَخْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَالظَّالِمُونَ ط
پرته له لاري دھو کسانوچن چه په اخر کبني غصب کري شوي په -
هغوي باندي لکه یهود شوا او پرته له لاري دھو کسانونه چه
لغزیدلي دي لکه نصارى یعنی بنوئيد لى دی له لاري سمي
حُنْيِ.

د سوٽه فاتحی فضایل او خصوصیات

په قرآنکاریم کنبی دسوٽه افاتحی دیزیریات خصوصیات دی چه د
مثال په توکه به پی یو خود لته ذکر شی.

الن : دا چه قرآنکاریم د دې خننه شروع شوی دی.

ب : لمونع دعم له دې خننه شروع کیني.

ج : د نزول په اعتبار سره دا هم اول سورتچ دی چه مکمل نازل
شوی دی.

که خه هم حننی سورتونه له هنخی خننه مخکننی نازل شوی او د
کوموا صاحابو خننه چه منقول دی چه اول مانزل سوٽه الفاتحه
یعنی اول چه نازل شویدی سورتچ فاتحه دی د ټولونه مخکننی غالباً
د هغوي چه دا دی چه پوره سورتچ له دې نه مخکننی نه دی نازل
شوی بنائیں ی چه د دې وجھی نه ورته فاتحه الکتاب نوم ایسني
وی.

بله خصوصیت د دې سورتچ دا دی چه دا سورتچ له یوه حیشه حننی د
ټول قرآن مجید متن دی او ټول قرآن مجید د دې شرحه ده نو ددی
سبب نه د ټول قرآن مقاصد، ایمان او عمل صالح په دې کننی بند
دی او ددی دواړو سیانو ایمان او عمل صالح بنیا دی اصول په دې
سوره کننی بیان کری دی چه تفسیر روح المحتانی او تفسیر روح البیان
په دی باسه کننی تفصیلی بیان کړیدی نو په دې اساس د سورتچ فاتحی

نوم اُمُّ الکتاب اُمُّ القرآن په احادیثو صحیحه وَ کنبی ساغلی دی او سبع المثانی او قرآن عظیم هم په قرآن مجید کنبی ساغلی دی په حواله د تفسیر قرطبي.

یا د دې وجھی نه چه په دې سورۃ کنبی د هخه سری لله پاره چه د قرآن پاک مطالعه یا تلاوت شروع کوي یو خاص هدایت و سکری دی چه دې د آکتاب د خپلو تما مو و سنتیو خیالاتوا نظریاتو حنی خالی الذهن کری خالص د طلب د حق او رسمی لارسی طلب کولو د پاره دې لویی او گوری او د الله ج، خخه دې دادعاهنم غواصی چه د صراط مستقیم هدایت راته و کری.

رسول کریم صلی الله علیہ وسلم فرمایی دی:

چې قسم دې نرما په هخه ذات چه د هخه په قبنه کنبی نرما روح دی چه د سورۃ فاتحی تضییر (مثال، نه په تورات نه په انجیل نه په نبربوس او نه پخپله د) قرانکریم په بلخای کنبی په مثل د دې بل کوم سورۃ شته.

روایت د دې حدیث شریف بترمذی کری د ابی هریرة رض، نه روایت دی چه د احادیث حسن او صحیح دی او حاکم ویای دی چه صحیح دی په شرط د مسلم د مظہری نه.

رسول الله صلی الله علیہ وسلم فرمایی دی:

چې سورۃ فاتحه د هر مرض له پا ره شفاء ده.

روایت د دې حدیث بجهیقی کریدی په شجب الایمان کنبی په سنده صحیح د

مظہری له تفسیر خخته .

د سورۃ ناذکری یو نوم په حدیث شریف کبینی سورۃ الشفاء
هم راغلی دی . په صحیح البخاری کبینی په روایت د حضرت انس
کبینی ذکر دی چه رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلی دی :
چی دقرانکریم په تولو سورۃ نو کبینی لوی عظیم مترین
الحمد لله رب العالمین دی یعنی سورۃ فاتحہ . د قرطبی له تفسیر
خخته .

په صحیح مسلم کبینی یو روایت د حضرت ابو هریرۃ رضی خخته
د اسی نقل دی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلی دی چی
الله تعالیٰ چ، فرمائی :

لمونع یعنی سورۃ فاتحہ نہما او نہ ما بندہ په منع کبینی په
دو حصو تقسیم دی چه نیم یئی نہ مالپاڑہ او نیم یئی نہ ما د
بندہ لپاڑہ دی هنگه چه دی سوال کوی دی ته به و سکول کبینی
بیا نور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و فرمایلی :

چی کلہ بندہ و وائی الحمد لله رب العالمین ط نواۃ اللہ تعالیٰ چ
وائی چی زما بندہ نہ ما حمد بیان کرو او کلہ چه و وائی الرحمن
الرحیم ط نواۃ اللہ تعالیٰ چ، وائی چه نہ ما بندہ نہ ما تحریف او ثنا
بیان کرہ او کلہ چه بندہ و وائی ملکیک یوم الدین ط نواۃ اللہ چ
وائی چه نہ ما بندہ نہ مالوئی بیان کرہ کلہ چه بندہ و وائی ایاک
نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ط نواۃ اللہ چ، وائی چه دا نہ ما او نہ ما

د بنده په منځ کښي مشترک دي حکمې چه په یو طرف ثناد الله هج،
 ده او په بل طرف د بنده دعاهم ده او د دې سره داسي ارشادهم
 دی چه زما بنده ته هخه شي و کول کيني د خه شي چه سوال -
 کوي نوبیاچه کله بنده روائي **إِهْدَنَا الْقِرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ** تراخره پوري
 نوا الله تعاليٰ رايچي چه دا ټول نه ما د بنده لپاره دی او هغه ته به هغه
 شي و کول کيني چه د کوم شي سوال کوي.

په حواله د تفسير فظهوري.

او همدار نکه الله تعاليٰ جل جلاله فرمائی :
وَلَقَدْ أَتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ ط
 پاره ۱۱۴ سورة حجر ايه ۸۷ ..

ترجمه : په تحقیق سره ماتاته درکری دی او هایا تونه له هخه سوچو
 نه چه غږگه دی سورة فاتحه ده حکمې چه دوه کرته په مانځه کښي
 لوستک کيني او یاداچه دوه کرته نازل شویده ھيوکرت په مکه
 محظمه کښي بل کرت په مدینه منوره کښي .

سورة البقرة

دا مدنی سورة دی او، ۲۸۶، ایته دی په تلاوت کې دویم
 او په نزول کښي، ۸۷م، سورة دی پس له سورة المطففين خخه نازل
 شوی دی د دې سورة رکوع گانی، ۴۰۰م، کلماتئي، ۴۲۲۱

ترجیه : په تحقیق سره ادله تعالیٰ، احسان کریدی په مؤمنانو
باندی چه ددوی په منح کبني (په قوم ددوی) کبني یکی پیغمبر
راولینه ددوی له جنسه خخه چه لویی په دوی ایتونه دا الله،
او پاکوي دوی د شرك او کفر خخه او ورزده کوي دوی
ته کتاب دا الله تعالیٰ او زده کوي دوی ته علم او پوهه.

همدارنگه انحصرت صلی الله علیه وسلم به اصحابو ته یوانزی
الفاظ دقرا نکریم نه بنو دل بلکه د هنی مکمل تفسیر بهئ ورتہ
بیانلو. په کوم وخت کبني چه نبی کریم صلی الله علیه وسلم حیا
وؤ په دنیا کبني تر هخه وخت پوری د هر آیت تفسیر بیانلو او
دهنی پوره معلومات کوم مشکل کار نه وؤ. حکله چه اصحابو کرامو
ته به کوم مشکل پیدا شونو په حضور د نبی کریم صلی الله علیه وسلم
کبني بهئ عرض وکرو او هعنوی ته بهئ راجوع وکره نبی کریم،
به ورتہ د هنگه ایات پوره تفصیل او وضاحت بیان کرو لیکن د
نبی کریم، ص، له و فات خخه ورسوسته د اصحابو کرامو نریات
ضرورت د اسی وؤ چه تفسیر دقرا نکریم دی د یو مستقل
علم په صورت کبني محفوظ شي. له دی له امله چه د امت لپاره
دقرا نکریم د الفاضو سره سم صحیح تفسیرهم یادکری
تر خو چه د ملحد او گمراه خلکو لپاره په کی د تحریف خای پاقی
نه شي .

همدارنگه دی امت نو موسی وظیفه په دیره بنه او بنا یسته طریقی

او، ۲۵۵، حروف لری. په حواله دا بن کثير

دا مدنی سورت دی یعنی پس له هجرت نه په مدینه طیبہ کنبی
نازل شوی دی آکرچی په دې سورت کی بعضی ایاتونه په مکه معظمه
کنبی دحج په وخت کنبی نازل شوی دی مگر هغه هم په اصطلاح
د مفسر ینوسرة مدنی یا دیزی.

سورت بقره د قرانکریم دیرلوی سورت او په مدینه منوره
کنبی د تولونه اول د دی سورت نزول شروع شویدی او په
مختلف وختونو کنبی پی مختلف ایاتونه نازل شویدی تردی چی
د ربایا (سود) په باره کپی چی کوم ایت دی دا د حضرت محمد
صلی الله علیه وسلم په اخری عمرله فتحی د مکی معظمی خخنه
وسوسته نازل شویدی چی د بقری سورت د ۲۷۵، ۲۸۰،
پوری دی او دغه ایت کریمه چی:

وَاتَّقُوا يَوْمًا سُّرْجَحُوتَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ تِرَالَأَيُظْلَمُونَ پوری
چی د سورت بقری، ۲۸۱، ایت دی دا د قرانکریم بالکل اخری
ایت دی چه په سنه ۱۰، م دهجري او په ۱۰، د ذ الحجه په منی
کنبی نازل شویدی په کوم وخت کنبی چی حضرت محمد صلی الله
علیه وسلم د حجۃ الوداع د فرایضو په اداء کولو مشغول وو.

په حواله د تفسیر قرطبي

اوله دې حجۃ، ۸۰، یا، ۹۰، ورحی وسوسته دنبی کریم صلی الله علیه وسلم
رحلت د دنیا خخنه وشو یعنی د عالم دنیا خخنه لاس و اود المھی جبلالله

و حی سلسله د همیشه له پاره بنده شوه .

د سورۃ بقری فضایل

۱- داد قرآنکريم دیرلوی او په نه یا توا حکاموباندی مشتمل سوتچ دی .

۲- رسول کریم صلی الله علیہ وسلم فرمایی دی چې سورۃ بقرة لوئی حکله چې لوستل د دی سورۃ برکت او پرینبودل د دی سورۃ حسرت او بدنصیبی ده او اهل باطل په دی باندی تسلاط نه شي لری .

قرطبه د حضرت معاویه رضی الله عنہ خخنه نقل کړي دی چه پدې خای کښې د اهل با طلو خخنه مراد او مقصد جا د وکران او سلمزان دی مقصد دا دی چه د دی سورۃ په لوستونکی باندی د چاجادو او سحرن له چلینې .

قرطبه د مسلم خخنه په روایت دابوا ما مه با هلى سره .

۳- رسول کریم صلی الله علیہ وسلم فرمایی دین په ګورکښې چه سورۃ بقرة لوستل کېږي شیطان له هنځی خای خخنه لري تبنتی او مندوی وهی .

په حواله دابن کشیله حاکم خخنه

۴- رسول الله صلی الله علیہ وسلم فرمایی دی چې سورۃ البقرة سنان القرآن او ذرۃ القراء سنام او ذروا د هرشی اعلى او افضل ترینی حصې ته ویله کېږي .

۵ - د دې سورۃ دھرایت د نزول په وخت کښې به ۸۰، فرینټپی ددې
د جلب چه غالباً په پښتوکښې ورته ابدیکه، وائې له پاڼه و سره نازلیدلی.
په حواله دابن کثیرله مسند دامام احمد خخه.

او د ابی هریرة، رض، خڅه په یو حديث شریف کښې دا سې روایت دی چې
فرمائی : په دې سورۃ کښې دا سې یو ایت دی چه د ټولوا یتوند قران پاک
څخه بهتر او افضل دی چې هغه آیة الکرسی دی.
په حواله دابن کثیرله ترمذی خخه.

۶ - حضرت عبد الله بن مسعود (رض)، فرمایلی دی چې په سورۃ بقره
کښې، ۱۰، دا سې یتونه دی چې که چیرته پې د شپې ولوئی نوجنیات او شیطان
به په هغې شپې هغه کورته نه د اخليېنې او په خپله دې لوستونکی ته او
د دې اهل و عیال ته به په دې شپې کښې خه افت، مریضی، سرنج، غم او
دا سې نوس نا مناسبه شي ونه رسیبی. او که چیرته دا یتونه په لیونې
باندی وویل شي نو هغه به هم الله جلاله جو ہکري هغه ۱۰، یتونه
دادي : اول خلو یتونه په شروع د سورۃ کښې او بیا درې یتونه په
منع د سورۃ کښې یعنې آیة الکرسی اوله دې خخه و سوتنه د وکا یتونه
او بیا د سورۃ بقری په اخر کښې درې یتونه چه د یلله مافی السمواتِ
څخه تر فَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكُفَّارُونَ ط پورې دی.

۷ - د مضا مینو او مسايلو په اعتبار سره سورۃ بقری ته یو خاص
امتیاز حاصل دی .

ابن عسرې وائې چې ما د خپلو استا ذانو هغه او رسیدلی دې

چې په سورۃ بقرة کښي، ۱۰۰، امرؤنہ، ۱۰۰، نھی، ۱۰۰، حکمتونه او ر، ۱۰۰، خبرونه او قصص دی.

قرطبي او ا بن کثير.

نوهدا وجه ده چې حضرت عمر فاروق، چه کله سو رک بقرة د تفسیر سره ويئلو نود دې په تعلیم باندی ئې، ۱۲، کاله تیرکړل او حضرت عبد الله بن عمر، ده، د دې سورۃ په تفسیرو باندی، ۸، کاله تیرکړل.

په حواله د تفسیر قرطبي.

خرنگه چه مخکښي مو وویل چه سورۃ فاتحه د تول قرآن خلاصه ده د دې بنيا دي مضمون د رې دی

۱- د اللہ تعالیٰ ج، ربوبیت یعنی پروس د کاس د عالم کیدلو بیان.

۲- د دې اللہ تعالیٰ ج، مستحق کرھول د پاره د عبادت اوله دی

اَللّهُمَّ إِنَّمَا مَنْ حَمِّلَ لَيْقَةَ كَرْحَوْلَ لِيَأْتِيَ بِعِبَادَتِهِ.

۳- طلب د هدايت د سورۃ فاتحی اخري مضمون د صراط مستقيم

هدايت طلب کول دی او په حقیقت کښي تول قرآن پاک د دې ایات کریمه

په جواب کښي دی کوم شخص چې صِرَاطَ مُسْتَقِيمَ غواړي نو په قرانکړیم

کښي به ئې بیا موږي.

نو پیس په همدغه سبب ئې د سورۃ فاتحی خڅه ورسوته سورۃ

بقرة را وړوي دی مخکله چې د ذَلِكَ الْكِتَبُ خڅه ئې شروع کړي

نودې طرف ته ئې اشاره وکړه چې صِرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ یعنی هغه چې ته

ئې غواړي یا پې لټو پې حغه د آکتاب دی.

له دې نه ورسوته په دې سورۃ کښې اول د ايمان بنيادي اصول،
توحيد، رسالت، اخريت په اجمالي شکل سره او په اخر د سورۃ
کښې ايمان مفصل بيان کري دی او په منځنۍ حصه د دې سورۃ
کې هرې شعبه د زندگۍ عبادات، معاملات، معاشرت، اخلاق، اصلاح د
ظاهر او باطن په باسرة کښې د هدایات تو بنيا دي اصول او د هغې سره
زيات جزئيات بيان شويدي.

اللَّهُ أَكْبَرُ أَللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا رَأَى، أَللَّهُ يُوَحِّدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
دَاهْرَوْفَجَهْ دې سره د هغو، ۲۸، مقطعاً تون حروفه په
ابتداء (په سر) د نهمه ويشتون سوتون کښې راغلي دي د هغو
په غرض متقدّ مينو سکوت کري دي او داسيې ويلى دي چې
ما يَعْلَمُ تَائِيَّةً وَيَلِهُ إِلَّا اللَّهُ .

معنی داچه نه پوهينې په معنی داول سرد سورۃ چې د غله مقطعه
لوري مکر پوهينې يوا الله پاک په معنی د دې .

سره له دې چه متاخرينو په کښې قسم قسم تاً و یلات کړیدي
نوخوک واي چه دا آسماء دی د الله تعالیٰ ج، حکمہ چه حضرت
علی کرم الله و جمہله به ويلى چې یا کمھی عص یا حم حمسه او
ابوبکر صدیق رضي الله عنه به ويلى :

لِكُلِّ كِتَابٍ سِرْ وَ سِرْ أَللَّهِ تَعَالَى فِي الْقُرْآنِ أَوْ أَيْكَ الْسُّورَ . او
حضرت على رضي الله عنه به ويلى :

إِنَّ لِكُلِّ كِتَابٍ صِفْوَةً وَ صِفْوَةً هَذَا الْكِتَابُ حُرُوفُ التَّهْجِيَّةِ

او وویل داود نروی دابی هند پوښته بی وکره د شعیبی حنفی
 د سر الفاظود سورتونو شعیبی لاته وویل چه ای داود
 ایت لکل کتاب سرخ و ایت سر القرآن فواجع السور فد غهها سبل
 ماسوی ذاکر.

بیشکه د هر کتاب یو پیتی مرنوی او پیتی لان د قرانکریم سر
 الفاظ د سورتونو دی پس پریزد ه دا خبری نوی پوښتنی کوه.
 وقال ابن عباس رضی الله عنه فی که یعنی ایت ایت
 عباس رضی، په باسره د دی حر و فوکنې کاف د کافی نه، هادها دی
 نه، یا د حليم نه، عین د علیم نه او صاد د صادق نه.
 په حواله د تفسیر مدارک او معالم التنزيل.

خوک وائی چه دا آسمادی د قرآن عظیم الشان لکه چه د اسی وله
 شوی دی الری کتب انزلنہ او الری کتب احکمت ایشہ
 خوک وائی چه دا اسماء دی خپلو خپلو سورتونو لکه د اسی
 ویل شویدی الم تلک آیات الکتب الحکیمة
 او خوک وائی دا اشارات دی دی کلام تو ته ألف اشارات
 دی لفظ د افله، ج، ته، لام اشارات دی لفظ د جبرا ایل امین
 او میم اشارات دی لفظ د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم ته یعنی
 داقران نازل شویدی له طرفه د افله، ج، په واسطه د جبرا ایل
 امین په حضرت محمد صلی الله علیه وسلم با ندی.
 او خوک وائی چه دا اسراز دی په منج د خدا، ج، او حضرت

محمد، حکمی بل هیچجا ته معلوم نه دی.

خوئ وائی چه دا اسماء دی دھروفو لکه الفچه نوم د اَرَأَيْ ، لام
نوم د لَكَ او میم نوم د مَنْ نو دا اسماء ایسندل شوی دی په
سروینود دی سوستونو کبئی له پاره دخو خو فا ید و چه هر کیوه بیُ
دلالت کوی په اعجاز دقران کریم باندی.

فاید ۵ :

پوه شه او حاصل د خبری دادی چه رب العزت جلّ شانه پس له حر و فو
مقطعاً تو خخه، ۱۹، ایا تونه سالیز لی دی چه هغه د ذَالِكَ الْكِتَبُ خَنَّه
شروع او د عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ط پوری دی.

۱- آیت کریمه په باره د حققت دقران مجید کبئی دی هغه دادی:

ذَالِكَ الْكِتَبُ لَا يَرِبُّ فِيهِ هُدًى لِمَتَّقِينَ ط

ترجمه: داقرآن پاک چه دی نشته هیچ شک په ثبوت او په احکما موددی
کبئی او راهنمای (لاس بنوونکی) دی پرهیز گارا نولره. او دوه -

ایا تونه په بیان دا هک اسلامو مؤمنا نو کبئی دی چه هغه د :
الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْعِيْنِ وَيُقْرِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَأَيْنَهُمْ يُنْفِقُونَ لِ
يعنی باوسکوی دو په نادیده په وحدت، رسالت، قیامت، حشر
حساب، په جنت او په دونخ او کذا سی دوی ملونج سره له رعایته

د هخوی تلو حقوق و چه په کتا بونو کبئی بیان دی.

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ حَوْلَ الْأَيْمَةِ
هم یوْقِنُونَ ط پوری دی.

اویو ایت کریمہ په نتیجہ ددو پی کبni یعنی هغه هم په باره د مؤمنانو کبni
 دی د اُولِئَكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ط پورپی
 چه دا ، ۱۸ ، ایاتونه دی په غیر د اول سرایت نه چه په باره د خلوس و
 طایفو کبni بیان شوی دی چه هغه مؤمنان دا هل اسلا مودی چه په دوهم
 ایت کبni بیع ذکرو شوا و مؤمنان دا هل کتابو دی چه په دریم ایت کبni بیع
 ذکرو شو تکه عبد الله بن سلام رضی الله عنہ او د هغه ملکری شول
 او دو ۵ ایاتونه په حق د کافرانو او په عاقبت ددو پی کبni دی چه د
 إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ خَخْه تر عَذَابٌ عَظِيمٌ پورپی او باقی
 د ۱۳ ، ایاتونه په حق د منافقانو او په مثالونو د هغوئی کبni نازل
 شوی دی چه د وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَ بِاللَّهِ خَخْه تر
 عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ط پورپی دی .

سُورَةُ الْفَيْل

دا مکی سورۃ دی پنځه ایا تونه اویوه رکوع لمری په تلاوت کبni (۱۰۵)
 او په نزول کبni ، ۱۹ ، سورۃ دی چه پس د سورۃ الكافرو خخنه
 نازل شویدی . د دی سورۃ سربط د ما قبله سره یعنی د مخکینی سورۃ
 سره په مخکینی سورۃ کبni شجر (شورنہ) و ه کومو خلکو چه پنځیل
 ځان کبni د اله تعالی ج خخنه د سرکشیه صفتونه پیدا کړی وو سکشانو
 خلکو ته په دی سورۃ کبni تخفیف د نیاوي ورکوی .

ددی سوٽه دعوی (مقصود) : تخفیف دنیاوی او نزجر یعنی په دنیا
باندی غره کیدل او فخر کول .

ددی سوٽه خلاصه : په دی سوٽه کبپی تخفیف دنیاوی او نزجر په
رایا دلو دهخه مثال او واقعی کومه چه د اصحاب الفیلو یعنی د فیلانو
دخاوندانو سره شوی وہ او نزجر په مقابله کولو د مرکز د وحدانیت
دارالله تعالیٰ ج، سره چه بیت اللہ شریف دی .

امتیاز یا نتیجہ ددی سوٽه

په دی سوٽه کبپی واقعه د هلاکت دخاوندانو د فیلانو ده .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع په نامه دارالله ج، چه دیر نزیات مهم بان او دیر نزیات رحم والا دی
الْمُهَرَّكِيْفَ فَعَلَ سَبَکَ بِعَاصِبِ الْفَئَلِ ۝
ایانه وؤلیدی تا یانه پی خجوچه خرنگه کارکری وؤرب ستاله -
خاوندانو د فیلانو سره .

الله يَجْعَلُ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ۝ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا بَأْيَلَهٗ
ایانه وؤکرحوی هغه مکر د دوی، په حق د نزو ده کعبی بلکه
کرحوی پی وہ فِي تَضْلِيلٍ په کمراھی زیانه بطلان کبپی
یعنی په هلاکت کبپی وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا بَأْيَلَهٗ او را دوی
لینل په دوی باندی مرغان د لی د لی توکی توکی .

تَرْمِيْهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّنْ سِجِّيلٍ ۝ چه دیشتل پی هخوی په کانو سره
چه له ختنو په اور پخو شوی و خخه جو سر شوی وؤ .

فَجَعَلَهُمْ كَعَصِيفَ مَا ءَكُولِ ۝ يَعْنِي نُو وَيْ كِرْخُول دَخْلَه لِبِنْكَر پَهْ شَان
د وَبِنْو شَوْلِي شَوْلِي پَا يِمَاكَ كِرْ شَوْلِي .

سُورَةُ الْقُرْيَشِ

دا سورۃ مکی دی خلوں ایته او یوه رکوع لری په تلاوت کبني
۱۰۴، ۲۹، سو رک دی ورسو ته د وَالَّتِيْنِ لَه
سو رکه خلخله نازل شویدی .

ربط ددی سورۃ د ما قبل سره : په مخکنی سو رکه کبني نرجس
(مزونه) وہ د هغوخلکو لپاره چه دا الله تعالیٰ، ج، دکور (بیت الله
شريف)، دوا نولود پاره ئی لبندکر د فیلانو او فوحوونه برابر کهی
او راوستی وئ . او په ددی سورۃ کبني نرجس د هغوخلکو د پاره
چه دوی دا الله تعالیٰ، ج، کور او دا الله تعالیٰ، ج، د وحدانیت مرکز
ددنالله پاره پرین دی (دوی د خپلو گتو تجارتونو پسی گرخی
او دا الله تعالیٰ، ج، عبا د تخفافه، بیت، خوشی یوازی پرین دی) .
ددی سورۃ خلاصه : حمد ارنکه سرتنه او نرجس دی په پرینبو-
دلو د مرکز د وحدانیت دا الله تعالیٰ، ج، سره او ترکیب او مینه -
پید آکول دا الله، ج، د وحدانیت سره تر خوچه دا الله تعالیٰ، ج، سره
تعلق او مینه نریاته او د دنیا سره اس تبا ا او مینه مکه شی .
امتیازات یا نتیجه ددی سورۃ : سا په یا دکول د حالات تو د

سرته ورسوله ارادو سهم دا خبره بلا خوفه ده چه دا الله تعالیٰ،
 دا خری کتاب یوانسی الفاظ محفوظاً نه دی بلکه ددپی صحیح تفسیر
 او تشریح هم محفوظاً دی چه دا خضرت صلی الله علیه وسلم او دهنی
 دندایانو اصحابو کرام خخه نرمونب تر وخت پوری را ورسیده.
 خلاصه دکلام داده چه اول خود تفسیر دعلم مَا خذ پخپله
 قرانکریم دی . حمدارنگه پیر کرت داسی شوی دی چه دکوم
 ایت خخه خبره عجل و ه او تشریح پی عنسبتل شوی نویه
 پخپله په قرانکریمه کبني دهی مفهوم واضح شوی دی مثلاً
 په سورت فاتحه کبني ددعه اپه ذکر کبني داجمله موجوده ده
 چه إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ددپی جواب په صِرَاطَ الَّذِينَ
 آتَحَمْتَ عَلَيْهِمْ حمدارنگه دا نعمت عَلَيْهِمْ تفسیر په بل ایت کریمه
 کبني داسی بیان شوی دی لکه: فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ
 عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشَّهِدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَ
 وَحَسْنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا ط پاره ۵۰، سوره النساء ایه ۴۹.

حمدارنگه محترم مفسرین کله چه دکوم ایت تفسیر کوي
 نو د تولو خخه دعنه داکدری چه ددپی ایات تفسیر پخپله
 د قرانکریم په کوم خای کبني موجود دی یا نه دی که چیرته
 موجود دی خو هم هغه دلیل ورته پیش کوي او که نه وي
 موجود نو د نبی کریم صلی الله علیه وسلم د ارشاد است
 موافق دهی تفسیر او تشریح بیانوی .

قریشو:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَهْلُ الْعِلْمِ وَالْكَمَالِ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ أَمَنَ الْخَوْفَ
وَالْجُوْعَ أَهْلَ الْحَرَمٍ . الرَّحِيمُ الرَّحِيمُ خَصَّ أَهْلَ التَّوْحِيدِ مِنْهُمْ
بِدَوَامِ النَّعْمَ .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا يَلِفْ قُرَيْشٌ ① إِلَّا فِيمَ رَحَلَةَ الشَّتَاءِ وَالصَّيفِ ②

له جمته دانس او الفت دقریشو دمل سره مینه او محبت ددوی

په سفر داوسی کښی پمن ته او په سفر داوسی کښی شام ته هر کال ډ

فَلَيَعْبُدُوا رَبَّهُمْ هُنَّا الظَّالِمُونَ

نویسنده‌ای چه بندگی و کری دوی سب ددی کوھتی (کعبی مبارکی ته).

الَّذِي آطَعَهُمْ مِنْ حُجَّةٍ ⑤

بغه رب چه خواره ئى و سکرى دى دوي ته په لوپى كېنى

وَأَمْنِهِمْ مِنْ خُوفٍ ⑤ اوامنی و کری دی دوی ته دخوی

و پیری خنده .

سورة الماعون

د الماعون سوره سو و مبني دسي اي اتونه مكت او نور بني مدنی
دي، ۲، اي اتونه او يوه رکوع لري په تلاوت کبني ۱۷، او په نزول
کبني، ۱۷، سوره دی و سوسته د التکاشرله سوره خخنه
ناشرل شویدی.

ددی سورة سبط دنگلینی سو ره کسره : په مخکینی سو ره کبني نجر
 او رنه و ده غولکو لپاره چه د الله تعالیٰ ره ، د وحدانیت مرکز
 چه بیت الله شریف دی په بینی وو د دنیالپاره په دی سو ره کبني
 ده غوی او صاف قبیحه یعنی ده غوی بدترین صفتونه بیانوی .
 ددی سو ره دعوی نجر او رنه هخه چالره چه په هغوي کبني
 او صاف قبیحه وي .

خلاصه ددی سو ره : نجر ، سنه او بیان دی په دی کبني د
 شپن و او صافو قبیحو .

نتجه امتیازات : او صاف قبیحه بیانوں .

بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي حَفَظَ حُقُوقَ الْيَتَمَى وَالْمَسَاكِينَ الرَّحْمَنِ
 الَّذِي نَرَجَرَ الْجَمِيعَ عَنِ التَّكْذِيبِ بِاللَّدِيْنَ طَ الرَّحِيمِ الَّذِي
 خَصَّ بِالْأَعْمَالِ الْحَسَنَةِ أَهْلُ الْيَقِينِ ط
 بِسْمِ اَللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ط

شروع کوم په نامه دا هله جل جلاله چه خور مهر بان او نهایت حرم والا دی .

أَسْعَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِاللَّدِيْنِ ط

ایا وینی ته هغه خوک چه دروغ وائی په ورجئی د جزا ، قیامت ، او په اسلام باند
 فَذَالِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ ط

(نوکه بئی پیژنی همدغه) همغه خوک دی چه رهتی یتیم پلاس منی په ساتلو
 سختو سره .

وَلَا يَحْضُّ عَلَى صَعَامِ الْمَسْكِينِ ط

او مینه نه کوي پخپله او نه تيزوی ا هد ا ولاد خپل او نه نور خلک په ورکولو

د طعام مسکین لره حکه چه اعتقاد نه لري په جزا با ندي.

علماء کرام وائي چه دا سرو مبني آيتونه په حق د کافرانو کبني دي او دا وروستي
ایا تونه په حق د منافقانو کبني راغلي دي.

فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّيْنَ طَ الَّذِيْنَ هُمْ عَنْ صَلَاةِهِمْ سَاهُونَ ط

پس هلاكت افسوس باكنده ده په دوزخ کبني د پاره دلو نجع کوونکو، هغه کسان چه دې
دلونځونق يا (ملائمه، خپل خخه بې خبره او غافله دې) په خپلوا وقاتوا و ادا ابو
سره پئي نه اداء کوي).

الَّذِيْنَ هُمْ يَرَأُونَ ط

هغه کسان چه دوي سيا کا پکوي په عمل خپل کبني سبود نه کوي خلکو ته د
پاره د صفت کولو په دوي با ندي او نه پئي اداء کوي په پته کبني ځانته حکه
چه دوي پئي واجب نه کبني.

وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُوتَ ط

او منع کوي دوي سامان، اسباب د معاونت د امداد يود بله سره
دابن مسحود، رض، خخه روایت دې چه ماعون هغه شيامو ته وائي
چه غونبني شي په مينځ د خلکو کبني که د یک، خمشر، تبر، لور، یوم، بيله،
ستن، قينچي غليل او داسي نور.

دبې بې عايشي، رض، خخه روایت دې چه ماعون او بهه او س مالکه

او دا سی نور شيان شول.

سورة الكوثر

د الکوثر سورة مکی دی دری ایتونه اویوه رکوع لری په تلاوت کبی، ۸۰، سورۃ دی او په نزول کبی، ۱۵، سورۃ دی چه وروسته د سورۃ والعاد یات له سورۃ خخه نازل شویدی. ربط او تعلق د دی سورۃ د ما قبل (مخکینی) سورۃ سره په ما قبل یعنی مخکینی سورۃ کبی او صاف قبیحه د مکذ بینو بیان شول، په دی سورۃ کبی د هغنوی خلاف نیک او صاف په ما قبل کبی و فرمایه چه دا د دین د بنمن دی، په دی سورۃ کبی د هغنوی د شکست او ناکامی طریقه بنایی.

دعوی مقصد د دی سورۃ اصول د شکست د دبنمنانو د دین او د پیغمبر ملی اللہ علیہ وسلم دی.

ددی سورۃ خلاصه دری اصول او د هغنوی یوه نتیجه او دوک ابشار تونه او دوک حکمونه یوه نتیجه د شکست د دبنمنانو د اسلام سُمِّ اَللَّهِ الَّذِي لَا حَدَّدَ لِفِيضَانٍ فَضْلِهِ ، اَرَّحَمَنِ الَّذِي عَمَّ حَكْمَةً فَلَا تَرَدْ لِأَمْرِهِ اَرَّحَمِ الَّذِي حَسَّ حِزْبَهُ بِالْاِعْتِصَامِ بِحَبْلِهِ
سُمِّ اَللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع په نامه د اللہ تعالیٰ جل جلاله په دیرنیات مهربان او سهم والا دی
اَنَا آَغْطِيَنَاكَ الْكَوْثَرُ

بیشکه درکری مومن تاته کوثر (دیر خیر یا ویاله یا حوض په چنت کبی).

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَاخْرُجْ ۝

نې لەونىخ كوه د پاره د سب خپك يعنى حىشىسە كىدا سەھ لەونىخ خالص -
خدايىچىز لە د پاره د شەكر پە نەمەتلىق د خدايىچىز، حۇكىھە چە لەونىخ
جا مەج دى قىسمۇن د شەكر لە چە شەكر پە شەبە، ايندا مۇنۇ اوپە سەھ باندى
دى او قىربانى كوه لپاره د خدايىچىز، خپك اوپىن چە بەھتر پە مالۇرىن دەھىبىو
كىنىي دى او تصديق بىئى كىرە پە مەحتاج باندى او قىربانى و كىرە پە نامە د
خدايىچىز، پە خلاف د بىت پەستانق چە ھەغۇرى پە نامە د بىت خىراتۇنە
وركويى -

إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الَّا بُتَرْ ۝

بېشىكە د بىمنى سەتا حەممە دى بى بىنیا دە او لە ھەرە خىرە منقطع ط

سورة الكفرون

دالكفرون سورۃ مکیت دى ، ۴ ، ایتونە او يوه سەركۈزۈ لرى پە
تلاؤت كىنىي ، ۱۰۹ اوپە نزول كىنىي ، ۳۱۸ سورىڭىدى ورسوتى د
الماعون د سورۃ خەخە ئازىل شويدى .

سېط ، تعلق ، ددى سورۃ د مەنكىيى سورۃ سەرە پە ما قبل كىنىي اصول
د كاميا بىر او فلاح بىان شول پە دې سورۃ كىنىي حكىمە كوي پە بىزازىچى د -
مشرڪانو ھەنلى .

ددى سورىت دعوى : قطع كۈل د تعلقات تو د خدايىچىز د دېبىمنا نوسرة .

ددی سو-ت خلاصه : اعلان کول په بیزاری د مشرکانو او رد کول
په دولر و اقسامود شرک بازدی .

امتیازات یا نتیجه د دی سو-ت : اعلان په بیزاری د مشرکانو چنی
په هرمه ز مانه کبني او په هرمه طریقه غیر شرعیه کبني .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ أَكْبَرُ
أَنْ تَقْدِرَ حَقَّ قُدْسِهِ، أَلَّرْحَمِ الَّذِي
عَمَّ بِرَحْمَتِهِ وُجُوبَ شُكْرِهِ، أَلَّرْحَمِ الَّذِي بَرَّءَ أَهْلَ وَدَهِ مِنْ
مُنْكِرِيَّةٍ نَهْقِيَّهُ وَأَمْرِهِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ۝

و وايه اى محمد صلي الله علییسلیه چه اى کافرانو
لَا أَعْبُدُ وَ مَا تَعْبُدُونَ ۝

نه کوم زه في الحال عبادت د هنخه شي چه تاسی په عبادت کوي (اى کافرانو چي
بنان دي) .

وَلَا آنْتُمْ عَبْدُونَ مَا أَعْبُدُ ۝

(اونه په تاسی (اى کافرانو في الحال) عبادت کوونکي د هنخه ذات چه زه په عبادت کوم .

وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ ۝

او نه يم زه عبادت کوونکي (په وروستي ز مانه کبني) د هنخه شي چه تاسی په
عبادت کوی راي کافرانو) .

وَلَا آنْتُمْ عَبْدُونَ مَا أَعْبُدُ ۝

او نه په تاسی (اى کافرانو په وروستي ز مانه کبني) عبادت کوونکي د هنخه ذات چه په

زهئی عبادت کوم (چې الله چیلله دی) .

لَكُمْ دِيْنُكُمْ وَلِيَ دِيْنِ

تاسی لره دین ستاسی دی (د شرک، او مالره دین (د توحید اسلام، حما دی.

سورة النصر

د التّقى سورۃ په (منا) په حجۃ الوداع کښی نا شل شویدی او په مدنی سوستونو کښی حسابیونی په تلاوت، ۱۱۰، سورۃ دی او په نزول کښی، ۱۱۴، سورۃ دی چه وروسته د سورۃ التّوبه خخه نازل شویدی .

ربط او تعلق ددې سورۃ د ما قبل سره په ما قبل کښی پئی و فرمایل چې قطع تعلق وکړی د دې بمنا نو د اسلام سره . په دې سورۃ کښی بشارت او شیری دی په فتح او نصرت سره په مقابله د دې بمن کښی .

ددې سورۃ دعوی : بشارت له پاره د مو منانو په فتح او نصرت سره .

ددې سورۃ خلاصه : په دې سورۃ کښی د دې بشارتونه او درې حکمونه بیان شوی دی .

امتیازات (نتیجه)، بشارت په فتح او نصرت او په کثرت د مسلمانانه .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ نَوْرًا لِّعَالَمَةِ بِيَعْثَةِ الرَّسُولِ الْكَرِيمِ . أَرَّحْمَنِ

الَّذِي يُدْخِلُ أَفْوَاجًا مِنَ النَّاسِ فِي الدِّينِ الْقَوِيمِ . الرَّحِيمُ الَّذِي خَصَّ
حِزْبَهُ بِالنَّصْرَةِ وَالْفَتْحِ الْعَمِيمِ .
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِذَا جَاءَ نَصْرًا لِلَّهِ وَالْفَتْحُ ۝

مله چه راشی نصوت مرسته دا الله تعالیٰ جل جلاله او فتح د مکی.

وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۝

او ووینی به ته خلق چه ننزوئی به په دین دا الله تعالیٰ جل جلاله کښی فوج فوج دې پې

فَسَيِّحٌ بِحَمْدِ سَيِّكَ وَاسْتَغْفِرَةً ط

پس تسبیح یعنی پاکیه وایه سره دحمد شنا درب خپل او مفترت بخښنې غواړه له
ده خڅخنه دکنا هونځ د اُمت یا خپل لپاره د ماتید و دنفس او قصر د عمل.

إِنَّهُ كَانَ تَوَاَبَأْ ۝

بیشکه چې د غه ا الله تعالیٰ جل جلاله تله دی بنې توبه قبلو ونکی د مستخراښو
کنه هکارانو . یعنی ته ای محمد ﷺ خپل ځان او خپل اُمت ته (استغفار
وایه بیشکه چې د غه ا الله تعالیٰ جل جلاله دی تله توبه قبلو ونکی .

سُورَةُ الْمَهْبَبِ

د اللَّهُب سورة مکی دی، ۵، اياته او یوه رکوع لری په تلاوت کښی
۱۱۱، سورتکه او په مزول کښی، ۳۶، سورتکه دی چه ورسوسته د الغافحة
له سورتکه خڅخه نازل شویدی .

ربط ددی سوره دماقبک سره : په ما قبل کښی بشارت وو په فتح او .
 نصرت سره په دې سوره کښی بشارت دی په هلاکت د دنبمن سره .
 دعوی مقصد ، بشارت په هلاکت د دنبمن سره .
 ددی سوره خلاصه : تخویف دنیاوی هغه کسانوته چه ابو لهب
 غوندي کارکوي او تخویف اخروي .

امتیازات یا نتیجه : دعا د شریه ابو لهب او په بنجھه د هغه .
 بِسْمِ اللَّهِ الْجَبَّارِ الْمُتَكَبِّرِ، أَلَّرَحْمَنِ الَّذِي أَحْسَنَ الْقُرْيَشَ
 بِيَعْنَى رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ طَ أَلَّرَحِيمِ الَّذِي تَحْمِلُ أَوْلِيَاءَهُ مِنْ
 مَنْ كَيْدِ الظَّلَمِينَ ط
 بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط

شروع کوم په نامه د خداي جل جلاله چه خود مهربان نهیں سرحم والا دی
 تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَ تَبَّ ①

مات یا هلاک دی شي دواړه لاسونه د ابی لهب او په خپله دی هم هلاک شله .

مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَ مَا كَسَبَ ②

دفعه به نه کري دغه هلاکت له دغه ابی لهب خخنه (ا صلی مال دده) او هغه چه ده
 کته وو يعني اولادي ، يعني مال ، اولاد ، وجاهت ، عنزت او لوپي هیچ یوه (ابی
 لهب) له هلاکته خخنه و نه خغوره .

سَيِّصَلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ③

زندی چه ننه به وئي (ابی لهب په قیامت کښی) په اور خاوند د طبلو کښي .
 تقسیم : يعني درسته له مرکید لو خخنه (ابی لهب ته) سخت ملي لړونکي

اوه س سیدونکی دی بنا ئی په دی منا سب قراتکریم د عبد العزیز کنیت
 د اسم «ابی لمب» ایښی وي. په د نیا کنیت هغله ته ابی لمب حکم و یلکیده
 چه د هغه د مخ باړخوکان . ا نکی «که داوم ځلیدل مکر قرانکریم دا
 راوښودل چه دی د خپله اخزني انجام د اعتبا رس له پلوه هم د ابی لمب» د
 دیلو وړدی .

وَ امْرَأً تُهُدُ

اوسته به وئی، سبھه د هغه (ابی لمب)، چې اُم جمیله نومیده او ورته
حَمَّالَةَ الْحَطَبِ

په د اسی حال کنیت چې بامراوړ ونکی به وي د خسورد دونج)
 فِيْ جَيْدِهَا حَبْلٌ مِّنْ قَسَدٍ
 حال داچې په غاره د دی کنیت رسیده له مضبوطه رسیرو پو تکو د خرامو
 خخه جوړه شوید ۵.

د اخلاص سورۃ

د اخلاص سورۃ مکیت دی خلوه ایتونه او یوه رکوع لري په تلاوت
 کنیت، او په نزول کنیت، سورۃ دی چې وروسته د
 النَّاسُ د سورۃ خخه نازل شویدی .

بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي هُوَ الْأَحَدُ الصَّمَدُ ذُو الْجَلَالِ، ذُو الرَّحْمَنِ الَّذِي أَفَاضَ
 عَلَى جَمِيعِ خَلْقِهِ عَمُومَ الْأَفْضَالِ أَرَّحِيمُ الَّذِي خَصَّ أَهْلَ وَدِهِ

البته په حد يشو کښې به هم د قوى، صحيح، ضعيف او موضوعي روایات موجود وي نو فلجهذا محقق مفسرین به ده ځني پوره خیال او فکر ساتي . د ضعيف او موضوعي روایات په خلاف به د قوى او صحيح روایات توکوشش کوي .

په حقیقت کښې دا معامله پیره نازکه ده په دې معامله کې قدم ایښو دل د هغونه خلکو کار دی چه هغوي خپل عجمونه د دغه علو چولپاره صرف کړي یدي .

د وحی کاتبان

چه هغوي په نامه د ڪتابُ الْوَحْيِ سره یاد یېنې . د وې عغه خلک دی چه نازل شوی ایت شریف به پې په امر د حضرت محمد (ص)، سره لیکلو .

بعضی مبارکان د کاتبانو د وحی ځنی په بنار د مکیٰ محظمه کښې دا بتداء د بحثت د بی کریم صلی اللہ علیہ وسلم خخه تر وخته د - هجرت پورې په دې مقد سه و ظیفه شغل لرلو او بعضی له دوې خخه قروسطه د هجرت نه په مدینه منوره کښې افتخار ددي مبارکې و ظیفی لرلو .

عغه کاتبان چه په مکه محظمه کښې وود هغوي نو منه دادي . حضرت ابوبکر صدیق (رض)، حضرت عمر (رض)، حضرت عثمان (رض)، حضرت علی (رض)، حضرت عبدالله بن ابی سرح رضی اللہ عنہ

بِالْإِخْلَاصِ لِمَنْ لَيْسَ لَهُ مِثَالٌ

ربط دې سوچ د ما قبل سره په ما قبل کښې بشارت وو په -
هلاکت د دنبمن په دې سوچ کښې رخت ورکول دي لپاره د وحدانیت
د اللّه تعالیٰ، ج، سره .

ددې سوچ دعوی : دا للّه تعالیٰ، ج، وحدانیت بیانول .
د دې سوچ خلاصه : په تولو فرقود مشرکانو باندی سرکول دي که یهودیا
دي که عیسیویان که نور کفار او مشرکان دي .

امتیازات یا نتیجه ددې سوچ : بیان د اخلاص په وحدانیت دا للّه تعالیٰ
او مخالف کيبل د هر قسم شرک او کفر خخه .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط

شروع په نا مه دا للّه تعالیٰ جل جلاله په خواهر بان دير سرحم والا دی .
قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ①

ووايه ای حمد من دویته شان دا دې چې اللّه، ج، یو دی رپه ذات او صفات خپل کښې) .
أَللّهُ الصَّمَدُ ②

الله جل جلاله بي پروا دی (الله ته هر شي احتياج دي) .

لَمْ يَلِدْ ط

نه یې نزین ولی هيڅوک .

وَلَمْ يُوْلَدْ ل

او نه نزین ولی شوی دي (الله هيچا نه) .

وَلَمْ يَكُنْ لَّهُ كُفُوا أَحَدٌ ③ او نشتہ دغه اللّه، ج، لره برابرا فسيال هيڅوک له

سورة الفلق

د الفلق سورة مکتی يا مدنی دی، ۵، ایتونه اویوه رکوع لری په
تلاوت کنېي، ۱۱۳، او په نزول کنېي، ۲۰، سورة دی چەلە وروسته
د الفيل له سورة خخە نازل شویدى.

**بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي فَلَقَ الْحَبَّ وَالنَّوْى أَرَحْمَنُ الَّذِي سَبَّ أَهْلَ الْأَرْضِ
وَالسَّمَاوَاتِ الْعُلَى الرَّحِيمُ الَّذِي وَقَى مِنْ شَرِّ الْمَخْلُوقِ أَهْلُ التَّقْوَى.**

ربط دې سورة د ماقبل سره د دواس و سوس تونو په ما قبل کنېي
خزانە د وحدانیت دا دلله تعالی ذكرشوه په دې سورة طریقه بشائی
د ساتلود خزانې.

دعای مطلب د دې سورة، پناھ غوبنتل په رب العلمین سره
لپاره د ساتلود خزانىو.

ددې سورة تخلصه: حکم په پناھ نیولو سرة په دلله تعالی،
او په یو صفت پاپندى درب او بیان د دریوشونو. بیان
د دریوشونو خصوصاً د حسد بیان.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شروع کرم په نامه دا الله جل جلاله چە خورا مهربان او دير سهم والا دى.

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝

دوا به راي حمد، ۲۰، پناھ غواهوم په سب د صبا خير و نکى د تيارى با مندى.

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝

له شره د هغه نه چې پیدا کړي ئې دی له ضر ناكو شبابو خخه.

وَمِنْ شَرِّ عَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۝

اوله شره د تیارې شپې کله چه تیاره خپله خوره کړي تو له تیاره شي.

وَمِنْ شَرِّ النَّفَثَاتِ فِي الْعُقَدِ ۝

اوله شره د هغو بندخو سخلانو پوکي کوونکيرو چې پوکول کړي په غوښو کښي.

وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ۝

اډله شره د حسد کوونکي کله چې بنکاره کړي حسد خپل.

سُوْرَةُ النَّاسِ

د الناس سورۃ مکی یا مدنی دی شپږ ایاتونه او یوه رکوع لري
په تلاوت کښي، ۱۱۴، او په نزول کښي، ۲۱، سورۃ دی چې فروسته
دللق له سورۃ خخه نازل شویدی.

بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي نَفَدَتِ الْوُهِيَّةُ وَمَلَكُهُ وَرَبُّوْبِيَّتَهُ عَلَى الْوَجْهِ الْأَتَمِ
الرَّحْمَنُ الَّذِي أَمْهَلَ الشَّيْطَانَ لِلْإِبْتَلَاءِ إِلَى فَنَاءِ الْعَالَمِ الرَّحِيمُ
الَّذِي حَصَّ أَهْلَ وَدِهِ فِي الْآخِرَةِ بِالْفَضْلِ وَالنِّعَمِ

خلاصه د دې سورۃ حکم دی په تعود پناه غوبتله، صفات، ثلاٹه
درې او ذکر د شر واحد.

امتیازات د دې سورۃ : درې مرتبې د وحدانيت د اړله، ج، دې
چې احتیاج د مخلوق اړله تعالی، ج، ته په اول، وسط او انتهائکښي.

۲۰۱. ذکر د اقسامو د شیطان.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط

(شروع) په نامه د (الله ج، چي عام مهر بان دی په دنيا کبني په قولو مخلوقات باندی او بخښونکي او مهر بانه دی په اختر کبني په مومنانو باندی نه په کافراند باندی.

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝

و وايه راي محمد (ص)، پناه غوايم په سب د تولو خلکو.

مَلِكِ النَّاسِ ۝ په پا چا د تولو خلکو.

إِلَهِ النَّاسِ ۝ په معبد (الله ج، د تولو خلکو.

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ۝

دشهه د و سوسی اچوونکي تبشتیدونکي (شیطان د ذکره د الله جل جلاله).

الَّذِي يُوَسِّعُ مُسْ فِي صُدُورِ النَّاسِ ۝

دفعه شیطان چي و سوسی اچوي په سینو (رسونه) د خلکو کبني (د غله و سسه

اچوونکي ۰۰۰

مِنْ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ۝

له پير يا نو او انسانا نو خخه دي.

تفسیر: شیطان هم په پير يا نو او هم په انسانا نو کبني شته لکه چې

په، ۱۴، سکون د والاغام په سوره کبني ۱ يه، ۱۱۳، پا ۵۸، ۸،

**وَكَذَا إِكَّ جَعَلَنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُّا شَيَاطِينَ الْأِنْسَ وَالْجِنِّ
وَيُوحِي بَخْضُهُمُ إِلَى بَخْضٍ نُّحَرِّفُ الْقُوْلَ عَرُوفًا ط**

الله تعالى ج، دی مومن تول د واړوله شرخخه و ساتي ط امين یارېت العلمين.

دویمه برشه

عقاب

مَوْلَائِيَّ صَلَّى وَسَلَّمَ دَائِمًا ابْدًا طَعَنَ حَبِيبِكَ خَيْرِ الْخُلُقِ كُلِّهِمْ طَ

گَرِيمِي خواهی مسلمان نریستان

نیست ممکن جز به قرآن نریستان

اللَّهُمَّ احْفَظْنَا بِرَحْمَتِكَ مِنْ جَمِيعِ الشُّرُورِ وَالآثَامِ وَجَمِيعِ
الْمُعَابِدَ وَالآذِنِ وَأَحْسِنْ عَاقِبَتَنَا فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا وَاجْعَلْ
الْقُرْآنَ لَنَا مَوْرِداً وَهُدًى

اًمِين يَا سَرِيَ الْعَلَمِينْ ط

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط

مُقدِّمة

الْحَمْدُ لِلَّهِ الْمُتَوَحِّدِ بِحَلَالِ ذَاتِهِ وَكَمَالِ صِفَاتِهِ الْمُتَقْدِسِ
 فِي نُحُوتِ الْجَبَرِ وَتِنْتَ عنْ شَوَائِبِ النَّقْصِ وَسَمَاتِهِ وَالصَّلْوةِ
 وَالسَّلَامُ عَلَى نَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ الْمُوَيَّدِ بِسَاطِ حُجَّجِهِ وَاضْعِيفَتِهِ
 وَعَلَى أَهْلِهِ وَاصْحَাহِهِ هَدَاءُ الطَّرِيقِ الْحَقِّ وَحُمَّاتِهِ وَبَعْدُ فَإِنَّ مُبْنِي
 عِلْمِ الشَّرَائِعِ وَالْأَحْكَامِ وَأَسَاسِ قَوْاعِدِ عَقَادِ الْإِسْلَامِ هُوَ عِلْمُ التَّوْحِيدِ
 وَالصِّفَاتِ الْمُؤْسُومِ بِالْكَلَامِ الْمُنْجَى عَنْ غَيَاهِ السُّكُوكِ وَظُلْمَاتِ الْأَوْهَامِ
 وَإِنَّ الْمُخْتَصَرَ الْمُسْتَهْلِكَ بِشَرْحِ الْعَقَایدِ وَاجْتَهَدَ فِيهِ بِزِيَادَاتٍ قَ
 عِنْ آنَاتِ الدُّرُوسِ وَأَخْتِصَارَةً لِفَوَائِدِ الْمُسْلِمِينَ الْجَبَدُ الْفَقِيرُ مُولَى
 سَيِّدِ شَاهِ حُسْنِي "هَاشْمِي" قَدْ فَرَغَ مِنْ دَارُ الْعُلُومِ حِمَابَتِ الْإِسْلَامِ
 غَلْبِيَ وَقَعَ فِي سَمْتِ وَرْسَكُ بِشَاؤُرُ وَآيُضًا مِنْ وَفَاقِ
 الْمُهَدَّادِيَّسِ الْبَاكِسْتَانِيِّ بِدُرْجَةِ الْوُسْطَى فِي سَنَةِ ١٤٠١ هـ !

فيقول العبد الفقير يشتمل من هذه الفتن على غرر الفرائد
 ودُرَسِ الفوائد في صنف فضول هي للدين قواعده وأصول
 وخصوص هي للبيقين جواهره وخصوص مع غايتها من
 التنجيح والتهذيب ونهاية من حسن النظم والترقيب
 فحاولت أن أشرحه شرعاً يفصّل مجملاته ويبين معنى
 ويسرد مصوّياته ويظهر مكتوناته مع توجيه الكلام
 في تنجيح وتنبيه على المرام في توضيح وتحقيق
 لمسائل ومحضراً عن الإطالة والإملال متبعاً فيما عن
 طرق الاقتصاد والآداب والأخلاق وادله التهدى
 إلى سبيل الرشاد والمسؤول لينيل العصمة والشداد
 وهو حسبي ونعم الله كيل نعم المولى ونعم
 النصيحة ط

نقط السلام مع الأكرام.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تولی شناگانی او صفتونه خاص الله تعالیٰ، لره دی چه پالونکی
د تمامو مخلوقاتو دی په هروخت او هره نه ما نه کښې او بیا دی
دوین دیر درودونه او سلامونه وي په حضرت محمد صلی الله
علیه وسلم او دده په اصحابو کرامو او په اولاد دده حسبي او
نسبي دواړو باندی او همداسنګه په تولو مومنانو باندی.

پس له حمد درود او سلام خخه وايې بنده فقیر عاصي
مولوي سید شاه حسین "هاشمي". خرنګه چه علم عقايد د هر
مسلمان لپاره يواهم او ضري علم دی او د دې علم نرده کړه
په تولو مسلمانو جامندي ضري وري او لازمي ده حکمه چه بې
له صحيح عقیدې خخه د الله، چه در باړکښې نجات او کاميابي
نا ممکن کار دی، نو په دې سبب د عقايد و د علم نرده کړه او عملی
کولې په خپل خان باندی اوږد او بیا په شاګردا نو باندی همله الله
نو رو مسلما نا نو ته د دې علم رسول ضروري او لازمي دی.

خرنګه چه د بلجيم حکومت د افغانی بنوو ټکو لپاره په پېښور
کښې د خلوو، و میا شتو یو کورس پرانستی دی. په دې کورس کښې د
عصری علومو خخه علاوه د اسلام عقیداوي او دیني علومو ته کافی وخت
مقرس کړي دی چه په دې کورس کښې د دیني علومو لاندیني خلوو
معنامين لو ستل کېږي.

د قرآن کریم د حکیم سو هر تقو نو تفسیر، تجوید، عقاید او
دینیات.

په دې برخه کښې مونږ اول د باجیم د حکومت د دې لوړې
انسانی هم دردئ او مرستې مننه کوو او نړیا ته شکریه تر نېټ
ادا کو وحکم که چه په داسی عاجله او ناز که هر حلله کښې دوې
نړ مونږ دې ورلله او غزیب قوم سره او خصوصاً نړ مونږ د اولادو
د سې په سرو نېټ سره خواهوبنې او هینه په سنه دوں خنکندوی
او په ائندہ کښې هم د دې عادلانه مرستې توقع لړو او بیا په اخر
کښې د خپلو ګرانسومه حاجب ینو وړو ونو او سیروونکو خخه په کله
سره اسنس و هندیم چه د دې مقدس کتاب خخه په خپله هم فائیده
واخلي او یقین وړ باندی وکړي او شاګردا نو ته به پې هم وړنده
کړي او د منۍ او یقین تلقین به وړو بناې. تڅود سر نگارنگې
لاسیو او انحرافا تو خخه په امن امان کښې پاتې شي او د الله چ، او
د حضرت محمد، صلی الله عليه وسلم پیږوي او رضا مونږ نصیب شي.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د عقایدو د علم تحریف

اول شی چه انسان باید د علم د شروع کولونه مخکنی نرداه کري
تعريف د هغه علم دی چه په نرداه کولوئی لاس پوری کولی خش
هغه علم د هغه د تعريف په واسطه و پیژنی او دیوه محظول-
ام عنو سنتونکی نه شي.

شرعي احکام په عموي د ول د ولا برخی لری.
لومري برخه في هغه احکام دي چه مقصد او مرام په کبني
يوانري اعتقاد وي او عملي جنبه و نه لری تکه په دې جملو کبني
چه خدائی تعالی "ج، موجود او شريک نه لری او په تولوكمالی صفتونو
متصنف دی دغه احکاموته اعتقا دي او اصلي احکام واپي چه د عقایدو
علم د دغرا حکامو د خيرني او مبحثو د تفصيل او خرگند ولو لپاره
واضع شوي دي.

د وهم : هغه احکام دي چه مطلب او مقصد ترې عمل وي تکه
په دې جملو کبني ملونخ، روشة نرکات، حج چه په هر ملک با ندي
فرض دي نودې احکاموته عمليه او فرعیه احکام واپي چه د فقهی
علم د دې احکامو د خيرني او خرگند ولو لپاره وضع شوي دي
ددې خيربن خخه د اینتجه لاسته سلاحي چه د عقا می د و علم:
هغه علم دی چه د اسلام د مقدس دين حقاني عقید په پوره ک-

حضرت شریب بن عوام، رضی، حضرت ابان بن سعید بن العاص، رضی،
حضرت حنظله بن شریع الاسدی، رضی، معیصب بن ابی فاطمه، رضی،
حضرت عبد اللہ بن اسقم، رضی، حضرت شرحبیل بن حسین، رضی
اللہ تعالیٰ عنہم اجمعین۔

ھخه کاتبان د وحی چه پس د هجر ته خنہ په مدینہ منورہ کپی وہ
دھعنی پ نومونه دادی :

حضرت شرید بن ثابت، رضی، حضرت ابی بن کعب، رضی، چه دادوارہ
د طبیق د انصار، و خنہ د ابان بن سعید بن العاص، رضی، چه دا
د طبیق د مهاجر، و خنہ ده معاویہ بن ابی سفیان، رضی، خالد بن ولید، رضی
عبد اعلیٰ بن رواحہ، رضی، ثابت بن قیس، رضی، اللہ تعالیٰ عنہم
اجمعین، اللہمَ اسْرُّ قَنَاحُبَتِّهِمْ وَاحْسِرْنَا فِي زُرْ مَرَّتِّهِمْ

دختنصر تفسیر د امام طبری رحمۃ اللہ علیہ خنہ

د قرانکریم جمع کول د حضرت ابو یکر صدیق په خلافت کبني

په زمانه دنبي کيم صلی اللہ علیه وسلم کبني چه کوي سخنی د
قرانکریم لیکی وي د هعنی کیفیت داسی وو چه قرانکریم په مختلفو
شیاین باندی لیکی وو کومه مکمله نسخه د چا سره نه وہ مثلًا
حیینی ایا تو نه به په خدر منی او حیینی به په تختو دلر گیو حنی په تختو
د کا بنو حنی نوری د خرماء (کهجوں و) په پیتو نو لیکی وو داسی هموه

توكه سره بيانوي.

نرده كري دا خبره چه هر شارع ديو علم لره لابدی ده د پيژندا لو
ددې درې شيا نو حنفي.

۱- تعریف د علم. ۲- موضوع د علم. ۳- عرض د علم

حکم چه که چيرته هغه علم ونه پيژ نو طلب دشی به مجھوں شي او دا
عقلًا باطل دي. او که چيرته موضوع د هغه علم ونه پيژ نو نو امتیاز
ددنه علم شروع به دغیر خخه نه کيني. او که چين ته غرض د هغه
علم ونه پيژ نو او پري و نه پوهين و نو سعي به موعبت شي
نو بنا، پردي لانه دی چه لومړي د عقاید و د علم تعریف وکړو.
۱- د عقاید و د علم تعریف: عقاید هغه علم دی چه د خدای،
د جو د د وحدانيت صفات او د انبیا و رسالت او د دین دا اصولو
خخه بحث کوي.

۲- موضوع د علم عقاید: دا هم ذات او صفات دا الله تعالی
او د انبیا او رسالت او اصول د دین دي.

۳- غرض د علم عقاید: د دې علم غرض او کته صحت د عقیدې
دی لپاره د صحت د اعمالو ترڅو سعادت او قوت دا رسینو وړ باندې
حاصل شي.

هر کله چه په دې علم کښي ذات او صفات دا الله تعالی؛ رسالت
دانبيا او ضروريات د دین بیان نېښي نو دا علم اشرف د علوموشو
نو هکه مبحث پې بهتر او اشرف دي دې علم مشهور نو مونه دادي

توحید، عقاید، کلام.

توحید

د اللّه تعالی دیو والی اثبات او په هخه علم را وستون ته توحید
وائی. خرنگه چه په دې علم کښی د خدای^۱، دیو والی خخه بحث
کیږي نو دې علم ته د توحید علم وائی.

۲- عقاید: - عقاید جمع د عقیداً ده په معنی د باور اویین
سره. خرنگه چه د خدای^۲، په یو والی باندی عقیده لرل په
تولو مسلمانو باندی فرض ده نوله دې کبله دې علم ته علم
عقاید هم ويل کیږي.

۳- کلام: - هر کله چه یو صفت د ذاتی صفاتو د اللّه، ج، کلام هم
دی نو دې علم ته علم کلام هم ويل کیږي. له بیانه د تسمی
د کل نه په اسم د جز سره د وهم وجه په داده پا خود عقایدو
د علم او په مبحث او مذ آکره کښی د اکلمه دیں ه تکرار پیده:
آلَكَلَامُ فِيْ كَذَا آلَكَلَامُ فِيْ كَذَا نُولَه دې جهته نو موری علم ته
د کلام علم هم ويل کیږي.

د ایمان مباحث

ایمان په لغت کښی د امن د مادی کلمی خخه اخیستل شوی
دی. په معنی د امن - امان - امانت او اطمنان د سره او-

ضند د ویری ساختی . بیشکه د ایمان خاوند په اطمنان شوند
کوي امين وي ، هیچ ویره ور سره نه وي د خداي چه ، له غذابه
په امان وي په دې لاندی قول د اللہ چه ، کښې فرمائی :

وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا ط (سوره ال عمران آيه ۹۷) يعني خوش چه
داخل شی حرم د خداي چه ، ته هغه په امن کې وي . او کوم چه
په معنی د امانت سره را غای نکه په دې قول د اللہ چه کې چه
فرمائی :

فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلِيُوعَدِ الَّذِئْتُمْ أَمَانَتْهُ (سوره البقر آيه ۲۸۳)
ترجمه : يعني که امانت کیښو ده بعضی ستاسی بعضی نفوشه
پس با يد چه امانت خپل خاوند ته و سپاری . او کوم چه په معنی
د اطمنان او ضند د ویری سره ساختی نکه په دې قول د اللہ چه

کې چه فرمائی :
لَا حَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ط ترجمه : يعني نه به وي
هیچ ویره په دوی باندی او نه به دوی غمجن کین ی .

ایمان په لغت کې په معنی د باور او تصدیق هم
ساختی نکه پدې قول د اللہ چه ، کې چې فرمائی :

أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ط معنی د اچه ایا دوی تصدیق او باور نه
لری ؟ يعني د پیغمبر چه ، خبره نه منی چه هغه په سنتیا
خبر و سره کو و نکی دی .

ایمان په اصطلاح کښې په میل ، سخت ، مینه او محبت

سره د توحید کلمه چه لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ط لوستل او په نرمه کې و سباندي باور او يقين کولو ته ويل کيبي.

يا په بل عبارت په اسلام او اطمینان د نرمه سره د توحید کلمه په ش به لوستل او موافق دهني عمل کولو ته ايمان ويل کيبي.

د کسيبي ايمان اقسام

کسيبي ايمان په دوه دو له دی
۱- اجمالي ايمان. ۲- تفصيلي ايمان.

۱- اجمالي ايمان :

اگر که د شهادتینو کلمه چه آشَهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَآشَهَدُ
أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ دا هم اجمالي ايمان بلی شي
ليکن مشهور دا بجمل ايمان دی آمنتُ بِإِلَهٍ كَمَا هُوَ بِأَسْمَائِهِ
وَصِفَاتِهِ وَقَبِيلُتُ حَمِيعِ أَحْكَامِهِ إِقْرَارٌ مُّعْلَمٌ قِيَاسَانٍ وَتَصْدِيقٌ
بِالْقَلْبِ . لوستل او باور کولو ته ويل کيبي. لکه چه په حدیث
شریف کې راغلی دی چه دنبی کریم، خخه د ايمان په باشه
کې پوستنه و شوه بو هغنوی ورته داسي و فن مايل:
أَلِّيْمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ كَمَا هُوَ بِأَسْمَائِهِ تر اخوه پوري.
خنی علما وائي چه اجمالي ايمان هغه دی چه په هیڅ وخت
کښې نه ساقطيږي چه د تصدیق خخه عبارت دی. او تفصيلي.
ايمان کله کله ساقطيږي لکه اقرار و شربی د مکره شو یعنی د نور

په وخت کښی ساقطینی اگرکه دغزیمت خڅخه خلاف دی
غزیمت او اصل دادی چه دا کراه په وخت کې هم د اقرار خڅه
وانه وړي ټکه چه اړله، ج. دوام د ايمان او اسلام له مونب.

څخه غواړي او د اسي فر ماڼۍ :

يَا آئُهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَقْوَاللَّهُ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَ
آتُتُّمُ مُسْلِمُونَ ط (سوره ال عمران پاره ۴، ۱۴۰، ۱۴۰)

مطلوب دا چه هر ګه قبول کړئ خو اسلام مه پېښدئ په
دې ايات کښی دغزیمت او حوا نمردئ دواړو حکم بیان شوی
دی او د رخصت حکم په دې ايات کریمه کښی د اسي راغلی
دی چه فر ماڼۍ :

إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌ بِالْإِيمَانِ ط

ترجمه : - مګر هغه خوک چه مجبور کړي شي کولوا او ویلو
د کفر ته په د اسي حال کښی چه نزره په آلام او باوړ په
حکم وي په ايمان باندی.

تفصیلی ایمان

په ټولو هغو شیانو چه په قطعی د لائلو یعنی په قرانکي
او حدیث سره ثابت وي . باوړ کولوا او منلو ته تفصیلی
ایمان ویلکیږي . او هم آمنت بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ
تراخره پورې مفصل ایمان دی .

پوہ شه چه د تفصیلی ایمان اس کان اوہ شیان دی ۰ چه دھنی د
منلو نه په غیر سری مومن کیدی نه شی .
۱- دا دلله تعالی په وجود ایمان :

موبن په دی کلکه عقیده لر و چه بقول کائنات او محلوئی یو پیدا
کروزکی او مالک لری چه هغه دلله تعالی ۰ ج ، دی د دی مطلب
په قرآنی ایاتونو او نبوی ۰ ح ، احادیث او سالم عقل سره بیان شوی
دی چه د مثال په توگه به یعنی یوه برخه ذکر شی . دا دلله ۰ ج ، په وجود
نقلي دلایل خلور دی .

۱- قرآن . ۲- احادیث . ۳- جماع . ۴- قیاس .

وَمِنْ آيَتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَثَّ فِيْهِمَا مِنْ دَابَّةٍ لَوْ
هُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ ط (پاره ۲۵، سوره شورا آیه ۲۹) .
ترجمه : او د نسبنو او د لايلو د دلله تعالی حنی پیدا کول
دا سما نونو او د حمکی دی او هغه خنه چه تیت کری پی
دی پدی حمکه او اسامانو نو کبینی دشوندیو شیانو خنه
او د غه دلله ۰ ج ، په جمع کولو د دی شیانو باندی کوم وخت چه
اما ده وکری قادر دی .

وَمِنْ آيَتِهِ الظَّلَقُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ط (پاره ۴۰، سوره تهمه آیه ۳۶) .
ترجمه : او د نسبنو او د لايلو د قدرت د دلله تعالی ۰ ج ، خنله شپه
او د سرخ لمر او سپوښه دی .
دپور تئیو ایا تونو خنخه دا ٹا بتینی چه د اسامانو نو او

حُمَّكَه او هنجه خه چه په حُمَّكَه او اسماونو نو کې دی چه موښ بې
په ستر گو گورو او يايئي نه شوليدلاي نو دا ې قول دالله تعالیٰ
په وجود شاهدی ورکوي . نو همداسې يوانزې همدغه الله تعالیٰ
د بند گې ورس د کامل او پوره قدرت خاونددی .

حکله که چيرته الله تعالیٰ نه وائے نعوذ وبالله کوم شريک
وسره وي نو د دنيا نظام به گړ و به شوي وي او هم دده
او شريک په منح کبني به فساد واقع شوي وي . تکه د دې خبری
په تا بید او تصديق چه پخبله الله چ، فرمائي :

لَوْكَانِ فَنِيهِ عَمَا أَلِهَّهُ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَ تَآ طرپاره ۱۷، سورۃ انبیاء ۱۸، ۲۲..).

ترجمه : که چيرته په دې حُمَّكَه او اسماونو کبني نو خدايان وي
په غير ديو خداي، نه نو حُمَّكَه او اسماونه به ې قول په فساد
کې اخته شوي وه . نو معلومه دا شوه چه الله تعالیٰ يو اوښ موښ
پرې ايمان دی .

دالله تعالیٰ په وجود عقلی دلایل

که چيرته موښ په خپلو کور ونو او مدر سو کبني متوجه شو-
نو په دې کې به ده وانزې ، کړکې ، مېټونه ، با د پکي او د اسې
نو قسم قسم شياب په نظره مراجعي . که چيرته تا سو ته خوک
دوا پې چه دغه سبختي او ګكتي پخبله سره یو ځای شوي دي
او ديوال ورنه جوړه شوي دی یا دغه چوکې ، مېزونه چه تاسې

پری باست یاست دا پنچله بی دکوم نجاشخنه جو شویدی یادا
 چه دغه مدرسه او کور بی له کوم مهندس او معمار خخنه په دغه
 منظمه توگه منح ته راغلی دی ؟ نو په دی اساس ایا تاسی به پدی
 خبر و باور او تصدیق و کرئی ؟ .

نه ! هیڅکله به پی پری و نه کړئ حکله چه ددرسوازو، کړکیو
 میز و نو او چو کیو جوړول بی له کوم نجاشخنه ناممکن دی . د
 مدرسی او کور جوړول بی له معمار خخنه ناممکن دی . نو هر کله
 چه یو وړو کی تعیی بی له کوم معمار او نجاشخنه منح ته نه شي
 سرتلای نو خرنګه به دالوی اسمانونه او دالویه حمکه او هځځه خه
 چه په دی حمکه دی لمرا او سپوښی را نسانان او حیوانات او نور
 مخلوقات بی له یوه خالقه او صافع او حکیمه ذات د پیدا کړو خخنه
 منح ته راغلی وي . نو هځځه ذات چه د دی ټولو مخلوقاتو خالق
 او پیدا کړونکی دی هځځه یوانز پی او یوانزی ادله، ج، دی .

دادله، په وجود د امام ابوحنیفه، عقلی د لیل

په یو وخت کښې د امام ابوحنیفه، ج، دیو دهري سره په دی
 موضوع مهناظره شوه چه دهري د ادله، ج، د وجود خخنه منکر
 وو او دیلک به پی چه دا پول کا ئنات پنچله پیدا شوي دي کوهر
 خالق نه لری . امام صاحب، ج، به ورته د دی خبری په مرد کې
 د ادله، ج، د وحدانيت د لایل پیش کول لakin دهري به نه منکر

اونه قانع کيد او ويل به بُي چه ماته عقلي دليل وايه ترڅوما په
عقلي دليل سره قانع کړي . په دې خبر کا امام صاحب ورته وویل
چه ن ما او ستا مناظره سبا ته په فلااني وخت سره شوکه . سبا
ته امام صاحب د مقررة وخت خڅخه قصدهاً خه وخت وروسته د
وعدې او مناظري خای ته سراغلو د را تلو سره پري دهري
اعتراض وکړ چه په مقرره وخت سره رانه غلي .

امام صاحب په څواب کې ورته وویل : ماته غدر سراپين شو.
دهري وویل : خه غذرسدي واه ؟ .

امام صاحب ورته وویل : نه ماغذر داوه چه کله نه دبھر
غاسري ته سراغلم نونه کيشتىر واه او فه کيشتیوان چه پري سراپوري
و تلی واي په دې فکر کښې و م چه د بھر په غاسري کا یوه ونه په
خپله سراغوره هیده او پخپله آسنه او تختي شوکا اوښه صحيح
روغه جوړه کيشتىر تدینه سازنه شوکه نه پس نه کا په عنبر د
کوم کيشتىر وان خڅخه پري سراپوري و تم نو حکمه د مقررة
وخت خڅخه وروسته سلور سپیدام .

نوه په دې وخت کښې دهري په نهوره و خندل او وئي وویل : چه
دا خود په لا د وهمه غلطې شوکه کله هم داسي شوي دي چه بې له کوم
نجا س او بې له کوم کيشتیوان خڅخه کيشتىر جوړه شي او بیا سروانه شي .
دا هيٺکله نه ذه منم بلکه دا خا من ده نوع او فریب دي .

په دې خبر کا امام صاحب ورته وویل : بنا چه ته دانه مني چه یووه

کیشتی ربی له کوم جو روونکی خخنه نه شی جو رویدای او بیا بیله کوم
کیشتیوان خخنه پخپله نه شی چلیدای .
نود هری وویل : چه هونز ما یقین همداسی دی . بلکه هیچ عقل
دانه منی .

امام صاحب وویل : چه منه ده همداستا دلیل دی . بلکه چه ته په
دې یقین لری چه یوه کیشتی ربی له کوم کیشتیوان خخنه پخپله نه
شی چلیدای نو ته فکر وکره چه دالویه دنیا خرنگه بی له کوم
جو روونکی او پیدا کونکی خخنه جو روه شوی وی . او دا چه یوه کیشتی
بی له کیشتیوان خخنه نه شی چلیدای نودالویه دنیا به بی له کوم
چلوونکی خرنگه و چلیری . چې ددې چلوونکی یوازې یو خالق
لایزال دی .

په دې خبره دهري پر او ملامته شواره غهه خلیک چه دې
منا ضری ته په پر جوش سراغی وو ملامت پی کر او تولو پرې
و خندل او شرمندله شو .

وَ مَلِئَكَتِهِ

دالله تعالی په ملا یکو با ندی ایمان لرل .

موبن په دې ایمان او باور لرو چه ملا ٹک دخدای چ، نیک او -
غوره بند گان دی . دنور خنے پیدا شوی دی ناسینه او بنخینه نه
دی په مختلفو شکلونو ځانوونه بدلوی شی . خوراک او خښال

چه یوا صحابی سره به یو یوسوس تا او بل اصحابی سره به لس یا پنگه -

سور تونه ه یوسره یو آیت او بل سره بل آیت له چا سره نزیات سور تونه او له چا سره نزیات آیتونه او له چا سره کم کم موجود دو او همدار فنگه په دې مذکوره چه قرآنکریم بعضی د اصحاب بکرامو سره دا یات سره تفسیری جملی هم لیکلی وي .

نو په دی اساس دوی ابو بکر صدیق رض، د خپل خلافت په وخت کښی دا ضروری و ګنله چه قرآنکریم دې دندی مشتر و حصو خخه راجمع او یو خای دې محفوظ کړای شي .

دوی د ابو بکر صدیق رض، دا کامنامه د دې تحرکاتو ماختت او په داسی تن تیب سره سرته ورسوله چه د دې تفصیل حضرت زید بن ثابت رض، دا سې بیان کړیدی حضرت زید رض، فرمائی: چه د جنگ یما مه خخه فوراً ورسوسته یوه درج حضرت ابو بکر صدیق رض، ماته خبر را ولینه چه راشه . نو سره چه هغوي ته ورغلم هلتنه می ولیدل چه د حضرت ابو بکر صدیق رض، سره حضرت عمر رض، هم ناست دی حضرت ابو بکر صدیق رض، ماته داسې و فرمایل :

حضرت عمر رض، او سرا غلو ماته پی دا خبره وکړه چه د یما مه په جنگ کښی د قرآن پاک دزیا تو اصحاب بکرامو یو جماعت حافظان شهید ان شوی دي، که چيرته په مختلفو مقاماتو کښی د قرآنکریم دو مره حافظان شهید ان کینې نوما سره نزیات غم

نه کوي ددوی خوراک دا الله، ج، تسبیح او تهليل د لا اله، ويل
 دی له هر دوں گناه خخه پاک دی د خدای، ج، د حکم خخه نا۔
 فرمائی نه کوي، شپه او و رح دا الله، ج، په عبادت کې مشغول دي
 د پوري سنتو شمير پيريانو او بني ادمانو خخه نريات دی چه د مثال
 په دوں بئی دیوحو نونونه او د هخوي و ظايف سنايو.

۱- حضرت جبرائيل عليه السلام: د خخه و ظيفه داوه چه په
 تیر و پيغمبرانو بازدي به بئی و حي ساوريه او دده په بواسطه سردار الله، ج
 احکام مخلوق ته رسيدل او په هعفي د خلکوا يمان ساوريه او د نافرمانۍ
 په صورت کې په هخوي دا الله، ج، له طرفه غذاب ساوريه د حضرت
 جبرائيل عليه السلام و ظيفه و هـ.

۲- حضرت ميكائيل عليه السلام: د حضرت ميكائيل عليه السلام
 د او ظيفه د چه دا الله، ج، د مخلوقاتو په خدمت کې د دوی د شرونډ
 اسباب برا بروں مثلاً: با مانونه، نرسخينه فصلونه، بنې با غونه
 او په هعفي کښي قسم قسم ميوې او رسنگارنگ مختمو نه او د شرونډ
 بنې اسباب دا الله تعالى له طرفه په دې نونوره و کاره و نو موظف
 دی .

۳- حضرت عزيل ايل عليه السلام: د او ظيفه د چه دا الله، ج،
 د اسواهانو په قبض کولو مقرر کړي دی او ترقیا متہ پورې بئی دا
 و ظيفه د کا .

۴- حضرت اسرافيل عليه السلام: د او ظيفه په غاره لري

چه دقیامت په ورخ د پولو مخلوقاتو د پناه کولوا او بیرته د شروندي کولو
د پاشه د شبیار د پوکولو و ضيفه په غایره لری.

کرام الکاتبین : دوی ته ادله تعالی داو ضيفه و سكريده
چه د خلکو سبه او بد عملونه و لیکی.

حفظه ملا یک : ددوی داو ضيفه ده چه د خلکو ساته
او خاس نه کوي.

نکیر او منکر : ددوی و ضيفه داده چه په قبرکنی د مرد
خخه د سببندید و نه لب خه در نگ ورسوسته در سب، دین او
نبی، ح، پو سبتنه کوي. لنده داچه ملا یک هیچ کوم نفسافی
خواهشات نه لری. هر کارچه موبن کرو کرام الکاتبین بی وینی او
لیکی بی، په قبرکنی سوال او حواب د ملا یکو په واسطه کینی که په سوال او
حواب کنی کامیاب شپی نو د ادله، ج، په امر جنتی فرشونه و سته غور یک
او جنتی جامی و سته اغوشتل کینی، او که کامیاب نه شی نو په غذاب
کینی. د کافران او بد کارانو د غذا بولود پا سره د قبر غذاب حق دی.
او همدا سنه د دومنخ ملا یک چه ادله تعالی، په د منخ او د دونرخیاف
د غذا بولوه پامه مقرس کریدی حکمه چه ادله تعالی، فن مائی:
عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ مِّشَدَادُ لَا يَعْصُونَ ادْلَهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ
مَا يُؤْمِنُونَ ط (سوره تحریم آیه ۶۰، پاره ۲۸).

ترجمه: پدی د منخ با خدی ادله، ج، د اسی ملا یک مقرس کریدی
چه غت او تند رسنه به وي وجودونه ددوی او سخت نرسی دی

نا فرمانی نه کوي ده گه امر دا الله، چه و سته شوي وي او کوي
ده گه کارونه چه دوي ته پري امرکيزي.

وَكُتُبٌ

دا الله تعالى په کتا بونو باندی ايمان لول.

مونب يقين او با ورلد و چه قول اسماني کتا بونه حق دي دخاي،
دلوري د بند گانو د لار سبووني لپاره نازل شوي دي تر خو خلک ده گه
په سپاکي شروندا وکري هعنه ولوبي او په احکامو پي عمل وکري.

ا الله تعالى، په دې کتا بونو کبني هعنه لار سبووني کړي دي چه انسان
پري د دين او دنيا سعادت تر لاسه کولاي شي. د الله تعالى، لار سبووني
په خلوص وکتا بو او سل صحيفو کبني په بيلو بيلو پيخبرانو سالين لي دي ده گه
خلوص وکتا بو نونه دادي.

۱- تورات شريف : چه په حضرت موسى عليه السلام نازل شويدي.
۲- نبوس شريف : چه په حضرت داؤد عليه السلام نازل شويدي.
۳- انجيل شريف : چه په حضرت عيسى عليه السلام نازل شويدي.
۴- قرانکريم : چه تر ټولو وروستي کتاب دی اوله د غله خخه
وسه و سته بد کتاب تر قيامته پورې نه راهي په حضرت محمد صلي
ا الله عليه وسلم باندی نازل شوي.

او سل صحيفي چه لس ده گي جملې خخه په حضرت آدم عليه السلام
باندی او ديرش صحيفي په حضرت ادریس عليه السلام باندی او

پنځوں په حضرت شیث علیه السلام باندی او لس په حضرت
ابراهیم علیه السلام باندی نازلې شوي دي.

وَرْسُلِه

داده تعالیٰ په رسولانو باندی ايمان لرل.

موبن پردي ايمان او باور لروچه ادله، وخت په وخت دانسانا
رجملی خخه پیغمبران رالينبی دي ترڅو خلکو ته صحیح عقیده ، بنه
کارونه ، حلال او حرام وروښائي . پیغمبران ټول حق دي او دخلکو د-
لا رسښو و پنځی لپاره دادله، د طرفه رالينبی شویدي .
د پیغمبر صلی الله علیه وسلم خخه دیوچ پوښتني په حواب کښي
چه داسی پئي و فرمایل :

چه دنيا ته الله تعالیٰ ، ۱۲۶۰۰ ، نزيات و کم پیغمبران رالينبی
دي ، دفعې په ټولو انسانا نړکښي دهیں و سبوا خلائقو نابي مثاله صداقت
او امانت داری هخا و خدان دي . د هر دوں ګناه خخه پاک دي . د
خدای، احکام په هغه ترتیب سره چه دوچي ته دادله، الله صرفه نازل
شوي دي بیله کوم تو پیر خخه خپلو خپلو امتو نو ته رسولي دي .
الله پاک دوچي ته معجزي و رکري وي ترڅو د معجزو په واسطه
هغه خلک چه ددوچي پیغميري پئي نه منله قانع کري .

د پیغمبرانو سلسنه د حضرت ادم علیه السلام خخه شروع شوي
او په حضرت ملاصلي الله علیه وسلم سره پاچي ته رسيدلی ده . ورسوته

د حضوت محمد، ۶، خخه بل پیغمبر نه دی را علی او نه به راشی ترقیامته پوری. که خوک دکوم پیغمبر خخه انکار و کری کافر کیزی. که حضرت عیسیٰ علیه السلام ناز لینی نو د حضوت محمد، ۴، پیروی به کوپی نکه یو عالم چه دده دامت خخه وی پدی وخت کنی به دی مستقل پیغمبر نه وی قرآن به دده دستور عمل او حضوت محمد، ۵، به دده لاس سبود وی.

وَالْيَوْمُ الْآخِرُ

په ورخ د اخرت ايمان لرل.

موبن په دی ايمان او باور لرو چه دادنيا به تل تر تله و دادنه، ۶، وی. یوه ورخ د اسي خاخغا راتلونکی ده چه ادلله تعالیٰ، ۷، به دادنيا و رانه کری په د اسي ترتیب سره چه حضرت اسرافیل علیه السلام به د خدا، ۸، په امر سره سُم په حُمکه په شپیلی کنی لومړی پوکې و کری داد نیا به د ادلله، ۹، په قدرت سره و رانه شي او تول شرونگا شیان به مره شي. لیکن دقیامت د ورخ د سل تلو تاکلی وخت بی د خدا، ۱۰، خخه بل هیچا ته نه دی معلوم او د قیامت په ورخ به د یقلاو مخلوقاتو سره حساب او کتاب کینی. له چا سره په اسانه اوله چا سره په سخته سره د فرمانبر دارو سره به په اسانه او د نافرمانو منکرینو سره به په سخته حساب او کتاب کینی.

د اَللّٰهُ تَعَالٰی؛ د عَظَمَتْ فَرْمَانْ دَادِيْ چه دَغَه وَرَحْ دَنِيَا په حساب
، کاله او بنده ده . لیکن ددپی پولو مخلوقا تو سره به حساب او
کتاب په اندازه د نیمی و رئی د دنیا او يا په اندازه د یوی مینپی دلوشلو
سره وشي . نیکان خلک به قول جنت ته حی او بد ان خلک به قول دومنخ
ته حی او فور قول حیوانات به خاوری شي .

وَالْفَدْرُ خَيْرٌ وَشَرٌّ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى

ایمان لرل په اندازه د خیر او شر چه د اَللّٰهُ؛ له جانبه دی .
موبن په دپی ایمان او با ورلرو هر شه چه په د نیا کبپی شوي
دی او يا به وشي دا هول د خدای؛ د جا نبه دی او د دفعه په علم
کبپی يوه تا کلی اندازه لری چه هیچ شی د هنی تا املی اندازپی
شخه مخالف کیدای نه شی او هر شه چه کیپی د هنی تا کلی اندازپی
سره سم کیپی کومه چه د اَللّٰهُ؛ په علم کبپی و سرته تا کلی ده چه
حمدغه تا کلی اندازپی د اَللّٰهُ؛ ته تقدیم واپی حس خوک چه
د تقدیم شخه منکر وي کافر دی .

وَالْبَحْثٌ بَعْدَ الْمُؤْتَ

ایمان لرل چه پس له مرگه شرون دون حق دی .
موبن په دپی ایمان لر و چه پس له مرگه شرون دون حق دی . او دامو
عقیده ده چه دقیا مت په ورخ به د لو مری مشپیلی په پوکولو سر کاد

جهان تول ساه لر و نگی مره او دا جهان به و ران شي بيا به دخداي
 تعالیٰ، په امر حضرت اسرافيل عليه السلام په شپيلی کبني په دو هم
 خل پوکي و کسيري تبل مری به بيا بيرته را شروندی شي انسانان به
 له خپلو خپلو خا يوشخه هم هعسپي لوح لغز را پورته شي لکه
 خرنگه چه له موسه پيدا شوي وه . هر خوک به د سختي له لاسه
 په خولو کبني دوب وي . يو به دبل دحاله خبر نه وي . تول خلک
 به داده، په حضور کبني دحساب اوكتاب لپاره حاضر شي
 دحساب نه ورسوسته به دنيك عمله مومنانو خاي جنت او ديد
 عمله منافقانو ، کافرانو او طامونو خاي به جهنم و تاكل -
 شي او منافقان به دحيمش له پاره په دونرخ کبني وي .

قضايا او قدس

قضايا په لخت کبني ديوشى تما مولواد برابر لوته ويل کيبي
 قولي وي او که فعالي او په معنی د حكم سره هم را غالى ده . او
 په اصطلاح کبني قضا په خلوص و معنون سره ذكر شويده .

۱ - دخداي، ازلي اراده ده : چه دهنجي په موافق تول

کائينات موجود شوي دي

۲ - اثبات د کائيناتو دی : په لوح محفوظ کبني .

۳ - وضعه او پيداکول د تولوا سبابو ته ويل کيبي داد

اهل سنت والجماعت په نزد ده .

۴- د فلا سِفو و په نزد قضا عبارت ده دخداي؛، د اجمالي
علم خخه چه د هغه په موافق په کائنا تو کبني تفصيل او تغير
را حئي.

قدس: قدس په فتحي د. د "سره په معنی د اندانه دشي
(سرنوشت) او هغه چه الله تعالی بندگانو ته مقرر کريدي
جمع ئي اقدس را حئي او په اصطلاح کبني متوجه گرخول دخو
اسبابو معينو مسبباتو ته بي د نز يادت او نقصان خخه.

يا په بل عبارت پيداکول د موجوداتو دي په خاصه اندانه
او په معلومه خط باندی په هر که ن ماشه کي چه وي خير وي
او که شر وي سنه وي او که بد، د دې تولو پيدا يبنت الله تعالی
په تاکلي اندانه او محیا سره کريدي. هیخ شی د الله،
د تاکلي اندانه او تگ لاري خخه بهمنه دی.

جبر او اختیار

دوه فرقی (به لی)، دی چه یوی ته جبریه او بلی ته قدسیه وائی.
جبریه وائی چه انسان مجبور محض دی. په دې معنی چه هیخ -
واک او اختیار و سره نشته لکه چه د جبریه و د اسلک
دی. بر سیره پر دې د انسان مكلف گرخول به غير معقول وي
لکه تکلیف به لا يطاقُ راشی لکه مثال بی په دې برخه کي وکوري
چه ديو سري لاس او پښي کلكي و ترئي او بيا و سره امرکوي چه

لار شه دا کار وکړه حال دا چه هغه دخایه خو ځیدی نه شي. دا به غیر معقول وي. اللہ تعالیٰ خو حکیم ذات دی داسی غیر معقول کار هی خمله نه کوي. که د انسان سره اختیار نه وي نوا دلله تعالیٰ به ولی داسی فرمایل:

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ سَرِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيَكُفِرْ
إِنَّا آتَيْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا ط (سوره کهف، ايهه ۲۹، پاره ۱۵).

ترجمه: و وا يه ورته ای محمده ۳، چه حق له صرفه د پرو د ګار ستاسونه ثابت دی پس د چاچه خوبنه وي کافر دې شي او د چا چه خوبنه وي ايمان دې راوړوي بيشکه مونبند ظالمانو د پاره اوږتیا سکرې دی.

وَلَا كِنْ يُؤْخِذُكُمْ بِمَا كَسَبْتُ قُلُوبَكُمْ ط

ترجمه: مګر نسي تاسي په هغه شي باندي چه کسب او قصد کړوي منه و نوستا سو.

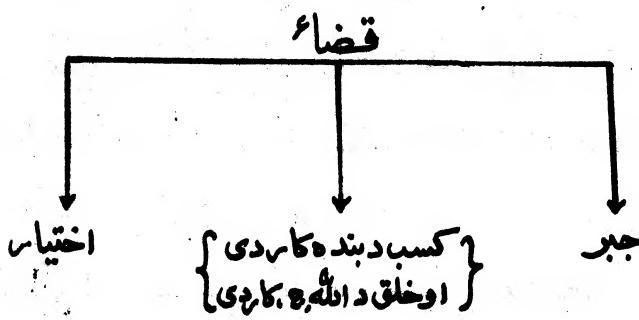
يعني د انسانانو موآخذه په کسب باندي ده نه خودو مرکه په خپل واک او اختیار باندی دې چه هرڅه و غواړۍ هغه به کېښي او هیڅوک به د ده مانع و نه ګرچي تکه د قدريه وو دا مسلک دی.

د اهم مخالف د عقل او نقل دواړه و ځنۍ دې ځکه مونبند ګوره و چه هر کار نه مونبند په اړاده سره نه کېښي پدې معنۍ چه هرڅه و غواړو همهمخسی و شي او نه خودو مرکه بې اختیاره یو چه هیڅ شي و نه شوکولای تکه خرنګه چه د جبریه وو دا نظر یه ده.

زمونبز عقیده

نمونبز عقیده دجبر او اختیار تر منع^۱ متو سطه ده. افزاط او نظریه
نه لدی. نیاتی او کمی نمونبز په عقیده کبني نشته انسان^۲ په خپل کسب
کبني مختار دی. کسب دخادرثی، ارادی صرفول دی همدا حادثه او
اراده که دخدا^۳، قدیمی ارادی سره موافق شی دکعم کا^۴ لپاره
چه قصد شویدی هنجه به کینی او که موافق نه شی یوانزی^۵ دانسان
په اراده کوم کار نه کینی.

کسب د بند^۶ کار^۷ کار دی او خلق (پیداییست) د الله^۸ کار دی.
د متو سطع عقیدی شرحه پدی صورت کبني^۹ یا لاندینی شکل کبني
و گرسی

د یو کار دکید و لپاره دوه شیان په کار دی.
۱- د انسان اراده.

۲- دخدا^۳، اراده.

ددی د واهود موافقیت په صورت کبني کار هم دوه برخی لدی.

دی پچی د قرآنکریم نزیاته اولویه حصه به بیانه پیدا کنی ننو فلمهدذا نز ما رایه
داده چه تا سوپه خپله حکم سره د قرآنکریم د جمع کولو کا رسشروع
کرئی .

ما په جواب کنبی حضرت عمر رض، ته و ولیک کوم کا رسچه کنی کریم
صلای اللہ علیہ وسلم نه دی کری نو نزه بھی خنگه و کرم .

حضرت عمر رض، په جواب کنبی ماته و ولیا : قسم په خدای رج،

چه دا کار بمعتر دی او بمعتر دی .

له دی خبری خنگه ورسوسته به حضرت عمر رض، ما ته په بیا بیا

ولیک هر وقت هر ساعت بھی همداسی ولیک تردی حدہ پوری
چه نزه اللہ تعالی دی ته اماده کرم او نز ما سینه بھی پرا نیسته نو
او سن نز ما رائیه همداسی ده خرنگه چه د حضرت عمر رض . ده .

له دی خبر و خنگه ورسوسته حضرت ابو بکر صدیق درخ، ماته

و فرمایل :

چه ته بنه هو سبیا رس او پوہ انسان بھی نز ما ستا په باسہ کپی خنگه بد
گمانی نشته حکم چه تا د بھی کریم صلای اللہ علیہ وسلم سره د کتابت د
و حی مبارکه وظیفه اجرا کوله نو په دی اساس ته مهر بانی و کرہ د
قرآن پاک ایتوفه جمع کرہ او په تالاش کنبی بھی کوشش شروع کرہ .

حضرت نید بن ثابت رض، فرمائی : چه په خدای رج، نز ما قسم
دی که چیرته دی دوار و اصحاب کرامه ما ته د کوم غرہ دیو خای خنگه
بله خای ته د ولیو حکم کری وای نز ما ته دا دیر اسان و ه په نسبت

۱- بنبه . ۲- بد

- ۱- دنبه کار دکیدلو لپاره د بنده اراده او د خدای چ، اراده و
مرضا، مینه او محبت پول شته دي په توفيق دا الله چ، سره به کيزي.
۲- بد کار دکیدو لپاره هم د بنده اراده او هم د خدای چ، اراده
شته اما مرضاي نشته خذ لآن (عدم امداد) توفيق او مينه
وجود نه لسی.

خزنگه چه په بنه او بد کارکنې د انسان اراده او ن تصميم شامل
دي بنا په کيدو د بنه او بد کنې مسئليت دده په غاره دی
دکسب د بنه د پيزند لو لپاره لا ندينه مثال په دقت سره مطالعه
کړئ.

مثلاً : یو نامروغه سری چه له ځایه خوهدی نه شي. د داخيليدلو
او بیرون وتلو توان نه لری، خواهش کوي چه ما بیرون و با سی
حال دا چه داکتر د بیرون وتلو خفه منع کړیدې که حق که د نامروغ
په خوبنې دا نامروغ بیرون ته و با سی او د ځایه حرکت و رکړي
مرض به ئی نه يات شي. نو ملا متیا په مریض اچول کېږي.
نو او ستا سو ولیدل چه په بیرون و تلو کنې د مریض تش خواهش
او غوښتنه وه بیرون ایستل د بلچا په واسطه و شول. د نامروغ
خواهش او تشه اراده په کسب سره تعبيړ کولای شو. او بیرون
و یستل د دفعه که دا الله چ، تخلیق دي. د انسان په اختیار کنې
نه دي او کسب دده کار د که چه الله تعالی فرمائی :

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنفْسِهِ وَمَنْ آسَأَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ
ثُرُجَحُونَ ط (پاره ۲۵.. سوره جاثیه آيه ۱۵..).

ترجمه: چاچه نیک کار و کار و کته بئی خانته او چا چه بد کار و کار و
نو غذاب بئی ور باندی دی نوبیا به پر ور دکار خپل ته لانجع کینی.
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ ط پاره ۷۰.. سوره انعام آيه ۱۴..).

ترجمه: نشته بل معبد برحق په غیر د هغه چه پیدا کرو و نکی د ټولو
شیا نو دی.

يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ط (پاره ۷.. سوره مائدہ آيه ۱۷..).

ترجمه: پیدا کوي هغه چه خوبنې بئی وشي.

(سوره مایدہ آیه ۱۷)، هرچه فضل او احسان دی په دی معنی د
مهر بانی له معنی چه الله تعالی دیوا نسان سره امدا د وکری او د
کناه خڅله بئی وساتی دایوا ظافه کار دی.

ددی النام په الله تعالی باندی نشته. دا د اسی مثال لری سکه
چه یو سپری دو کسه مزد و ران و ینسی او د یو ی ور چې ور سره
شل شل سرو په اقرار و کری که یوله دوی سره پنځه سرو په
اضافه امداد وشي نود اسی نه شو و یلای چه هغه بل مزد و رته
بئی پنځه سرو په ولی ورنه کړي.

ددی سوال حواب د اسی کولای شو چه الله تعالی فاعل ختار دی
ټول واک او کل اختیار دی هغه چه خڅه و کری نو موښ پری اعتراض
کولاینه شو. محکه چه ټول کارونه بئی په علم او حکمت بناء دی.

په ټولو کائیا تو کښې پئ د عددل نظام حاکم گر ھیئی دی کوم شی چه په
ظاهره کښې پئ نړونډ له تظره بل شان بشکاری هغه هم نړونډ
دوجه د تقصیر ھیئی دی . نړونډ له طرفه په ادله، ج، باندی کوم
اعتراف نه شته . که ادله، ج، نړونډ د اعتراف لاندی سره شی نعووہ -
بالله هغه به ادله نه شي . د ادله، ج، اختیار د مخلوق سره همدغه
دی چه په نور و اعترا من کیدای شي او په ادله، ج، باندی نه شي
کیدای تکه چه ادله، ج، پخپله فرمائی :

لَا يُسْتَأْلِعُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْتَأْلُونَ ط (پا رسه ۱۷۰۵ // سورۃ انبیاء ۱۴ // ۲۷).
ترجمه : سوال نه شي کیدای د هغه کار نه چه ادله تعالیٰ پئ کوي
او د دوی نه د خپلو خپلو عملو نو پوښتنه کیدای شي .

دواجیب الاحترام او غیر مسئول مقام دالوهیت مقام دی دا خبره
چه ادله تعالیٰ په از لکښې نړید کافراو بکن پئ مسلمان لیکلی دی د -
نړید ګناه خه ده ؟ چه په دو ناخ کښې اچول کیني او د بکن امتیا نرڅه
دی چه جنت ته ؟ د دوی اعمال به د الله تعالیٰ په مقابل کښې خه اش
ولري علاوه د امر بالمعروف او نهی عن المنکر خخه به خه اش ولري .
لیکل د احکام او مکلفت د انسان به غیر معقول نه وي په دې وخت
کښې ؟

حواب : تکه چه غنکښې مو وویل : چه قضا، قدس او لوح محفوظ
حغه اجمالي فیصله د ادله، ج، ده چه په از لکښې د کامل علم په بناء
اختیار د انسان سره صدیت نه لږی چه دده اختیار پئ له مینځه

نه دی ورسی خدای ج، عالم و په اش ل کبندی چه نهید دومنخی دی په
دی معنی چه په دنیا کبندی پیدا شی په خپل اختیار سره به کافر کیوی.
نه کافر په ولیکه دومنه دی چه الله ج، په خپل علم کبندی نه غلطی بی
دا سری چه پیدا شی نو حتماً به کافر وی او دومنخ ته به چی معنے
ذات چه د قولو کا ئینا تو خالق دی حتماً پی پیش بی چه په اینکه کبندی
به چه کوی مسلمان به وي او که کافر ! الله ج، فرمائی،

آلَّا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَ هُوَ الْتَّصِيفُ الْخَيْرُ ط (پاره ۲۹، سوره الملک آیه ۱۴).
ترجمه : ای نه پیش بی انسان لره هغه ذات چه انسان پی پیدا کری
بلکه پیش بی او دغه الله ج، با ر بکبین او خبر دار دی.

کرانو شاگردانو ! کله چیری يو پوه او تخبر به کار معلم د تجربی
له بی دیو شاگرد په هکله پیش گوئی و کری چه داشاگرد به په امتحان
کبندی نا کام شي. ایا د استاذ پیش گوئی د هغه اختیار سلب کریدی
او که د هغه نا کامی جبری گئی شو معلم ور با ندی ملا مت بولو او
که شاگرد ؟ ولی ! دا پی سزا گنو بلکه د ومرة فرق به ولری چه
د معلم پیش گوئی کله ریستیا او کله غلطه شي اما د الله ج، پیش
گوئی نه غلطی بی او با ید همد اسی ددی نو موهری موضوع د
رس و بنا نه کولو د پاره د فارسی يو خو بیتو نه ذکر کړو.

پرکس را داد ضع کرد گار قدرت توفیق قصد اختیار
پرچه قصد او تقاضا میکند حق در او آن فعل پیدا میکند
حرف بیت گرگنده سسوی لنه حق در او پیدا کنده کار تباہ

وربود سوی محسن قصد او میکنند پیا در او کار نیل
 پس نه جبر و قدر باشد نیستم
 یرگش مختار را شد لا جرم

* *

دقنا^۱ او قد رسپه باره کپی دھینو علماء و نظر

دقنا^۲ او قدر موضوع بی پا یانه بحر دی خو مره چه مخلبی گو
 حیرا نتیا سره مخابع کیز و خرنگواری نئی معلومولی نه شو با ید خپله ره
 دخدا ی چه، په قضا^۳ باندی و رکبر او دیری خیری اوجبت خخه جان
 و ساتو تر خو په تیجه کپی داشتبا ه سره مخابع نه شو. د همدی کبله پیغمبر،^۴
 به صحابه کرام دقنا^۵ او قدر د بحث خفه منع کون لکه چه فرمائی :
 وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ وَنَحْنُ نَتَأَذَّعُ فِي
 الْقَدْسِ حَتَّىٰ أَحْمَرَ وَجْهُهُ كَمَا فَقِئَ فِي وَجْهِنَّمِ حَبَّ الرُّمَانِ فَقَالَ
 أَبِهِذَا أُمِرْتُمْ أَمْ بِهِذَا أُرْسِلْتُ إِلَيْكُمْ إِنَّمَا حَلَّكُمْ مَنْ
 كَانَ قَبْلَكُمْ حِينَ تَنَازَعُوا فِي هَذَا لَمْ يَعْلَمُكُمْ أَنْ لَا
 تَنَازَعُونَ فِيهِ (رواہ الترمیزی).

ترجمه : دابی هریدة نه روایت دی : حفعه واپی چه را غلو رسون
 الله، من، یوکرت مو بنده پس په دغه وخت کپی مو بنه مبا حثه کوله

په باس ه د تقدیر کښې تردې پورې چه سو شومخ مبارٹ د رسول الله
صلی اللہ علیہ وسلم گویا چه تا به ویل نر بخل د نخو سر، شوی دی
بے اشکو دده کې داینی د انس و اووی ویل چه ایا په دې سره ما مور
شوی یا ست او که ایا په دې سره نزه لینې شوی یم تاسوته په
تحقيق سره هلات شول ھغه خلق چه ستا سونه مخکښې و کله
چه دوی جګړه کوله په تقدیر کې قسم درکوم تاسوته او قسم
درکوم نزه تاسوته په دې خبره چه تاسی به جګړه نه کوئی په تقدیر
کې . د دې مطلب په تائید یو سالک وائی

پس من شاید کرد دروی لفتگو باشد تصدیق و تسلیم ان دراو
بنده رادر کار خود مختارین حق تعالی خالق آن دان یقین
این قدر تصدیق فرماد جوش صرف لفتگو مکن ادرک یوش

اَنْ سَرِّيْ مَا يَشَاءُ يَفْعَلُ وَمَا يَأْفَعُ لَا يُسْعَلُ
ترجمه : په تحقیقی سره سب نما ھخه چه خوبنه ئی شي کوي ئې
چه خه وکړي د ھغه پوښتنه ھنې نه شي کیداړي .
خلا صه د کلام داده چه په هغې شي کښې خیرنه او تحقیق په کار
دې چه د دنیا او اخترت گته په کښې مقصد وي، یا خو د هغې په
ھکله نه موښ نه پوښتنه کینې کله چه علاوه ڈکتی نه -
نه موښ په ضرس تما مینې په سلوکښې او یا فيصده احتمال د
غلط کیدو لري چه غلطي په کښې موجوده وي .

بیهتره به داوی دھغه شی علم خدا ی چه، ته و سپارو او قبول پی کرو
 تر خود گمراه کید و چنی بچ پاتی شو. بنا پر دی مونب په قضا او قدس ایمان
 لرو او د الله چه، فیصله په ازد کبني منواو پری خوبن یو.
رَأَنَّهُمْ هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ فَإِنَّمَا يَتَّبِعُونَهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّلُبَ
فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ط (پاره ۸، سوره ایام ۱۵۲، آیه ۱۵۲).
 ترجمه: په تحقیق سره دا چه ذکر شو لاسه برابره نهاده پس پیروی
 و کری ددی او پیروی مه کوی دلاس و نور و عمالفوچه دالا رسی به تاس
 په تاس کا ندی تاسی له لاس و دخدا ی چه، نه.

گلزارو شاگردانو! که مونب لب نبرشو او شروع فکرها و کریونو
 و یه پوهین و چه د قضا او قدس موضوع د حکمت په مقتضی د کامل
 علم پر بنا، پوره عدالت په مدنظر نیولو سره شرسه شوی دی د
 اعتراض چای په کبني نشته د اسی مثال لری تکه:

يونار دغ تجربه کار او پوه د آکتن ته و رسشی او د معاینی خخه و سه
 دده د هرض مطابق دوا و رکری چه د دین و شیانو خخه مرکبه شوی
 ده او د آکتر و سرته و وائی چه داد دوابه په تاکلی اندانه استعمالوی
 دا استفاده منرض کافی علاج دی که پیشی دا من یعن د آکتر قه و وائی: چه
 لومړی ما پوه کپه دا دوا تا دخه شی نه او د خو شیانو خخه مرکبه شویله
 او د جوړ و لو تر تیب پئی خه قسم دی؟ تر خواستعمال پی کرم نوتاسی
 دی تارو غت ته خه واپی په د اسی حال کبني چه دی عاجل علاج ته ضرورت
 لری قضاوت ستاسو په لاس کبني دی قضا او قدس همدا مثال لری.

ایمان

ایمان په اصله کښی ده دوه قسمه دی .

۱- فطريي ايمان . ۲- كسيي ايمان .

۱- فطريي ايمان : فطرت خلقت ته وائي کله چه انسان په استعدادي ايمان سره پيدا شوي دي دنجه استعداد ته فطريي ايمان وائي . يا په بدل عبارت فطريي ايمان ميشابق دو رئي دا قرارا خخنه عبارت دی چه د حضرت ادم عليه السلام او دده ذر يا تو خخنه لخيستل شوي دي . الله تعالى په انزل کي د حضرت ادم عليه السلام خخنه تول سرزيات پيدا کرول عقل او پرهه پي ورته و رکري بيا پي ورته و فرماد :

آلسْتُ بِرَسْكُمْ ؟ ايا نره ستا سورب نه يم ؟ قالو : تولو په يو او ان سره وو يل : بالي هو ته ز مو بن پروړ ګاري په خلک په هله دی اقرار سره گوياشول . بيا کله چه عاقل شي پخپل اختيار سره او د الله تعالى په توفيق او امداد مسلمان شي او بيا فطريي ايمان ته دوام و رکري پخپل عهد باندي و فادار پاقي شي يا پخپله حونبه مکند خداي جه، په خذلان (نه توفيق) کافري . فطريي ايمان په اختياري کفر سره بدال کري .

باید ووایو : د هر انسان په کفر او اسلامي امو و کښي موس او پلاس او معلم عنې رسول او مهم نقش لري .

پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی:

کل مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَىٰ فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ فَأَبْوَاهُ يُهَوِّدُ أَنَّهُ أَوْ يُنَصِّرَ أَنَّهُ أَوْ يُمَجِّسَ أَنَّهُ .

ترجمه: هر نوی پیدا اول په فطرت دایمان سره پیدا کیني بیان مور او پلاس ئی دده نه یهودي يا نصرااني يا محبوسي او بست پرست جو کړي.

۲- کسبی ايمان: هغه دی چه شخص بئ پس د عاقل کيد و خخه په خپل اختیار سره قبول کړي او فطری ايمان ته ادا مه ور کړي کسبی ايمان په دوه قسمه دی.

الف- اجمالي ايمان. ب- تفصيلي ايمان.

چه په دی بازه کښې خه ناخه بخت شوی دی بیا تکرار ته ضرورت نشته.

د اسلام بحث

اسلام د استسلام خخه اخيستل شویدی په معنی د طلبول د سلامتیا د شرك او اهل د شرك او نور و حرفا فاتو خخه په توحید د اللہ تعالیٰ سره یا په معنی د غامری ایښو دل ، تابع داری او تسلیمید و سره دی په د لیل د دې قول د اللہ تعالیٰ سره چې فرمائی:

فَلَمَّا آتَلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَيْنِ (سوره صفت ۱ به ۱۱۳) .

ترجمه: هر کله چه دواړه ابراهيم، ع، او اسماعيل، ع، تسلیم شول د اللہ تعالیٰ امرته نو پر منی ئی وغور حاوه د پاړه د حلالو.

د اسلام او ايمان فرق

کله چه اسلام او ايمان دوازده يوچای ذكر شي نوبه منج کبني ئي
 فرق گولاي شئ . پدي معنی : اسلام ترظا هري ا موس و پورې تعلق
 لسی تکه د توحيد کلمه لوستد ، لمونج کول ، سوشره نیول ئىركات او
 دا سی نوس او ايمان د باطنی امور و پورې اره لري تکه په خداي چه
 عقیده ساتل ، په ملائیکو او پیغمبر اپه ايمان لرل چه دوی د خداي چه
 بندگان گسل او داسی نور تکه چه دا مضمون په حدیث د حفوت
 جبرا ئیل عليه السلام کې دی په حدیث د جبرائیل عليه السلام کې د ايمان
 په حواب کبني معتقدات ذكرشوي دي . او د اسلام په حکله کله
 چه سوال شوېدی په حواب کبني ئي ئاظهري احکام بنو دل شوي .
 دي .

که اسلام او ايمان هر يوبيل بيل او جدا ذكر شي نو د دې دوازده
 خخه هغه دين مطلب دی کرم چه په تو سلط د الله و حم د
 عالم بشر د اصلاح لپاره په محمدالرسول الله نازل شوي دي
 چه د قرآن او حدیث خخه عبارت دی همد امعنی دا ايمان او د
 اسلام په اصطلاح د شريعت کبني ده .

ددی چه دوی ماته داسی حکم وکری او دا کار به په ما هیج بار
او بوج نه وه نسبت دهه چه دوی ساته و فرمایل .

نو ما په جواب کبني وسته وویل : کوم کار چه بنی کریم صلی الله
علیه وسالم نه ویا کری نو تاسوئی خنگه کوئی .

حضرت ابو بکر صدیق (رض)، عنہ و فرمایل :

چه په خدای قسم دی چه دا کار بنه او بمنزدی . پردی اساس
چه حضرت ابو بکر صدیق (رض)، به مسلسل ماته همداسی ویل
تردی حده پوری چه نه ما سینه الله (ج) خلاصه کره او نه
اما ده شوم هعنی رائی ته کو مه چه دا ابو بکر صدیق (رض)، او -
حضرت عمر (رض)، وه .

حمدغه سنه ما د قرانکریم دایتوون پلتنه شروع کره په
همخه تن تیب چه د چا سره یوا یت او د چا سره نریات
ایتو نه لاهمد اسپی چا ته به په یا دو حفظ وه د چا سره لیکنی
شوی او د چا د سینه خخه بی راجمع کرل . په حواله د صحیح
جناری کتاب فضا تیل القرآن .

په دغه وخت په جمع کولو د قرآنکریم کبني حضرت نزید
رض، دبنه فکر خخه کا راحستی دی لکه چه مثال بی وسته
په دی برخه و گورئی .

لو مری خودا چه حضرت نزید، من، په خپله د قرآن پاک
حافظه و نو په دی اساس د خپله حفظه دیا داشت له سبیله هعنی

د اسلام ارکان

اسلام هم دایمان په شان ارکان لري چه هخه پنځه شیان دي
چه په نامه د پنځه بنا سره يا دینې په لایندی دول دي.
۱- کلمه طیبه، ۲- لموخ، ۳- سروشة، ۴- شکات، ۵- حج.

د قرآنی هدا یاتق او نبوی ص، اړ شادا تو خڅه د اسی خمرګندینې
نشپنېم رکن چه حامي او ساتندوی د تولوا سکانو او شرعی
احکامودی جهاد فی سبیل الله بلکېنېي الله حج، فرمائی:
وَجَاهِدُوا إِيمَانَكُمْ وَأَنفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ (سره تقبه ایه ۱۴).
جهاد کوئ په لاره د خدای حج، کښې په مالونو او نفسونو خپلو سره.
حمد اړنه په بل ځای کښې اړله حج، فرمائی:
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدُ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظُ
عَلَيْهِمْ .

ترجمه: ای د خدای حج، پیغمبره جهاد کوئ د کفا ږو سره او د منافقنو
سره د وی سره د شدت خڅه کارا خله سره ور باندیمه سونږي
پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمائی:

الْجِهَادُ مَا إِنِّي إِلَيْهِ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ . جهاد به دوړئ د قیامته پورې
جاري وي او همدار نګه پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمائی:
لَنْ يَبْرَحَ هَذَا الِّدِينُ قَائِمًا يَقْتَالُ عَلَيْهِ عَصَابَةً مِنَ الْمُسْلِمِينَ
حَتَّىٰ تَقُومُ السَّاجِدَةُ .

ترجمه : همیش به وي دادین ولاړ قتال به کوي په ده باندی يعني
ددې د ساتلود پا سره يوه طایفه د مسلمانا نوئنۍ تر هغه وخته پوري
چه قايم شي قيامت او د دنيا ګردش ختم شي د هغه طایفي چې
مداد فعين د دين د خداي ج، دي داسي صفات بیان شوي دي
يُجَاهِ حِبْدُونَ فِي سَيْلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَا يُمِلِّه
ترجمه : همیش به د خداي ج، په لارکې جهاد کوي نه به ويرينې د
ملا متیا د ملامت کوونکي ځئي .

أَشِدَّ أَعْلَى الْكُفَّارِ رُحْمَاءُ بَيْنَهُمْ
ترجمه : يعني سختي کوونکي به وي په کفار و باندی . مهربانه
او نړۍ سوانده به وي په خپل منځ کښې چه من موضوع په عکس
ددې سره ګرھید لی ده . په حقیقت کې او چتوالي د دین چه دی
په جهاد سره دي پیغمبر صلي الله عليه وسلم فن ماې .
وَذُرْ وَقْتًا سَنَامِهِ الْجِهَادُ .

يعني لړو والي د دین په جهاد سره دي .
د جهاد ترک کول د مسلمان اومت د نا اړمۍ او ذلیک ګيدو
با عث ګرئي .
ا قبال لا هوری فر ماې

تاجهاد وج نماند از واجبات رفت جان از پیکر صوم و صلوٽه
روح چون رفت از صلوٽه و از صیام فرد نا یه سوار و ملت بی نظام

جهاد دوه برجي لري:

الف : جهاد او مبارزه داندروني او نفسی مفاسد و په مقابل
کبني چه حقيقي جهاد بلل کيني . پيغمبر صلی الله علیه وسلم فرمائي :
اَمُّجَاجُ هِدُّ مَنْ جَآ هَدَ نَفْسَهُ وَ اَلْمُهَاجِرُ مَنْ حَجَرَ مَا نَهَى اَللَّهُ عَنْهُ.

ترجمه : حقيقي مجا هد هغه خوک دی چه دخپك نفس سره مبارزه
او جهاد کوي او واقعي مهاجر هغه خوک دی چه دخداي چ منهيا
پ ترک كري وي .

ب : جهاد او مبارزه د بيروني مفاسد و په ضد چه لومري برجه
پي امر بالمعروف او نهى عن المنكر خخه تشکيلوي او دو همه برجه
پي مسلحانه جهاد دی مگر دضر و مرت پ بناء او د مجموعت په
وخت کبني چکه چه د نفسی خواهشاتو اداره په عقل سره کيني لين
خر نگه چه عقل هم په دي لا رکبني کافي نله دي ددي دادرسي او
مراهنماي لپاره الله چ شريعت رسالين لي دي او د شريعت دفاع
او اداري لپاره الله چ ، توره رسالين لي ده د الله چ ، فرمان دي :
لَقَدْ أَرَسْ سَلَنَا مُرْسَلَنَا مَا الْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَا مَعَهُمْ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُولُوا النَّاسُ بِالْقُسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَاشَقَ شَدِيدٌ وَمَنَافِعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَحْلِمَ أَدْلُهُ مَنْ يَتَصْرُرُ وَرَسَلَهُ مَا الْغَيْبُ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ط (الحديد)

ترجمه : په تحقيق سره لين دي مومن پيغمبران خپل په بنكاره

۴۰

دلايُلو سره نازل کريدي مومن و هسره کتاب او ترازي و ترخو
 خلک په انصاف سره عمل و کري . مومن نازل کري او سپنه چي
 د سخت جنگ سبب ده . او په هعفي کبني گستي هم شته دخلکو
 د پا سره . بل ددي دپا سره چه معلوم کري ا الله عز . همعه خوش چه
 دده ددين او دانياو پرپته اميدادکوي په تحقيق سره ا الله عز .
 توانا او غالب دي .

ددی هبارك ايت خخه په خركند د ول دا سی معلومين ی هعنه
 خلکو چه د عقل سره ئی انبیاء او شريعت و نه منلو انصاف ئی له لاسه
 و سکرود دوپی دا صلاح له پا سره توره ده او بس . داددي دپا سره چه د
 ا الله عز . ددين مدافعين او کومکيان دنور و خخه په داکه شی .
 که نه خداي عز . قا در ذات دی خپل دين په هرشان ساتلي شي
 له همدي کيله پيخبر صلي ا الله عليه وسلم فرمائی :

وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ

ترجمه : خبردار چه جنت د تو رو د سیور ولا ندی دي . يعني
 فقط په جها د سره جنت ته تللى شي . او په بل حدیث شربفا کي فرمائی :
 بعثت بالسيف بين يدي الساعه حتى يعبد الله وحدة
 لا شريك له و جعل سريري تحت ظلال سمحى و جعل الذلة
 والصغار على من خالف أمرى و من تشبه بقوم فهو
 منهم .

ترجمه : لين ل شوي يم نره تو رو سره په بخ دقيامت کبني د

دې د پاړه چه یوانۍ د اړله، ج، عبادت و شي چه شريک نه لري او
گر څو لې پئي ده سروزې حملاً ندي د سیوری د نیزې نړما خواړۍ او
رسوا پئي به د هغه چا په برخه شي چه نړماله امره مخالفت کوي چاچه
خان مشابه که د کوم قوم سره دا د هغوي نه حسابېښي. که هدف
د مسلحانه جنګ څخه د خداي، ج، حنوښي وي موله د ينه بهترین

عبادت نشيته. پېغمبېر صلی الله عليه وسلم فرمائی

الغدوة في سبيل الله أو سروحة خير من الدنيا وما فيها .
ترجمه: نيءه و سروح د خداي، ج، په لارکښي او اخوندون ټپه د دنيا
او ما فيها څخه بهتره ده. په دې شرط چه نفاق ورسره نه وي
حالاً يلله وي چور او چپا و شخصي د سبمني چلول، خيانه او
غلاكول د انه یوانۍ ځایي ګناهونه دي بلکه د دې من په ګټه
کارکول او اسلامي جهاد تھر میبول دي. تکه په دې بیت کښي يو
مثال پئي وکوسئ.

صلح شرگرد ډچو مقصود است غیر

ګر خدا پا شد هدف جنګ است خير

بايد وایود مسلحانه جهاد څخه ځایي جهاد د نفس او اندې ټو
مفاسد و سره حتی او هن و سري دي. ټکه مسلحانه جهاد هغه
وخت عبادت ګر ټي چه د خداي، ج، د پاړه وي او هله به بنه قبول
وي چه انسان پخپل نفس با ندي حاکمیت ولري که نه حتیابي
لارکښي له بل پلوه جهاد د ځایي مفاسد و په مقابل ګښې

همیش فرض عین دی . سقوط او ترک نه قبولي هر خه دېير ونې او
اجتماعي مفاسد و په ضد جهاد کله فرض کفائي او کله فرض عین شي
په یو ملک ډاندي چه د کفار و حمله وي د هغه ملک په خلکو ډاندي
جهاد فرض عین دی لکه د افغانستان په خلکو ډاندي که ډهغوي
دفاع کافي نه وي نو په ټولو بيا جهاد فرض عین دی لکه فن سبا
د جهان په مسلمانا ډونډاندی چه جهاد فرض عین گر هيدي دی .

واجب او د هغه یو والي

موجود په ا مكان عقلی سره په دری قسمه دی .

۱- واجب ۲- ممکن ۳- ممتنع

که وجود پي حتي او ضروري او عدم پي ممتنع وي . واجب
نه الله، ج، . که وجود او عدم پي مساوي وي وجود او عدم پي
دبک شي په وا سره منع ته را ځي ممکن دی لکه مساوا پي الله، ج
شو . که وجود پي عين ممکن عدم پي حتي او ضروري وي هغه
ممتنع دی لکه شريک د الله، ج، شو .

په وجود د الله، ج، او توحيد پي همدا کائنا ت بنکاره او خرگند
دلائل او شواهد کيدا اي شي . مصنوع حتما صانع او مخلوق -
خالق او پيداکوونکي غواړي . دا ځلامنده ستوری، داښکلې اسمااني
نظام ضروري خارجي فا ظم او بير ونې تنظيم ونکي لري . دا کائنا
پيدا شوي دي او ختمنې ي حتما پيداکوونکي او ختم ونکي لري

او هغه با يد يو وي.

هرگياد از ن مين سويدي وحده لاشريك له گوييد او هم با يد واحب نه پناه کيده و تکي ذات وي او د کا ملو صفات تو خاوند وي او د هغه با يد احترام وشي او مسئول نه وي په همدې صفات تو سره هغه ذات پيژندل کيوي.

دقبيلي د دلالت د اشرنه په موئثر باندي تکه سنا په جريان د برق ، حرکت د نسبت يا تکان د نسخه په شوند باندي دليل کيدي شي تکه يو سالک وائي.

فروماندا نر ما هيتش	جهان متفق بر الهميتش
بصر منتهای کمال الش نيافت	بشر ما و راي جلالش نيافت
نه فکرت به نور صفات ش رسد	نه ادریک در کنه ذاتش رسد
خداي، ج، يودي په دې معنۍ چه په ذات او صفات کښې شريك او ساري نه لري بي مثله بي مثاله دی . الله، ج، فرمائي :	
لَيْسَ مِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ط	
ترجمه : نشه په مثال د الله، ج، کي هيخ شی هغه او سيد و تکي عالم دی .	

په هر شركت کي حتماً کشماكتش موجرد وي د کشماكتش گدو دي د نظام در هم برحه کيده دی جريان د نظام د کائنا تو په طول د تاريچه کښې په طبعي حالت سره بنکاره دليل دی چه خداي، ج، يودي الله، ج، فرمائي :

لَوْكَانَ فِيهِمَا الْهَقَةُ إِلَّا إِلَهٌ لَفَسَدَ تَأْطِ (سوره انبیاء آیه ۲۲، پاره ۵، ۱۷).

ترجمه: که په حمکه او په اسمان کبني نور خدايان وي نودواړه به ګډ وړه شوي وي.

قُلْ هُوَ أَحَدٌ أَنْهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوَلَّ وَلَمْ يَكُنْ
لَّهُ كُفُواً أَحَدٌ ط (سم ۳۰ سوره اخلاص).

ترجمه: ووايہ اي محمده! شان دادی الله، بج، یودی الله، بج، بی احتياج دی نه دی دچانه پیدا او نه له دې نه خوک پیدا دی نشته ده لره سیال او ما مند هيڅوک.

که هغه خوک چه په افغانستان کې د کموئیزم کر غیرنه خیره خوښوي او د معاهد ینو بد بین دي. د منافقانو عذر دا وي چه د هروخت په تبدیلیک لوسره خپله خیره او عقیده هم بدلوی او واپی به هغه خه چه خلکوویک ما هم ویل. نو خرنگه چه د اسی عقاید لري خداي بج، ته قابل قبول نه دي نو د کافر په شان به په قبرکبني غذاب و رکول کيږي. په حدیث شریف کبني راغلی دي:

الْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ سِيَاضِ الْجُنَاحِ وَخُفْرَةٌ مِنْ حُفْرِ النَّيَارِ ط رواه البخاري
قب در جنت د با غچو نه یوه با عنجه ده مکرد د ورخ د کند ونه یوه
کنده هم ده چه د منافقانو او کافرانو د پاره د الله، بج، د وعدی له
منی به کنده وی او د مومنانو مسلمانانو د پاره به د جنت با غچه موکړي
په بل حدیث مشین کبني راغلی دي.

عَذَابُ الْقَبْرِ حَقٌّ (رواہ البخاری) يعني د قبر عذاب حق دی. په د اسی حال کبني

چه د قبر د عذاب خخنه ن مونې پیغمبر اص، هم پناه نه بنتی ده
مونې عقیده لرو چه مسلمانان به جنت ته ئی او کافران به دونخ
ته ئی هیڅکله د یو خاص سرې په هکله مونې حکم د جنت او دونخ
نه شوکولای په عین د هغنو اصحابونه چه پا هغنو پیغمبر اص، د جنت
نېړی کړیدی.

ذاتي او فعلي صفتونه

د خدائی ړج، صفتونه د وړی بې خنې لږی.

۱- ذاتي صفتونه ۲- فعلي صفتونه

۱- ذاتي صفتونه

د خدائی ړج، ذاتي صفتونه هغنه صفتونه دی چه ثبوت ئې د خدائی
د اثبات لپاره ضروري وي او خدائی تعالی د هغنو صفتونه په ضد
او نقیض نه شوای موصوف کیدای او هغنه دا او ه صفتونه دی.
۱- حیات ۲- قدرت ۳- علم ۴- کلام ۵- سمع ۶- بصر ۷- اراده.

حیات :

حیات د خدائی تعالی انبی او ذاتي صفت دی چه د خپل موصوف
د پاره د علم صحت غواړی خدائی ړج، فرمائی (هو الحَسْنُ) خدائی ړج
ژوندی په دایی، ذاتي حیات او ژوند سره چه د هیڅخه حيث
څخه د خدائی تعالی ذات ته هیڅکله مرگ او پنا نه پیښه ده

او نه و س پیشینی قدرت:

قدرت هم دخداي تعالی دا زلي او ذاتي صفت خخه يو صفت
دي چه په مقدوراتو کبني د تعلق په وخت کبني پر هغه بازندی اغیزه
کوي او دخداي تعالی دقدرت معنی داده چه د علم او ترك دواړه
ایجا د کولاي شي او په عالم کبني هیڅ شي دخداي تعالی دقدرت له
د ايره او حیطي خخه نه شو وتلاي . دخداي تعالی بج، فرمائی:
 بِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَإِلَهٌ عَلَىٰ
 كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ط

ترجمه : دخداي بج، د پاره ده پادشاهي د اسمانو او حُكمي او د هر هغه
شي چه د هغو په منځ کبني دي پيداکوي هر هغه شي چه غواړي
په او ادلله بج، په هر شي بازدي قادر او تو از دا خداي تعالی
د قدرته خخه هیڅ شي د بازدي وقلی نه دي او دده په برابر کبني
هیڅ يوشی مقاومت نه شي کولاي .

علم :

علم هم دخداي تعالی دا زلي او ذاتي صفت خخه يو صفت دي
چه د هغه صفت په واسطه معلومات منکشف کيني خداي تعالی
په نقولو معلوما تو بازدي عالم دي دخداي بج، د علم خخه يو نه هم
په اسمانو او حُكمي کبني پته نه ده او نه هیڅ کوم پته شي د کلیا تو
جزئياتو، موجوداتو محدودا تو، ممکنا تو او مستحیلا تو خخه

دو پی قول قرآن پاک ولیکلو. علاوه پر دپ نیات حافظان د قرآنکیم
 په دپ وخت کبینی موجود و د دپ اصحابو کرامو یولوی جماعت
 پی جو پر کبرو نو هنغوی هم د قرآن پاک یوه سخنه تیاره او ولیکله.
 همدا، اس نگه کوپی سخنچی چه د حضرت محمد صلی اللہ علیه وسلم په
 امر لیکلی شوپی و پی حضرت نبی مصطفی، هم د هنچی خخنه د قرآنکدیرم
 یوه سخنه تیاره او نقل کبره. لیکن د دوپی د یوین نیات احتیاط
 له نظره فقط په دپی یوه طریقه پی آکتفاء و نه کبره بلکه تمامو
 ذرا یعوچنه پی په یوکرت کار و احساس تو تر هنچه وختنه پورپی به
 پی کوم ایات په صحیفو کپی نه درج کولو تر خو چه به پی مستوات
 تحریر و نه اور تقریر و نه پیدانه کرل.

له دپی خخنه علایه حضرت نبی مصطفی، چه کوم ایاتونه د حضرت محمد
 خخنه او رسیدلی او د هنغوی په نکرانه کبینی لیکلی شوپی و دا د مختلفو اصحابو
 کرا موسره محفوظ و ه.

حضرت نبی مصطفی د دفعه خخنه یوه سخنه نقل کبره حمد ارنگکه
 عام اعلان پی هم و کبرو چه که له چا سره کوم لیکلی ایتونه موجود
 و پی نو حضرت نبی مصطفی، ته دپی راوپی او وس و دپی سپا ری
 او که د چا سره د قرآن پاک کوم ایات لیکلی راوپری. نو
 په دپی خلوس و طریقو سره به د دفعه تصدیق کینی.
 ۱- د بتو لونه مخکبینی د خپک یا داشت سره د هنچه تو شیق
 (مضبو طوالی) بیان کری.

اوله برخه

تفسیر شریف

SOS/PG* BELGIUM-SOLIDARITE
AFGHANISTAN

د افغان مهاجر و نبیو و نکوله پاره

تربیتی پروگرام

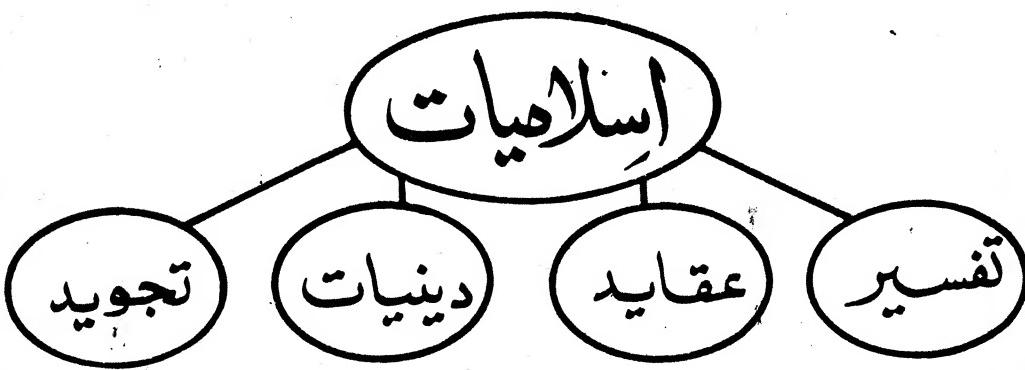
مرتب: مولوی سید شاہ حسین "هاشمی"

کال: ۱۳۶۷ هش

SOS/PG* BELGIUM-SOLIDARITE
AFGHANISTAN

د افغان مهاجر و نیوونکوله پاره

تربیتی پروگرام

مرتب : مولوی سید شاہ حسین «ہاشمی»

کال : ۱۳۶۷ هش

الف

د G SOS / PG بلجیم دکورس داسلامیات دکتاب فهرست

اوله بروخه - تفسیر شریف

نامه	عنوان	شماره	عنوان	نامه
۳۶	فائدہ فائیدہ	۹	۱	۱. تفسیر شریف
۳۷	سورۃ الفیل	۱۰	۴	۲. دویچ کاتبان
۳۹	سورۃ القریش	۱۱		۳. جمع کول دقرانکیم دمحفوظ
۴۰	سورۃ الماعون	۱۲	۵	۴. ابویکس صدایق، په خلافت کتبی
۴۲	سورۃ الکوثر	۱۳		۵. جمع کول دقرانکیم دحضرت
۴۴	سورۃ الکفرین	۱۴	۱۰	۶. عثمان، په خلافت کتبی.
۴۶	سورۃ التسیر	۱۵	۲۲	۷. دھین سوتونو قریبہ او تفسیر
۴۷	سورۃ المیم	۱۶		۸. د سورۃ فاتحی فضائل او-
۴۹	د اخلاص سورۃ	۱۷	۲۴	۹. خصوصیات
۵۱	سورۃ الفلق	۱۸	۲۹	۱۰. سورۃ البقرہ
۵۲	سورۃ الناس	۱۹	۳۱	۱۱. د سورۃ بقری فضائل

دويمه برحه - عقاید

شماره	عنوان	مخ	شماره	عنوان	مخ	شماره
٢٠١	مقدمه		٥٥	جبر او اختیار	٣٥	٧٧
٢١	دعای دعلم تعریف		٥٦	زمون بن عقیده	٣٦	٧٩
٢٢	توحید		٤١	دقضاً ارقدر په باره کنی	٣٧	
٢٣	دایان مبحث		٤١	دھینوئ لار نظر	٣٨	٨٤
٢٤	دکسپی ایمان اقسام		٦٣	ایمان	٣٩	٨٧
٢٥	تفصیلی ایمان		٦٤	داسلام بحث	٣٩	٨٨
٢٦	دانلہ تعالیٰ په وجہ دعکلی		٤٠	داسلام او ایمان فرق	٤٠	١٩
٢٧	دلایل		٤٢	داسلام ارکان	٤١	٩٠
٢٨	دانلہ ج په وجود دامام		٤٢	واجب او هنگہ یو والی	٤٢	٩٥
٢٩	ابو منیف درج ، عقی دلیل		٤٣	ذاتی او فعلی صفتونہ	٤٣	٩٨
٣٠	و ملائکتہ		٤٤	هنگہ شیان پی دخدا ج په	٤٤	١٠٧
٣١	رسولہ		٧٢	نسبت ناممکنه دی	٤٥	١٠٥
٣٢	والیوم الامر		٧٤	جنت	٤٦	١٠٨
٣٣	ولقدر خیرہ و شرہ متن		٧٥	دبرنج احوال	٤٧	١٠٩
٣٤	الله تعالیٰ		٧٥	دبرنج ژومند	٤٨	١٠٩
٣٥	والبعث بعد الموت		٧٥	دقیر عذاب	٤٩	١١١
٣٦	قضاء او قدس		٧٦	دخدای تعالیٰ جل جلاله	٥٠	

دریمه برخله - دینیات

شماره	عنوان	مختصر	شماره	عنوان	مختصر
۵۱	سریزه	۱۱۴	۶۲	د مسافر طویل	۱۳۷
۵۲	د اسلام پائچه بناؤی	۱۱۵	۴۲	ددوار و اخترونو	۱۳۸
۵۳	د شهادت کلمه	۱۱۰		لمونج	۱۳۹
۵۴	داوداشه فرضونه، ستونه	۱۱۶		د سهوپی سجدہ	۱۴۰
۵۵	مستحبات، مکروهات او د	۱۱۵		د کاوندی حقوق	۱۴۱
۵۶	او داسه ماترونگی.	۱۱۹		دفعه صدقه	۱۴۲
۵۷	غسل	۱۲۰		د دروغ و بدی	۱۴۳
۵۸	تیمم	۱۱۷		د جنائزی لمویخ	۱۴۴
۵۹	لمونج	۱۱۸		قرباني	۱۴۵
۶۰	اذان	۱۱۳		زکوٰۃ	۱۴۶
	جماعت لمویخ	۱۲۲		در معستان دمیاشتی	۱۴۷
	د امامت قابل او	۱۲۳		روزه	۱۴۸
	حقدار	۱۲۴		د بیت اطہ شریف	۱۴۹
۶۱	د جمعی لمویخ	۱۲۵		حج	۱۵۰

خلوصمه برشله - تجويد

شماره	عنوان	مخ	شماره	عنوان	مخ
۷۳۷	لومري فصل	۱۰۵	۱۸۸	قتله	۸۹
۷۴۶	دويم فصل	۱۰۷	۱۸۹	دمد احکام	۸۷
۷۵۵	دریم فصل	۱۰۹	۱۹۰	دلازم مدتفعیل	۸۸
۷۶۴	خلورم فصل	۱۴۰	۱۹۱	دحر و فو صفات	۸۹
۷۷۳	دتنوین او ساکن نون فرت	۱۴۰	۱۹۲	متضاده لس صفات	۹۰
۷۷۷	پیتئم فصل		۱۹۸	دوقف احکام	۹۱
۷۷۸	دهمزی او الف فرق	۱۴۱	۲۰۰	دوقف علای	۹۲
۷۷۹	شپرم فصل		۲۰۰	دوقف دعلامو تفصیل	۹۲
۷۸۰	مخارج او شابونه	۱۴۲	۲۰۵	اضطراري وقف	۹۴
۷۸۱	متشا به حروف	۱۷۲	۲۰۶	ر ف م	۹۵
۷۸۲	د ساکن نون او تنوین اسلام	۱۷۳	۲۰۷	اشمام	۹۶
۷۸۳	د ساکن میم احکام	۱۷۹	۲۰۷	در فم او اشمام حجیف احکام	۹۷
۷۸۴	شنه	۱۸۰		وقف دسوی تتمیدا لو په	۹۸
۷۸۵	دادخان احکام	۱۸۰	۲۰۸	وخت کښی	
۷۸۶	تفخیم او ترقیق	۱۸۴	۲۱۰	شمسی او قمری حروف	۹۹
۷۸۷	د ب احکام	۱۸۶		نون قطعی	۱۰۰